

تعبيرات عثمانية متداولة

لهنه حكم ويردى : حكم له	اكا قياس ايلدى : قاس عليه
انى دردست ايلدى : ألقى القبض عليه	(انى) اكا اشتغال ايلدى : اشتمل عليه
انى ارادى : تحرى عنه	عليهته حكم ويردى : حكم عليه
انى ارادى : فتش عنه	عليهته اتفاق ايلدى : اتفق عليه
اوزرينى ارادى : فتشه	اكا عطف ايلدى : عطف عليه
انى صوردى : سأله	اكا اجيدى : أشفق عليه
اندىن ايستدى : سأله	انى استيلا ايلدى : استولى عليه
اندىن ايستدى : طلب إليه	انى بايلدى : أغمى عليه
ايشى اندىن صوردى : سأله عن الأمر	عليهته سوز سويلدى : تكلم ضده
انى سير ايتدى : تفرج عليه	اولدى : قُضي عليه
كتابى اكا بكندرمش :	تولدى : مات
حمله على استحسان الكتاب	انى صيقشدردى : ضيق عليه
مكتوبى اكا يازدرمش :	اكا تاكيد ايلدى : أكد عليه
بعثه على كتابة الخطاب	انى تاكيد ايلدى : أكده

اكا برمكتوب يازدرمش :	اكا دلالت ايلدى : دل عليه
بعثه على كتابة خطاب	اكا فائق اولدى : تفوق عليه
اوراقنى چانطه يه قويمش :	النه اوردى : ضربه على يده
وضع أوراقه فى الحقيبة	آياغه قالدى : شهنش واقفاً
منديلنى جيته قويدى : وضع منديله فى جيبه	سوزينه داوم ايلدى : داوم على كلامه
انى قويوبه آندى : ألقاه فى البئر	صاچلرينى اوقشدى : ملس على شعره
خاطرينه گلدى : خطر فى باله	ياصديغه طياندى : اتكأ على الوسادة
انى مخاطره يه دوشورمش :	نفوذينه اعتماد ايلدى :
أوقعه فى الخطر	اعتمد على نفوذه
بونى شوكا ترجيح ايلدى :	بوكا الشمس : تعود على هذا
رجح هذا على ذاك	اكا حدتلندى : احتد عليه
ايشك انجانى دوشنمش :	اكا مجاسرت ايلدى : تجاسر عليه
تفكر فى عاقبة الأمر	كندى كندينه ديدى كه: قال فى نفسه أن
اكا تغلب ايلدى : تغلب عليه	عقلنى باشنه طويلادى :
اكا زياده ايلدى : زاد عليه	(تعقل) جمع عقله فى راسه
بچاغى بويونته صاپلادى :	اكا انطباق ايلدى : انطبق عليه
أغمد السكين فى عنقها	اكا رغبى ايلدى : رغب فيه
اكا سلام ويردى : سلم عليه	اكا رغبى ايتمدى : رغب عنه
مستله دن بحث ايلدى: بحث فى المسألة	اكا كولدى : ضحك عليه
خانه بى اوغلته وقف ايلدى :	اوراقى تدقيق ايلدى: دقق فى الأوراق
وقف الدار على ابنه	اويقويه طالدى : استغرق فى النوم

أونى كوزلرمدن بيله قيصقانيرم : أغار عليه من عيونى	آعاج اوزرينه طوردى : وقف على الشجرة
اكرامنى تزويد ايلدى : زاد فى إكرامه	ذكزه باتدى : غرق فى البحر
محبتنى پدرينه حصر ايتمش :	اكا صارلدى : التف به
حصر محبته فى آبيه	اكا تعلق ايلدى : تعلق به
انى كوردى : رآه	انى قبول ايلدى : قبل به
اكا راست كلدى : مر به (صادفه)	فعلنى اعتراف ايتدى : اعترف بفعله
حسابى دفتره گچورمش :	اكا سويلدى : أخبره
أدخل الحساب فى الدفتر	انى سويلدى : أخبر به
انى كتيردى : جاء به	كوردىكنى شهادت ايلدى : شهد بما رأى
ايشتديكنى سويلدى : أخبر بما سمع	
انى كوتوردى : ذهب به	اكا قناعت ايلدى : قنع به
حيسنه حكم ويردى : حكم بحبسه	سوزينه الدانمش : انخدع بكلامها
برائتنه قرار ويردى : أعطى قراراً ببراءته	اكا يراشدى : لاقته
اكا يراشدى : صلحت له	توقيفنه امر ويردى : أمر بتوقيفه
حسنته مفتون اولدى : فتن بحسنتها	توقيفنى امر ايتدى : أمر بتوقيفه
اكا يتشلى : لحق به	كيتمسنه امر ويردى : أمر بانصرافه
قاعده بى اخلال ايلدى : أخل بالقاعدة	كيتمسنى امر ايلدى : أمر بانصرافه
اكا ظفر ياب اولدى : ظفر به	اكا تأثير ايلدى : أثر فيه
قرمزلىق يوزينى قاپلادى :	اكا دسترس اولدى : ظفر به
(احمر وجهه) أحاطت الحمرة بوجهه	اكا اعتنا ايلدى : اعتنى به

نظرينى يوزينه ديكمش: حدّق في وجهه	انى اىپ ايله باغلادى : ربطه بالحبل
انى سزه توصيه ايلدى : أوصاك به	سزى اكا توصيه ايلدى : أوصاه بك
انى آغاجه باغلادى :	اكا ضرر ايتمز : لا يضره
ربطه بالشجرة (إلى الشجرة)	انى بكندى : أعجبه
انى اضرار ايلدى : أضر به	يانتنه كلدى : دنا منه
اونى بكندم : أعجبني	بنى بكندى : أعجبته
اونى بكندك : أعجبك	سنى بكندى : أعجبته
اونى بكندى : أعجبه	اونى بكندى : أعجبه
اونى بكندك : أعجبنا	بزى بكندى : أعجبناه
اونى بكنديكز : أعجبكم	سزى بكندى : أعجبتموه
اونى بكنديلر : أعجبهم	انلرى بكندى : أعجبوه
اكا اكرام ايلدى : أكرمه	محكمه يه مراجعت ايلدى : راجع المحكمة
اكا احترام ايلدى : احترمه	اكا ياردم ايتدى : أعانه
شهره كلدى : أتى البلد	اكا ياردم ايتدى : ساعده
اوه كيردى : دخل الدار	اكا كفالت ايلدى : كفله
أته بندى : ركب الحصان	اكا كفيل اولدى : كفله
طاغه چيقدى : صعد الجبل	اكا امنيت ايلدى : آمنه
انسانيته خدمت ايلدى : خدم الإنسانية	اكا رعايت ايلدى : رعاه
دوشمنلره راست كلدى : صادف الأعداء	اكا مرحت ايلدى : رحه
اوكنه باقدى : نظر أمامه	اكا مخالفت ايلدى : خالفه

مقامنه قائم اولدى : قام مقامه	اكا مرافقت ايلدى : رافقه	
كتمكه قرار ويردى : قرر الذهب	ايشه مباشرت ايلدى : باشر العمل	
كتابى اكا او قوتدى : أقرأ الكتاب	امره امتثال ايلدى : امثل للأمر	
ندايى اكا ايشتديرمش : أسمع النداء	اكا علاج يدرمش : أعطاه الدواء	
اكا شراب ايجورمش : أسقاه شراباً	خانه سنى اكارهن ايلدى : رهته داره	
اوينى اكا صاتدى : باعه داره	انى آته بندردى : أركبه الجواد	
اكا متصلدر، اكا پيوسته در : متصل به	اونى طاغه چيقاردى : أطلعه الجبل	
اكا موقفدر : موقف عليه	اونى ميرائندن محروم ايلدى :	
اكا يقيندر : قريب منه	حرمة الميراث	
اكا منحصر در : منحصر فيه	اكا لائقدر : لائق به	
انك ايجون كوچدر : صعب عليه	اونى جوايدن مستغنى ايلدى :	
اونى ميرائندن محروم ايلدى :	أغناه عن الجواب	
حرمة من الميراث	اكا مخصوصدر : مخصوص به	
اسماء الباري عز وجل		
تكريلىق : الألوهية	بيلىن : العليم	تكرى . خدا : الله جل شأنه
وارايدن : الموجد (الخالق)	ايشيدن : السميع	ويرن : المعطى
	ايشلين : الفعّال	كورن : البصير
اسماء الرسل عليهم السلام والملائكة والزهاد		
فرشته لر : الملائكة		تكرينك پيغمبرى : رسول الله
صوفى : الزاهد . التقى		پيغمبر : النبي

أسماء تتعلق بأمر الدين		
باكلق : الطهارة	كناه : حرام	أبدست : الوضوء
قوشلق : وقت الضحى	اوروج : الصوم	اوگلين : الظهر
نماز : الصلاة	ايكتدى : العصر	بى نماز : تارك الصلاة
اخشام . آقشام : المغرب	ياتسو : العشاء	
صوج : الخطأ . الذنب	اينانمق : الإيمان . الصادق	
أسماء تتعلق بالملل		
مسلمان : المسلم	دونمه : المرتد	خرستيان : النصراني
قربان : الذبيحة	موسوى : اليهودى	خاج : الصليب
بتپرست : الوثنى	چاك : الناقوس	دينسز : الملحد
أسماء الأعياد		
بيرام : العيد	بيراملشمق : المعايدة	يورطى / يورتى : عيد النصرارى
رمضان بيرامى : عيد الفطر	قربان بيرامى : عيد الأضحى	
أسماء الأيام وما يتعلق بها		
پازار ايرتسى : الاثنين	صالى : الثلاثاء	چهار شنبه : الأربعاء
پنجشنبه : الخميس	جمعه : الجمعة	جمعه ايرتسى : السبت
پازار : الأحد	گون : اليوم	گوندوز : النهار
گيجه : الليل	هفته : الأسبوع	آى : الشهر
آى باشى : غرة الشهر	آى صوكى : آخر الشهر	بييل : السنة
أسماء الشهور		
اوجاق : يناير	شباط : فبراير	مارت : مارس

نيسان : أبريل	مايس : مايو	حزيران : يونيه
تموز : يولية	أغسطس : أغسطس	ايلول : سبتمبر
اكيم : أكتوبر	قاسم : نوفمبر	آرالق : ديسمبر
الأوقات وما يتعلق بها		
شمدي : الآن	صباح : الصباح	دون : أمس
آخشام - آقشام : المساء	بوگون : هذا اليوم	گچن گون : أول أمس
بوگيجه : هذه الليلة	اولكى گيجه : ليلة أول أمس	دون : البارحة
يارم ساعت: نصف ساعة	دون گيجه : ليلة البارحة	چايرك : ربع ساعة
اركن : ياكراً	گچن آي : الشهر الماضي	يارين : غداً - بكرة
گچن سنه : السنة الماضية	اوبرگون : بعد غد	
المدرسة وما يتعلق بها		
صورمه : السؤال	شاگرد : التلميذ	ازير : الحفظ
چراق : المتعلم	چالشقان : المجتهد	بيلمز / جاهل : الجاهل
سوز : الكلام	تنبل : الكسلان	چزكى : خط
جدول : المسطرة	كاغد : الورق	يازى : الخط
مشق : القاعدة	چاك . زيل : الجرس	رينخ . قوم : الرمل
مهر : الختم	حقه : الدواة	قره لامه : التسويد
مركب : الخبر	قامش قلم : القلم الغزار / القصب	دگنك : العصا
قلمتراش : المبراة	چاقي : العواسيه / سكين صغير	
قورشون قلم : قلم رصاص	خواجه / اوكرتمن : المعلم . الأستاذ	

أعضاء الإنسان وحواسه		
آدم : الرجل	گوزياشى : دمع العين	بوى : القامة
كريبك / گربك : الهدب	گوكده / كوده : البدن	قولاق : الأذن
باش : الرأس	بويون : الرقبة	يَبَنُّ : المخ
برون : الأنف	صاج : الشعر	گردن : العنق
قبيل : شعر البدن	يناق : الخد	پوز : الوجه
پرجم : الذؤابة	بيق : الشارب	آكن : الجبهة
چكه : الذقن	قاش : الحاجب	صقال : اللحية
گوز : العين	جان : الروح	گوزييكى : يؤيؤ العين
آغز : الفم	ياش : الدمع	ديل : اللسان
چهره : وجه	بك : الخال	سس : الصوت
بالدير . بجاق : الساق	ديش : السن	بوط : الفخذ
ديش آتى : اللثة	ازوديش : الضرس	آديم : الخطوة
بوغاز : الحلق	گوكل ، يورك : القلب	اوردك / چكه : الحنك
جگر : الكبد	دوداق : الشفة	بُرك : الكلية
قارن : البطن	ال : اليد	گوپك : السره
آوج / ال اياسى : الراحه . الكف	شهادت پارمغى : السبابه	تر : العرق
كميك : العظم	بينك : الساعد	ايشكنبه : الكرش
ديرسك : المرفق	ظمار : العرق	گوكس : الصدر
قيات : الردف	پارمق : الأصبع	سيكره : العصب
باش پارمق : الإبهام	طرناق : الظفر	قان : الدم

صوأل : اليد اليسرى	صاغ أل : اليد اليمنى	آرقه : الظهر
ساليا : الرىق	اوموز : الكتف	اكسه : القفا
امحك : الحلمة	توكوروك : البصاق	مه : الثدي
بل : الخصر	سوموك : المخاط	يان : الجنب
گورمك : البصر	بُوكُرُ : الخاصرة	ايشتمك : السمع
ديز : الركبة	طائق : الذوق	درى : الجلد
قره جكر : الكبد	اياق : الرجل	قوقلامق : الشم
آق جكر : الرئة	اوج : القبضة	طبان : بطن القدم
متعلقات الإنسان وأقاربه		
آنا / آنه : الأم	قوجه : الزوج	بابا / پدر : الأب
قاين پدر : أبو الزوجة	برادر . قونداش : الأخ	قارى : الزوجة
عموجه : العم	قاين برادر : أخو الزوجة	همشيره / ابلام : الأخت
سوڈانا : المرضعة	دايى : الحبال	فامليا : العائلة
خاله ، بيبى : العممة	قومشو : الجار	تيزه : الخالة
أوكسُرُ : اليتيم	دده : الجد	اوشاق، خدمتجى : الخادم
اوغل : الابن . الولد	اوگي اوغل : الريبب	بيوك انا : الجدة
ايكيز . چفت : التوأم	باجناق : العديل	اوكي قيز : الريببة
اقربالر : الأقارب	طُول : الأرملة . الثيب	انشته ، داماد : الصهر
گلين : العروس	دوست : الصديق	گوكي ، كوركان : العريس
بسليان : المربي	اولى : المتزوج	آداش : السجى
طورون : الحفيد	دادى : المريبة	بكار : الأعزب

أحوال النفس		
طوغري : الصادق	خشنود ، سونيان : المسرور	اوصلو : العاقل
سوگيلي : المحبوب	تميز : التنظيف	سرت : القاسى
ايي : المليح . الجيد	سربست : الحر . الشجاع	خوش : اللطيف
آكچق : الدنيء	نازك : النحيف	كين : الحقد
نزاكت : المراعاة / اللطافة	دوباره : الحيلة	ايستك : الرغبة
يلان : الكذب	آميد : الأمل	كوشك : الرخو
ارزو : الطلب . الهوس	كوؤجنمه : الانفعال . الزعل	دقت : الاعتناء
صقندى صقنتى : المشقة	اكلايش : الفهم . الإدراك	سرخوش : السكران
كدر : الهم	كبرى : المتكبر	ساده : البسيط
دوشمن : العدو	ياكلش : الغلط / الخطأ	بودلا : البليد
انديشه : الاضطراب	جور : الظلم	ايشكذارلق : الشطارة
يوزكيلي / يكييت : الجسور	يادكار : التذكار	
عوارض الإنسان		
صاغلق : السلامة	دلى : الجنون	گولمه : الضحك
تتره مه : الرعشة	قورقو : الخوف	اورگمه : الجفله
قورقاق : الجبن	آغرلق : الثقل	اويقو : النوم
اقصيرق : العطش	اويانق : اليقظان	اوكسورك : السعال
اونوتمه : النسيان	صوصامه : العطش	آجيمه ، آجيمق : التوجع
قوصمه : القيء	آغري : الألم	بايفنلق : الغشي
صانجى : المنص		

ما يتعلق بخلق الإنسان		
اوغلان : الولد . الصبي	سرسم : الأحق	چوجق : الطفل
شاشقين : الحيران	اركك : رجل (ذكر)	چركين : القبيح
قيز : البنت	طارغين : الغضبان	قادين : المرأة
بشمانلق : الندامة	كشى : الشخص	اوتانمه : الخجل
	جومرد : جواد / سخى	زيرك : النبيه
ما يطرأ على الإنسان من العلل		
خسته : المريض	چولاق : الأشل	كيفسز : منحرف المزاج
كور : الأعمى	ياره : الجرح	صولاق : الأعسر
طوپال : الأعرج	شاشي : الأحوال	قانبور : الأحذب
اويوز : الجرب	ديلسز : الأخرس	جبان : الدملى
كل : الأقرع	چيچك : الجدرى	صاغر : الأصم
صاريلق : اليرقان / صفرة	پلنك پلتهك : الألتع	قزايق : الحصبة
قوليرا : الكوليرا	ايصتمه : الحمى	باش دونمه سي : الدوخة
	شيش : الورم	يوموجق : الطاعون
الأكل والشرب		
ايستك : القابلية	يمك : الطعام	اون : الطحين
قاتق : الأدام	اكمك : الخبز	خهور : العجين
بينر : الجبن	زيتون ياغى : زيت الزيتون	طات : الطعم
ياغ : الدهن	سود : الحليب	ساده ياغى : السمن
يوغورت : زبادى	تره ياغى : الزبدة	قايباق : القشطة

ايچ ياغى : الشحم	يومورطه : البيض	شكر : السكر
ات : اللحم	شكرله : الملبس	باصديرمه : قديد اللحم
بۆلامخ : العصيدة	چوريا : الشوريا- الحساء	نشاسته : النشا
طوليه : المحشى	رَچَل : المرّي	پاچه : الكراع
يال : العسل	طورشى : المخلل	طاتي : اللذيذ . الحلو
پلاو : الأرز المفلقل	آجى : المر	قايقانه : العجه
اكشى : الحامض	سرکه : الخل	
الخضر وأسماؤها		
اوت : العشب	باتاتس : البطاطس	سبزه : الخضرة
طومانس : الطماطم	شلغم : اللفت	كراويز : الكرفس
پانجار : الشمندر	باميه : البامية	براصه : الكراث
باتاته : القلقاس	بطلجان : الباذنجان	اسپناق : السبانخ
قباق : القرع	بازى : السلق	لخته : الملفوف
گوگيك : الهندباء	قارنييت-قارنه بهار : القنييط	خيار : الخيار
صوغان : البصل	كوچك خيار : القثاء	معه نواز : البقدونس
صارمساق : الثوم	هاوج : الجزر	قاربوز : البطيخ
مارول : الخس	كشش : الكزبرة	نائه : النعنع
قاوون : الشام	ابه كومه جى : الخييزة	سميزوات : البقلة
تره : الجرجير	طورب : الفجل	شكر قامشى : قصب السكر
أسماء الحبوب والبهارات		
فاصوليا : الفاصوليا	بيچمك : الحصاد	بولغور : البرغل

اوراق : المنجل	چفتلك : المزرعة	فريك : الفريك
پرنج : الأرز	ارميك : السميد	اكين : الزرع
خرمن . جرن : البيدر	دانه : الحبة	مرجك : العدس
آجى باقلا : الترمس	سيسام : السمسم	نخم : البذر
زنجيل : الزنجيل	بغداى : القمح / الحنطة	چوزك اوتي : الحبة السوداء
نخود : الحمص	بير : الفلفل	آرپه : الشعير
كندير : القنب	دارى : الذرة	دارچين : القرفة
كميون : الكمون	لبلى : القضامة / حمص	قاقولا : حب الهان
باقلا : الفول		
أساء الفاكهة		
يمش : الثمر	قايسى : مشمش اللوزى	ميوه : الفاكهة
بستيل : قمر الدين	چكردك : النواة	زردالى : المشمش
آما : التفاح	قوروق : الحصرم	قبوق : القشر
كستانه : الكستنة	آرمود : الكمشى	اوزوم : العنب
آبوا : السفرجل	موز : الموز	اريك : الخوخ
شفتالو : الخوخ	قره توت : التوت الاسود	كچى بوينوزي : الخروب
فندق : البندق	خرما : التمر	چيلك : التوت الأحمر
انجير : التين	فستق : الفستق	ويشنه : الكرز / قراصيا
جويوز : الجوز	نار : الرمان	بادم : اللوز
قاوون : شمام	قاربوز : البطيخ	پورتقال : البرتقال
الألوان		
قويو : الغامق	سياه . قره : الأسود	رنك : اللون

صارى : الأصفر	آچيق : الفاتح	مائي : السماوى
آق . بياض : الأبيض	پنبه : الزهري	قرمزي : الأحمر
لاجوردى : الكحل	يشيل : الأخضر	تورنجى : البرتقالى
ماوى : الأزرق	نارنجى : الزيتونى	قمرال : الأشقر
منكشه رنگى : البنفسجى		
الأطراف والجهات		
اوک : الأمام	اوست . يوقارى : فوق	قارشو : المقابل
آلت : تحت	صباغ : اليمين	يوكسك : عالٍ
صول : الشمال	آچق : منخفض	ايچرى : الداخلى
آشاغى : أسفل	طيشارى : الخارج	آرد : خلف
يقين : القريب	يان : جنب . جهة	اوزاق : البعيد
اره : بين	اوج : الطرف . النهاية	اك : عرض
اورته : الوسط . المنتصف	كوشه : الزاوية	بوي : الطول . القامة
صوك : الآخر . النهاية	كنار : الجانب الحاشية	
الفصول والعناصر		
بهار : الربيع	آتش : النار	ياز : الصيف
روزگار : الريح	صوك بهار : الخريف	صو : الماء
قيش : الشتاء	طوپراق : التراب	
السماء وما يتعلق بها		
گوك : السماء	بلوط : الغيم / السحاب	آي : القمر
يل : الريح	مهتاب : نور القمر	دومان : الدخان

گونش : الشمس	قفلجم : الشرارة	يلدز : النجم
شمشك : البرق	ييلدرم : الصاعقة	قاصرغه : الزويدة
اولكر : الثريا	طاك : الشفق	پارلاقلق : اللعان
يغمور : المطر	صوغوق : البرد	قار : الثلج
چرخ : الفلك	قراكلق : الظلام	آيدتلق : النور
طوك : الجليد. جامد متجمد	صبيجاق : الحر	ايشيق : الضوء
سيس : الضباب	چه : الندى	آى طوتلمسي : الخسوف
آياز : السحرة . الليلة المقمرة والهواء الندى	گونش طوتلمسي : الكسوف	فورتته : العاصفة
الأرض وما يتعلق بها		
جهان : الدنيا	اورمان : الغابة	قره : البر
دره : الوادى	اسكله : الميناء	تپه : التل
كنار : الشط - الساحل	آووه : السهل	يالي . قيسى : الساحل
چول : البرية . الصحراء	ير : الأرض	يوقوش : الطلعة
چارشو : السوق	اينش : الوهدة	مغازه : المخزن
چوقور : الحفرة	شهر : المدينة	صو : الماء
كوى : القرية	قويو : البئر	يول . جاده : الطريق
كول : البحيرة	طاغ : الجبل	ايرمق (چاي) : النهر
بالقان : جبل متسلسل	كولجك : الغدير	يانغيزن : الحريق
آقتى : شلال الماء	قيا : الصخر	كوپري : الجسر
طاش : الحجر	حوض : البركة	قوم : الرمل
طامله : النقطة / القطرة	طهراق : التراب	اولوق : الميزاب

طوز : الغبار	بيكار : الينبوع	چامور : الوحل
قايناق : الفوار		
البحر وما يتعلق به		
دكز : البحر	سونكر : الإسفنج	گول : البحيرة
بحر سفيد : البحر الأبيض	بحر احمر : البحر الأحمر	قره دكز : البحر الأسود
كورفز : الخليج	اوقيانوس : بحر المحيط	بالق : السمك
قورباغه : الضفدع	قنال : التربة	مديه : أم الخلول
ليمان : المرسى	ينكج : السرطان	طالغه : الموجة
سولينه : الصدف	كوپوك : الرغوة / الزيد	طرخوس : السردين
ريختم : الرصيف	قويو : البئر	آطه : الجزيرة
قابلوياغه : السلحفاء	درين : العميق	كوپرى : الجسر
في متعلقات الطيور		
آو : الصيد	قويروق : الذئب	آوجى : الصياد
بوينوز : القرن	پنجه : المخلب	غاغا : المتقار
مه : الثدي	قوش ايكي : القنبرة	يمورطه : البيض
قورساق : الحوصلة	يووه : العش	كومش . كومس . القن
قناد : الجناح	چفت : الزوج	توى : الريش
تك : الفرد		
أسماء الطيور الصغيرة		
سرچه : العصفور	قناريه : الكنار	عندليب : البلب
پاباغان : البيغاء	چاويش قوشى : الهدهد	بيلدريجين : السمان

صغرجق: الزرزور	گوکرجین: الحمام	کیک: الوعل
پراسه: الوطواط	آری قوشی: الشقرق	قارغه: الغراب
جیوجیو: الکتاکیت / فرخ		
أسماء الطيور الكبيرة		
قوش: الطير	طاوس: الطاوس	بالاز: الفرخ
زرافه: الزرافة	پلیج: الفروج	دوه قوشی: النعامة
طاووق: الدجاج	چایلاق: العقاب	خروس: الديك
لكلك: البجع	آق بابا: النسر	اوردك: البط
چاقرقوشی: الصقر	هندي طاوغي: الدجاج الهندي . ديك الحيش	
بايقوش: البوم	طوغان: الباز / الصقر	قاز: الوز
أسماء الحيوانات الأليفة		
قسراق: الفرس	كچی: الماعز	آت: الحصان
تكه: التيس / ذكر الماعز	طای: المهر	مانده: الجاموس
قاطر: البغل	دوه: الجمل	بارگير: الكدیش
ديشي دوه: الناقة	مركب: اشك: الحمار	صغیر: اينك: البقر
جیلان: گيک: غزال . ظبي	اوکوز: الثور	كوپك: الكلب
قويون: الغنم . الخروف	كدي: الهرة	بوزاغي: المعجل
طاوشان: الأرنب	اوغلاق: الجدی	
أسماء الحيوانات المتوحشة		
آرسلان: الأسد	آيو: الدب	تلکي: الثعلب
ميمون: السعدان / القرود	صرتلان: الضبع	شبيک: النسناس

قبلان : النمر	چقال : ابن آوى (حيوان)	فيل : الفيل
تازى كويكى : كلب الصيد	قورد : الذئب	سنجاب : السنجاب
طوموز : الخنزير	ديشي طوموز : أنثى الخنزير	
أسماء الهوام والحشرات		
يُوا : العش	بوجك : الهوام / حشرة	آرى : النحلة
چكرگه : الجراد	سيورى سنك / سيكك : البعوضة . التاموس	
قرنجه : النملة	صيجان : الفأرة	قورت : الدودة
بت : القملة	سينك / سيكك : الذباب	پيره : البرغوث
تخته . بيتى : البق	اورومجك : العنكبوت	كوهه : سوسة الصوف
ايك بوجكى : دود القز	ييلان : الثعبان (الحية)	پروانه . كليك : الفراشة
أسماء المعادن		
آلتون : الذهب	تنكه : التنك	گموش : الفضة
چينقو : التوتيا	باقر : النحاس	جيوه : الزئبق
تونج : نحاس أصفر	كوكورت : الكبريت	قورشون : الرصاص
گهرچله : ملح البارود	قلاى : القصدير	آلچى : الجص
چليك چليك : البولاد / فولاذ	كيرج : الكلس	تيمور " دمير " : الحديد
أسماء الأحجار		
طاش : الحجر	بونجوق : الخرز	الماس طاشى : حجر الألماس
عقيق : العقيق	اينجى : اللؤلؤ	جام : الزجاج
مرمر : الرخام	فيروزه : الفيروز	

العيار والأوزان		
اولجك : المكيال	ترازو : الميزان	بطمان : الرطل
طارتى : الوزن	كيله : الكيل	قاريش : الشبر
آرتيق : الفضلة	اندازه : المقياس / الذراع	آديم : الخطوة
آرشون : الذراع	سره : الفتر	
المسكوكات وما يناسبها		
(پاره) آقچه : الدرهم	قزنج : الكسب . الربح	دكر / بها : القيمة
گونده لك : اليومية	بوليچه : الحوالة	آيلق : الشهرية
بورج : الدين	بيلق : السنوية	اورتاق : الشريك
اوجوز : الرخيص	سرمایه : رأس المال	بهالي : الغالي
آكيش ويريش : الأخذ والعطاء	بشين : سلفاً . نقداً	آم صاتم : البيع والشراء
بادهوا (باداوا) : بلا شيء ، بدون ثمن ، (مجاناً)		

النصوص

أوصاف جامع ايا صوفيه صغير

قسطنطينك اناسى اليه نك بناسيدرکه اياصوفيه طرزنده بر جامع اولديغيچون کوچك اياصوفيه ديرلر^(۱). قبله قپوسندن محرابه قدر طولى اللى وعرضى قرق اوچ آديمدر. وستون کونا کون اوزره مینی قورشون اورتولی برمعبد عالیدر وقپوسی ومناره سی بردر ومناره بر طبقه در وحریمی اطرافنده حجرات ایله مزین معبد قدیمدر.

أوصاف جامع ابو الفتح سلطان محمد خان غازى رحمه الله عليه

مشاهیر معماران زمان ومهندسان کاردانان وكوه کنان جمله اسلامبوله جمع اولنوب نیجه بیک کبار اولیاء اللہک دعاسی ایله انشاسنه مباشرت اولندی ۸۶۷ سنه سنده انشاسنه شروع و ۸۷۵ سنه سنده اتمام ایدلمشدر. انتهاء عمارته بومصرع تاریخدر: (شید الله ارکائها) بوجامع بلند ومعبد بی مانند شهر اسلامبولک تا وسطنده

(۱) سلطان بایزید ثانی عهدنده قیزلر اغاسی حسین اغا طرفندن جامعه تحویل ایدلمشدر. اصل باتیسی ایمپراطور یوستینیانوس در.

قرمانین ماییننه برمرتفع زمینده واقع اولمشدر. جامع شریفک محلنده آیاصوفیه دن صکره برنجی درجه ده صاییلان برمعبد وارايمش. زلزله ایله خراب اولمش ایمش. یمن قدوم محمد خان ایله اساس بناسی قعر زمینه وارنجه نام ونشاننی رفع ایلیوب جامع محمد خان بنا اولندی.

أشكال جامع ابو الفتح

بوجامعک یمین ویسارندن قدمه لی طاش نردبان ایله صعود اولنور وزمیندن تاسطوح دام وبامنه قدر ذراع بنا ایله سکسان یدی ذراعدر. وجه ارضدن عتبه سفلاسنه وارنجه درت ذراع قدری مرتفعدر وچار پایه عالی اوزره ۱۵ وجه منقلب اولمش برقبه عالیدر ومحراب طرفنده دخی نیم قبه در ویمین ویسارنده ایکی صماقی عمودلر وارکه من العبردر. محراب ومنبر وختکار محفلی ومحفل مؤذنان بیاض مرمردن ساده کوزه لی کار قدیمدر وقبه پراتوار ایچره ایکی طبقه قنادیل ایله تزین ایدیله جک طبقه لری واردر ومحرابک صول طرفده جبه علی حضرتلرینک کلاه مثال دلیم دلیم برسینجاغی واردر. وقبه قپوسندن تا محرابه وارنجه جماعات کثیره استیعاب ایدر ساحه وسیعه در وقنادیلدن غیری مصلوبات واوزه لر یوقدر. اما دعا مستجاب اوله جق روحانیتلی جامعدر. زیرا بنا اولندقده عمالدن غیرحی ملت استخدام اولنمامشدر والی الآن باب سعادتندن ایچری یهودی کیرممشدر. خداملری جمله غسل ایدرک خدمت ایدرلردی وحال صاحبی کمسه لردن خالی اولمیان برنظر کاهدر وقبه قپوسندن طشره چیقارکن صاغ طرفده چارکوشه بیاض مرمر اوزره مذهب ولاجورد ایله خطاط دمیرجی چلبی خطی ایله تحریر اولنان حدیث شریف (لتفتحن القسطنطینیة ولنعم الامیر...) الخ محرر ومحکوکدر. حرملك جوانب اربعه سنده یان

صفه لری اوزره جمله کوناگون عبرت‌نمون عمود نقش بوقلمونلر وارکه آدم حیران اولور. حتی حرمتک قبله قهوسنک ایچ یوزنده کی عمود ایچره بامر الله طاشک موجنده برخرقه پشمینه لی مولوی کلاهی والی مروحه لی بردرویش صورتی وارد، کویا ذی روحدر. تماشا گاه ناسدرکه مصور الخلاق اوپله تحریر ایتمش. وبوحرمتک تاوسطنده برحوض واردرکه جوانب اریعه سنده سکز عمود اوزره برموزون لوحه لی قورشون ایله مستور برقبه سر آمددر. بوحرمتک جوانب اریعه سنده اوج سمایه سرچکوب مناره لرله همتا سر آمد سبزکون سرولر واردرکه کویا هربری یشیل ملکدر وجامعک یمین ویسارنده برر طبقه لی سنک ایله بنیاد اولنمش مناره عالیبری وارکه واجب السیردر. حرمتک زمینی اوپله رنگا رنگ مرمرلرله مفروشدرکه کویا رخام مینادر وحرمتک جوانب اریعه سنده کی روزنلرک طشره عتبه لری اوزره اولان کتابه لر ایچره یشیل صماقی اوزره بیاض مرمر خام ایله یاقوت مستعصمی طرزی خطیله سوره فاتحه تحریر اولنمشدرکه دیار اسلامده بوکونه مرمر اوزره خط یاقوت کورلماشدر ومذکور حوض لطیف اوزره استاد کامل کمال معرفتی بیان وعیان ایتمک ایچون صاری پرنجدن برکونه شبیکه قفص اورمشدرکه بودخی جالب نظردر وحوض کبیر ایچره برمرمر مصنع قدحدن کوناگون فواره لردن آب روان جاری اولوب شب وروز آدم کردنی مثال پرتاب ایدوب جریان ایتنده در وحوض مدورک جوانب اریعه سنده کی عیوندن جماعات کثیره تجدید وضوء وآب حیاتندن نوش ایدوب دفع عطش ایدرلر. حاصل مرام اول بنیاد رفیع العماذک تکمیلنه سعی بلیغ ایدوب قبه عظیم نیکلونک رفعت انتسابنی خیام مینا فام سبع شداد کی بلند وخوش ودلپسند ایتدیلرکه وصفنده لسان قاصدرر وبوجامعک محراب اوکنده برروضه رضواندن نشان ویرر برباغ ارم ایچره ابو الفتح غازینک واهلنک تره.

پراتواری واردر. آندن غیرى جامعك جوانب ثلاثه سنده برصحرای عظیم مثال برحرمی واردرکه سکز قبولیدر. بو حرمك ایکی جانبنده جنت آسا باغچه لر واردر. آندن خارج جامعك طرفیننده ثانیه مدرسه لری واردرکه طلاب علوم و معارف ایله مالمالدر. انلردن خارج طریق عام آشوری مدارسك ایکی جانبنده سوختکان تحته لری واردر، آنلرده طلبه ایله مملودر. ویردار الضیافه و دار الشفا ویرمهانسرای عظیم ویرحام قدیم ویرمکتب صبیان ابجدخوان ایله آراسته اولمش برجامعدرکه مرتفع برمخلدن جوانب اربعه سنده اولان عمارتله نظر امعان ایله نظر ایتسه ك صافی رصاص خاصدن کوم کوك بر عمارستاندرکه برق اوروب طورر. بو آثاردن غیرى قوجه فاتحك نیجه نیجه عمارات ایله شهر اسلامبولك اندرون ویروننده وجوده کتوردیکی آثار عظیمه ایله شهر جدید معمور و آبادان اولمشدر.

بعد ایام قوجه معمارسان معمار خلیفه لکندن سرمعمار اولوب جامعه نیجه ضمیمه لر بنا ایلدی. بعده علی قوشجی نام علم نجومده بنام ذات کلوب جامعك حرمك ایچنده بویاجیلر قیوسی جنبنده صبیان مسلمین ایچون دار التعلیم قرآن بنا اولنان قبه عالیه اوکنده آیه " ألم تر... الخ " نص جلیلی اوزره چار گوشه بر بیاض مرمر ایچره بر میقات ایتمشدرکه ربع مسکونده نظیری یوقدر^(۱):

أوصاف جامع سلطان ثامن بایزید ولی خان

داخل قسطنطنیه ده سرای عتیق قربنده اساسنه بدء ایتدیکی جامع کزینك ابتدای تاریخی سنه سته و تسعمائه ده شروع اولندی وسنه احدی عشر و تسعمائه ده

(۱) ۱۱۷۹ سنه سی عید اضحاسنك اوچنجی، مایسك اون برنجی پنجشنبه کونی طلوع شمسدن بر ساعت صوکره وقوعه گلن برزلزله ده بیوک قبه چوکیدیکندن کاملاً هدم اولنه رق پنه اوسنه شمیدیکی حالده انشا ایدلمشدر.

اتمام اولندی^(۱) بوجامع شریفک اوصافی همان ابوالفتح جامعی اوصافنه یقیندر. اما بونک ایکی مناره موزونی برر طبقه اولوب جامعه متصل دکلدرد. جامعه متصل یمین ویسارنده مسافرین ایچون ایکی عدد تابخانه بنا اولنمش مدارس واردرد. بعده مذکور تابخانه لری جامعه الحاق ایدوب جامع شریف ایکی جهتدنده توسیع اولندی. بوسبیله عرضی طولندن درازدر.

اشکال جامع بایزید خان

جامع بایزید ولی چار پایه افلاکه سرچکمش برقبه مدور عالیدر و قبله طرفنده محراب اوزره و قبله قپوسی اوزره نیم قبه لر دخی قبه کبیره یه ضم اولنمشدر و جامعک یمین ویسارنده ایکی عنابی کون صماقی عمودلری وارکه مثللری مکر مصرده سلطان قلاوون جامعنده اوله. بو عمودلر اوزره ایکی طبقه قنادیل نظر پیرا دواره لره اصلمش برجامع مزیندر و بو جامعک یمیننده سلاطین کرام آل عثمان صلات جمعه ادا ایده جک بر مقام فوقانی انشا ایتمشلردر که نظیری یوقدر. بعده سلطان ابراهیم بومقامک جوانب ثلثه سنه مذهب و مطلقاً شبکه قفصلر انشا ایدوب کویا قصر خلد برین اولدی. اما محراب و منبر و مؤذن محفلی مرمر خامدن ساده کوزلدرد و محراب اوزرنده کی آیت کریمه شیخک خطیدر.

بش قپوسی واردرد و طشره حرمنک جوانب اربعه سنده کوناکون ستونلر اوزرنده قبه سرنکونلر انشا اولنمشدر و حرمنک تا وسطنده جماعاتک تجدید وضو

(۱) اورته قپو خارچنده شیخ الخطاطین امامیه لی حمدالله خطی ایله شو " وقد وقع الابتداء بالبناء فی أواخر ذی الحجة لسنة ست وتسعمائة ۹۰۶ واتفق الاتمام فی سنة احدى عشر وتسعمائة ۹۱۱ " عبارة سی محکودرد.

ایتملرینه مخصوص برحوض بی نظیر اوزره فاتح بغداد سلطان مراد طرفندن سکز مرمر ستون اوزره برقبه: موذون علاوه ایدلمشدر. حوضك اطرافنده افلاکه سرچکمش درخت سرولر مثال طوی طوررلر.

جامعك اساسنه ابتدا اولندقدنه معمار باشی "پادشاهم محرابی نیجه وضع ایده لم؟" دیواستفسار ایلدکده بایزید ولی معماره "شو ایاغمه باص " دیرلر. معمار باصدقده کعبه مکرمه بی مشاهده ایتمکله همان بایزید خانک ایاغنه قپانوب محرابه ابتدا قیلوب ینه محرابده ایکی رکعت صلات حاجتی بایزید ولی قیلوب حسن اتمامی ایچون خیر ایله دعا بیوردیلر وبعد الاتمام ابتدا جمعه ده جماعت کثیره ایچنده بایزید ولی بیوررلرکه " هرکیم که مدت عمرنده صلاه عشا وعصرک ستلرینی ترک ایتماش ایسه اول امامت ایتسون " بیوردقلرنده دریا مثال جماعت ایچره مرتباً ادا ایتمش برفرد بولنهامغله بالذات بایزید خان: " الحمد لله برمدت عمرمزده حضر وسفرده جمیع ستلرمزی ترک ایتمدک " دیو امامت بیوررلر غایت روحانیتلی برجامعدر وچارشو وپازار ایچره اولدیغندن روزشب جماعات کثیره دن آرام یوقدر. کرات ایله واقع اولمشدرکه برجماعت صلات عصری ادا ایدوب بعد السلام برجماعت دخی اقامته ابتدا ایدوب اولکی جماعته آیت الکرسی بی ورد ایتمکه مانع اولور. وحوض عظیمک موصلقلری اقشامه قدر قپانمیوب دائماً جریان ایتمکده در. زیرا جماعتدن آرام یوقدر. جامعك محرابی اوکنده جنت آسا اثمار واشجار کونا کونا ایله مزین اولان باغچه ده سلطان مشار الیهک مرمر خام سفیددن ورضاص خاص ایله پوشیده تریه: متوره لری واردرکه روضه: رضواندن نشان ویرر.

جامعك ایچ حرم خارجنده اولان صحرا مثال حرم عظیمک جوانب ثلثه سنده دکاکین انشا ایدوب اصناف واریاب حرف ایچون بر مطبخ ودارالضیافه ایله

پیراسته و بر دار مسافرین ایله خجسته برحرمدر و برمکتب صبیان و دار القرآن وارد. بو حرمك خارجي سراپا درخت منتهالر ایله مزیندر. اما اکثری شجره توت کوناکوندر. بواشجارك ظل حمایه سنده نیجه بیک آدم سایه دار اولوب کفاف نفس ایچون نیجه بیک کونه اشیا فروخت ایدرلر و بو حرمدن طشره برعظیم میدان وارد؛ سلطان بایزید میدانی دیرلر. جوانب اربعه دکاکین کونا کونلر ایله مزیندر. بر طرفنده بایزید خانک یتمش قبه عظیم بر مدرسه سی وارد. بو جامعک ناظری شیخ الاسلامر اولسی حیثیتی ایله بو مدرسه نک درسعیمی شیخ الاسلامردر. هفته ده بر کره درس تقریر ایدرلر. طالبلرینه بهای لحمیه و شمعیه و ضیفیه لری ماه بیه واصلدر. زیرا غایت متین اوقافدر و جمله ایکی بیک قرق خدامی واردر جمله موقتک علوفه سی شرط واقف اوزره زیاده در. زیرا ممالک اسلامده نه قدر کشتییان و ملاحان وار ایسه جمله سی سلطان بایزید خان موقتنه محتاجدرلر. زیرا جامع شریفک قبله سی کشف کرامت ایله درست اولدیغندن جمله رئیسلرک قبله نهالری وساعت عیارلری بو جامع محرابنده تصحیح اولندیغندن موقتنه محتاجدرلر. و جمیع فرنکستانده علم نجومه مالک اولان استاد کفره میقاتلرینی و قبله نهالرینی جامع بایزید خوانده تصحیح ایدرلر مشهور آفاق بر محراب صحیحدر. بو محرابدن ماعدا سلطان بایزید ولی فتح ایتدیکی دیارلرده و غیریده جمله آتمش خطبه و محرابه مالکدر. امیر بخاری علیه رحمة الباری تکیه سی و جامعی و غلظه سرای جامعی بایزید خان بناسیدر تقبل الله جمیع حسناته.

أوصاف جامع سلطان سلیم خان

أول پدر عزیزینک جامع پر انوارینک پدری نامنه اکیانه ۹۲۷ سنه سبع وعشرین وتسعمائه ده شروع ایتدی و ۹۳۳ ثلاثه وثلاثین وتسعمائه ده اتمام اولندی. بوجامع اسلامبولک قره دکز جانب شهایسندنه برکوه بالا اوزره بنا اولنمش برجامعدر. عمودسز دیوار اوزره اولان قبه عالیسنی علم هندسه یه مالک اولان استادلر گلوب تماشایدوب: "قوجه معمارسان یدطولاسنی عیان ایتمش" دیوانکشت بردهان اولوب حیران اولورلر. حقا که چار دیوار اوزره اطلس فلکده بویله برواجب السیر قبه متین بنا اولنماشدر. جمله مهندسین طرز انشاسنه نظر ایدوب واله اولورلر و "ذراع بنا ایله اولچیلوب آیاصوفیه قبه سنک جوانب مدورندن بررشر وسعت اوزره بنا اولنمشدر" دیو تعریف وتوصیف ایدرلر حقا که قبه افلاکه مانند قبه نیلکوندر. لکن آیا صوفیه قبه سی قدرعالی دکلدر. قدی الی سکز ذراع برینای عالیدر. زمینی غایت مرتفع کوه بالا اوزره واقع اولمشدر. حرمک صاغ طرفنده کفره زمانی صوصهرنجی برفج عمیق صار نیج واردر. وینه حرمک شمالی طرفنده (قرق نردبان) نامیله معروف الی درت قدمه برنردبان ایله نزول اولنور براوچورم یردر. بویکی اوچوروم اورته سنده کی پشته اوزره بوجامع واقع اولمغله زلزله دن مصون ومحمفوظ اولمسیچون عاقبت اندیش معمار سنان خرده دان جامعی الحاق ایدوب چار دیوار اوزره انشا ایتدی. مؤذن محفلی صاغ طرف دیوارینه مستقل ستون مرمر اوزره در. منبری ومحرابی بیاض مرمردن ساده کوزل محرابدر. وجامعک صولنده کی ستون اوزرتده برخنکار عبادت خانه سی واردر. بونده دخی ابراهیم خان مذهب قفصلر انشا ایتمشدر وقبه اطرافنده لیله مبارکه لرده قنادیل چراغان ایده جک برقات طبقه واردر ونیجه بیک آثار مصلوبات آویزه لر ایله مزین برجامعدر.

بونلردن غیرى جامع ایچره علامت یوقدر. محراب طرفنده کی روزنلرک اوکنده سلیم خانک قبه پراتواری بریاغ ارم ایچنده فریاد عندلیبک اصوات حزینی استماع اولنور برقبه ششخانه در وبوجامعه متصل توخانه مسافرین واردر ویمین ویسارنده بر شرفه لی ایکی عدد مناره دخی سائر مناره لر کبی عالی دکللردر وحرمی بیاض مرمر خام ایله مفروش اوچ یایی وجوانب اربعه سنده یان صفه لری اوزره جمله ستون کونا کون اوزره خرده اوچ عدد قپوسی واردر وحرمک تا اورته سنده برآبدست حوض وفوراه لری دائیا برتاب ایدوب جماعت مسلمین تجدید وضوء ایدرلر. آب حیاتدن نشان ویریر آب زلالی واردر. بو حوض اوزره دخی مرادخان رابع سکز ستون اوزره برسیوری قبه انشا ایتمشدر و حوض اطرافنده چارسروی درختی واردر وبو حرم خارجنده برحرم عظیم ایچره کونا کون اشجار ایله مزین برحرم کبیر واردر. اوچ قپوسی وار: قبله سنده تربه قپوسی، غربنده چارشو قپوسی، شمالنده قرق نردبان قپوسی. دیننده چقور بوستانه ناظر برقبه عظیم مکتب صبیان ابجد خوان وبرعمارت اطعام وبرداری الضیافه: علما وسوخته وات ماکلی ویر مهانسرای وار. اما حمام بودائره دن بعید در والسلام. غیرى مدارس وتجارخانه مثللو عمارتلر یوقدر.

أوصاف جامع سلطان سليمان عليه الرحمة والغفران

سنه ۹۵۱ تاریخنده انشاسنه شروع اولنوب سنه ۹۶۳ تاریخنده تمام

بولمشدرکه تعریف وتوصیفدن مستغنی برجامع عبرت نهادر.

(تاریخ)

قال عبد عابد تاريخه معبد الله واسجد واقرب

سنة ٩٦٣

علمادن تواریخ یازان اول وجهله سکه مرمه نامنی قازان فضلاى مورخین .

تحریر مدحتنده عجز وتقصیر لرینی معترفلردر. اما حقیر اولیا جرأت ایدوب علی قدر الامکان بوجامع بی بدلك مدحنی ایده یم:

اولا زمینی مقدا ابو الفتح بنا ایتدیکی سراى عتیقك نصفنی بولوب سلیمان خان بوجامعی دریایه ناظر برکوه بلند اوزره برجامع بی مانند حالنده بنا ایتدی. جمیع ممالک آل عثمانده نه قدر بیک استاد کامل معمار، بنا وعمال وسنک سنه کامل طراش ورمبر بر واریسه جمع ایدوب اوچ اوچیک پای بسته قورسه پایزن ثملنی قعر زمینه ایندیروب کوهکنلرک ضرب تیشه لری صداسنی قعر زمینه حمله دنیا اولان ثوراستماع ایدردی. تابومرتبه قعرزمینه وارنجه حفر ایدوب آندن اساسنه ریختیم بنا ایله اوچ سنه ده وجه ارضه اساس بنا چیقوب ظاهر اولدی. آنده برسنه حالی اوزره طوروب غیرى اساسلره وکونا کون سنکلری طراش ایتمکه مباشرت ایتدیله. برسنه دنصکره سلطان بایزید ولینک محرابی پرسه سنه کوره وضع محراب اولنوب جوانب اریعه سنده حائطلرک قبه کره لرینه وارنجه اوچسنه ده کامل ایتدیله. آندن چار پایه قوی ومتین اوزره قبه عالی بی بنا ایتدیله.

أشكال وطرز جامع سلیمانیه

بوجامع عظیمك طاش نیلكون قبه سنك تا ذروه اعلاسی ایاصوفیه قبه سندن مدور ویدی ذراع مکه رفیع البنیاد قبه جهان آباددر وبقه بیمثالک چاریایه

عملیستدن ماعدا جامعك یمین ویسارنده درت عدد صهاقی مرمر ستونلر وارکه هریری اونر مصر خزینه سی قیمت ایدوب مصر دیارنده برقدیم شهردن نیل ایله اسکندریه یه، آندن (قرنجه قبودان) صال کمیلره تحمیل ایدوب موافق ایام ایله اسلامبولده اون قپانته کتیروب آندن وفا میداننه، آندن سلیمانیه جامعنده (قرنجه قبودان) درت عدد ستونلری سلیمان خانه تسلیم ایتدکده:

(بیت)

قرنجه لر بودین چکمش جکرکه نک سلیمان

سزه لایقتهمز واردر قبول ایله فقیرانه
دیدکده سلیمان خان حظ ایدوب خدمتی مقابله سنده قرنجه قبودانه قدرتجه
یلانلی جزیره سی سنجاغی احسان اولنور. اما خدا عالمدر اوپله صهاقی احمر
کوندرکه جهانک چارکوشه سنده نظیری یوق اللیشر ذراع بالا عمود رعنادر وقبه:
عظیمی محراب اوزره نیم قبه و قبله قهوسی اوزره ینه نیم قبه ایله بنا اولنمشدر. اما
مذکور عمودلراوزره نیم قبه لر یوقدر. ستونلره بار ثقیل اولسون ایچون استاد معمار
سنان بللور ونجف وموران جاملر ایتمشدرکه جمله سی جام مورانلردر ومحراب
ومنبر اوزره اولان جام کوناکون سرخوش ابراهیمک کاریدر. بونک دخی مدحتنده
وصف انسان عاجزدر. قچانکه وقت ظهرده بوجاملره آفتاب عالمتابک شعله سی
اوردقده درون جامع منور اولور وجمیع جماعتک مرده دیده لری نخیره لئیر. هرقطعه
جامده نیجه کره یوز بیکپاره کونا کونخرده جاملر ایله شکوفه لر واساء حسنی
خطلری ایله مزین جاملردرکه سیاحان برّ وبحر ایچره ممدوح عالمدرکه فلکده مثلی
کورلماشدر. گرچه محرابی ومنبری وموذن محفلی بیاض مرمر خامدندر اما استاد

مرمر برستون رقیق اوزره بر مؤذن محفل ایتمش که کویا محافل خلد بریندر و برسر آمد
 خام مرمردن بر منبر وتاج صراحیسی وارکه مثل مکر سینوب جامعی منبریاوله
 وعمرابی کویا محراب حضرت سلیماندرکه اوزرنده قره حصارى^(١) خطیله (کلما دخل
 علیها زکریا المحراب) آیتی ذهب لاجورد ایله تحریر اولنمشدر. ومحرابک یمین
 ویسارنده یورمه ذیه ذیه عملی عمودلر وارکه سحر اعجازدر وینه آنده بر آدم قدی
 نحاس خالص وذهب خالص ایله مطلا شمعدانلر اوزره یکر میشر قنطار شمع غسل
 کافوریلر وارکه هر بیرینه اون بشر قدمه نردبان ایله عروج اولنوب هر لیلده ده چراغان
 اولوب درون جامع نور ایچره نور اولور و بو جامعک صول کوشه سنده ستونلر
 اوزره بر مقام عالی (ختکار محفل) واردر. بشقه عمر اییده واردر. بو محفل شریفدن
 غیرى چار ستون پایه لر کوشه لرنده درت عدد عشر خوان مقصوره جکلری وار.
 آنلردن غیرى جامع کایکی جانبنده یان صفهلری اوزره خورده عمود کوناگون
 اوزره درون جامعده جماعت صفة لری واردر و جامعک طشره سنده یتنه بوصفه لره
 معادل رقیق ستونلر اوزره دریایه ناظر وصاغ طرفی چارشویه ناظر طبقه لرواردر.
 جماعت وفرت اوزره اولدقده بوصفه لرده عبادت ایدرلر و جامع ایچره قبه وعمودلر
 اوزره ایکی قات طبقه لر دخی واردر که انلرده لیله مبارکلرده قنديللر چراغان
 ایدرلر. جمله یکر می بیک قنادیل ونیجه بیک مصلوبات آویزه لر واردر. و جامعک
 جوانب اریعه سنده جمله پنجره لرك هر برندن برر کونه باد نسیم کلوب جماعت حیات
 جاودانی بولوب جتته گیرمش اولورلر و بو جامعده بامر الله تعالی بر راتحه طیبه
 وارکه آدمک دماغی معطر اولور. اما دنیانک شکوفه و ازهارى رایحه سنه مشابه تی
 یوقدر. و جامع ایچره گیر ویده قبله قپوسی طرفنده کی ایکی پایه لرده برر چشمه

(١) حدیقة الجوامعده جامعک خطاطی قره حصارى قولى حسن چلیی دیه قید ایدلشددر.

سارلر واردر. جمله جماعت آب تابندن نوش ایدوب دفع عطش ایدرلر و بعض ناکلر آکننده فوقاتی خزینه مقصوره لری وارکه اعیان ولایتک ونیجه بیک اریاب سفرك امانت الله ماللری مودوعکه حسابنی جناب باری بیلور.

اشکال جامع شهزاده آزاده

اورته قبه عالیسی افلاکه قدر سرچکمش برکاسه نیلکون قبه مینادر. اما سلیمانیه قبه سندن سهل کوچکدر. و چاربا ششخانه عملی پایه لر اوزرینه مبنی قبه موزوندلر و بوقبه نک جوانب اریعه سنده نیم قبه لر دخی واردر. سلیمانیه و آیا صوفیه کبی ایکیشر نیمقبه دکلدرد؛ درت نیم قبه وسطنده برسر آمد قبهدر. محرابی و منبری غایت مصنع و مشبک مرمرخامدر و سکز ستون اوزره مؤذنان محفل غایت مصنعدر و جامعک صول طرفنده ستون اوزرنده خنکار محفل و جامعک جوانب ثلاثه سنده جماعت محافل ایله آراسته اولمشدر. بوجامع ایچره عمود عظیملردن برشی یوقدر و ایکی طبقه قنادیل واردر. درون جامعده هرشب سکز بیک قندیل چراغان اولور. و جمله جام منورلر ایله روشن آباد برجامعدر. جوانب اریعه سنده پنجره لر واردر. اوچ عدد باب معلاسی یمین و یسارنده و قبله سنده باب کبیری اوزره تاریخی (معبد امت رسول مبین سنه ۹۵۵) در ۹۵۰ تاریخنده بناسنه شروع اولندیغی گون ماه ربیع الاولک برنجی گونی ایدی. ۹۵۵ سنه سی رجبنده تمام اولوب انشاسنه یوز الی یوک آقچه گیتمشدر. بودخی معمار سنان کاریدر. و جامعک طشره طرفنده دخی یان مقصوره لری واردر. آنده رقیق و مجلا ذی قیمت کونا کون ستونلر واردر. و هر قیوسندن قدمه نردبانلر ایله جامعه عروج اولنور. و قپولرینک روزنلری مزین برجامع پرانواردر. و محراب اوکنده ارم و روضه رضواندن نشان ویریر برباغ ایچره

برقبه عالیہ ده شهزاده محمد مدفوندر. وبرقبه ده دخی برادری شهزاده جهانگیر سلیمان خان کہ حلب مشتاسنده مرحوم اولوب جسد پاکنی بوقبه ایچره مستورایتدیلر. وبوجامعک حرمی غایت مصنعدر. جوانب اریعه سنده کی صفه لر اوزره کونا کون عمودلر والوان احجار ایله پیراسته اولمش طاق خورنقلر اوزره قبه لردر. وجوانب اریعه سنده طشره حرمه ناظر پنجره لر واردر. وحریم وسطنده برحوض مدور آب زلال ایله لب برلب اولوب اطراف عیوندن تجدید وضوء ایدرلر. وسکز ستون اوزره برسر آمد قبه' بالا درکه فاتح بغداد مراد خان رابع بنا ایتمشدر. بوجامعک یمین ویسارنده کی ایکیش شرفه لی ایکی مناره نک اسلامبول وبروسه وادرنه ده مثللری بنیاد اولنئامشدر. اویله منقش وعبرتمون مناره لردرکه قوجه معمار بومناره لرده وجامعه یدطولای معماریسنی عیان ایتمشدر. هرمناره اون سکزر خانه کوشه طرح اولنمشدر. هر طرحنده سراپا قات اندر قات زیهلر ایچره کونا کون کتابه لر مطلی وتورنجی ایشلمه نقشلری وهرطبقة عیوننما کرشمه مقرنسی ومدنه لر اختراع ایتمشدرکه کورنک عقلی واله اولور. زیرا بوجامع التنجی جامعدر. هربر جامعدن برر ظرافت ونصافت شریفه آلتوب بنا اولنمشدر. وجامعک سطوحی کنارنده اولقدر مصنع مرمر زیه لر وکلوبلر ویدن بدن دیوارلر واردرکه نظیری برجامعه یوقدر. وقبه لرینه استاد رصاص نیلکون رنکده بررصاص خاص اورتمشدرکه حقیله مهارتی کوسترمشدر. بوجامعک جوانب ثلاثه سندن برآت منزلی صحرای عظیم حرمی ایچره کونا کون آغاجلرله مزین برحرمدرکه صول جانبنده بیوک برچنارک گولگه سنده (الشیخ علی طبلی) حضرتلری مدفوندر؛ صحابه کزیندندر. حضرت ابا ایوب الانصاری ایله گلوب اول معرکه ده طبل چالارکن شهید اولمش وبومحلده دفن ایدلشدر. بوحریم کبیرک اطرافنده عمارت ومدرسه سی

ونابخانه ودار الضیافه سی وخیرات وحسنات سائره سی وارد؛ اما دار الشفا وحمای یوقدر. بوده برجامع ذی شاندرکه سائر جوامع عظیمه سلاطین کرامه گیدن مصرفدن زیاده بوکاده مال فراوان خرج ایدلمشدر.

جامع شهزاده، سلطان جهانگیر

فندقلی قصبه سنده شهزاده جهانگیر روحیچون بونیده سلیمان خان بنا ایتمشدرکه اوصافی تحریر اولنه جقدر.

أوصاف جامع والده، شهزادگان اعنی خاصکی سلطان

عورت بازارنده برجامع عالی بییدلدر. اماغیری جامعلرگی بیوكدکلدر. برمناره لی، بر طبقه لی برجامع دلنشیندر. برعمارتی، بردار الضیافه سی ویر داء الجنون بیپارخانه سی ویر مدرسه سی ویر مکتب صبیان ابجد خوان ایله معمور برجامعدر وپادشاه دل آگاه سلیمان خانک ظرافت طبعندندرکه خاصکی سلطان جامعنی عورت بازارنده ایتمشدر والسلام.

جامع سلاطین مهر ماه سلطان دختر سلیمان خان

ادرنه قهوسنده ایچ یوزنده برعالی زمین اوزره مبنی بر جامع عالیدر. سائر سلاطین جامعلرینک قصری مقامنده در. سلیمان خان قیزی نامنه انشا ایتدیره رك جمیع مصارقی خزینه شاهانه دن صرف اولنمشدر محراب ومنبری ومحفلی غایت مصنعدر. اما خنکار محفلی یوقدر وطشره حرمی سراپا چنار آغاچلریله سایه دار اولمشدر. درت طرفی مدرسه حجره لریدر. برحمای ویر سوقی وارد. اما دارالضیافه سی وبیپارخانه سی یوقدر. مناره سی بر طبقه لی سرآمد برمناره در. والحاصل پادشاه مغفور قرق سکز سنه سلطنتنده اجرای عدل و داد ایدوب ممالک آلعثمانی معمور

وآباد ایلدی. غزا و جهادی فی سبیل الله ایدر بر پادشاه کشور کشا اولوب بامر الله نه جانبه متوجه اولسه منصور و مظفر و سالمأ غانها عودت ایدردی. زیرا (وشاورهم فی الأمر) نص قاطعنه امثالاً جمیع کار و امورده اختیار علما و صلحا و وزرا ایله مشاوره ایتمه دن برایشه مباشرت ایتمزدی.

أشكال جامع سلطان أحمد خان

چارپایه، مرمر اوزره افلاکه یتمش آرشون قد چکمش بر سرآمد قبه، مدوردر. بوقبه نك درت طرفی نیم قبه لرله آراسته اولمش اولدیغندن جامع روشندر. آیاصوفیه و سلیمانیه گبی ایچنده بیوک عمودلر یوقدر. همان قبه، عظیم درت عدد عملی، زینه زینه مصنع پایه لر اوزرینه مبنی قبه، بوقلمون نقشدر و بوجامعك اوج طرفنده اینجه جك ستونلر اوزرینه دائراً مدار جماعت طبقه لری واردر. اوندن یوقاری تاقبه دانه و ارنجه یه قدر اوج قات قنديللر یاقبله جق دمیر قفص کناری طبقه لردر. ستون رقیق اوزره بر مؤذن محفل و ستون کونا کون اوزرینه برخنکار محفل واردر. بومحفللرک یان صفه مقصوره لرینک آلتنده برچوق عمودلر واردر. سرآمد مرمر سنکیندن بر منبری وارکه گویا بر کرسی دواردر. تاریخ منبر جامع سلطان أحمد خان:

قلت ثم تم بالحیرات فی تاریخه منبر سلطان أحمد رب اکمل بره

سنه ۱۰۲۶

ومحرابنک و صفنده لسان لالدر. ایکی جانبده برر آدم بویی شمعدانلر اوزره یکر میشر قنطار بیاض شمع کافوری چراغدان، بخوردانلر ایله تزین اولنمش برجامعدر. محرابک صول طرفنده کی پنجره قرینده چار گوشه رنک آمیز بر برصخره

شريف وارکه جناب باری قدرتیله خلق ایدوب کندیسندہ قدرتنی اظهار ایتدیکی برواجب السیر قیاجغزدر. جمله پنجره لری اویله مزیندرکه قنادلری صدفکاری مرفع قیاقلیدر. گیروده کی ایکی عدد پایه لرده سلیماتیه ده کی گبی چشمه لر واردر؛ جماعت تجدید وضوء ایدوب نوش ایدرلر. بوجامعک بش قیوسی واردر. صاغ طرفنده کی گوشه ده خطیب قیوسی، صول طرفده خنکار محفلی آلتنده امام قیوسی، ایکی یان قیولری دخی صدفکاریدرلر. بودرت قیودن جامعه قدمه طاش نردبان ایله عروج اولنوره اما بشنجی باب کبیر قبله قیوسیدرکه جمله دن سرآمددر. بوجامعهده آصیل آویزه لر یوز مصر خزینه سی ذکر دیورلر. چونکه مرحوم سلطان أحمد خان بر پادشاه عظیم الشان، بر چلیی، صاحب طبع، اهل اذعان اولغله اجداد عظامندن بری نه قدر ذی قیمت عبرتها جواهر مقوله سی هدایا وار ایسه جامعه آویزه ایلدی وجمیع دولدن نیجه هدایا گلوب وجمیع دیارک ارباب معرفتی احسان امنیه سیله برر عبرتها اشیا اختراع ایدوب گتوردکلرنده جامعی تزین ایتمشلر. حتی جمله دن بری محفلی اوزره حبش وزیر (جعفر پاشا) التی عدد زمرد قندیل هدیه گوندروب مهر سلیمان اوزره التیسنی دخی مجوهر آلتون زنجیرلرله آویزه ایتمشلرکه هربر قندیل التیشر قیه گلور بررکاسه مدور قدرداردر. خرده دانلرک هریری بر روم خراجی ذکر دیورلر. بونک گبی نیجه قیمتدار آویزه لر ایله پیراسته درکه وصفنده زبان و قلم لالدر. بوجامعک محراب طرفنده اولان مذهب و صدفکاری رحله لر اوزره نیجه یوز کلام قدیملر واردرکه دیار اسلامده نه قدر پادشاه جامعلری وارسه هیچ برنده بو قدر گوزل کتابلر کورلماشدر. چونکه هریری برر پادشاه و وزیردن هدیه طرزنده گلوب بوجامعه قونمشدر. وطنغرای غرا ایله مهور طقوز بیک عدد تسلیم متولی اولمش مجلد کتابلر واردر وجامعک محرابی روضه جناندن نشان ویریر برباغ ارمدرکه ایچنده

بلبلر نغمه کنان اولورلر. بوجامع همان شهزاده جامعی حرمنده واول طرز اوزره طرح اولنه رق اساسی وضع ایدلمشدر. اما بونک طرز معیارینده اولان شیرینکارلق هیچ بر دیارک جامعنده کورلماشدر. جامعک تاریخی:

گوریچک بو جامعی دیدم آنک تاریخی

ایلدک بودهر ایچنده حق بو کیم عالی نشان

حرمی دخی شکل مربع بیاض مرمر خام ایله مفروش بر صحرادر. درت طرفنده یان صفهلری اوزره کونا کون عمودلر اوزرنده رنگا رنگ حجرات ایله مزیندر. حرمک تا اورته سنده برحوض شادروانی وار. فواره لرندن زلال گبی صولر آقار. جماعت ایچوب دفع حرارت ایدرلر. اما بوحوضدن آبدست آکناز. چونکه درت طرفی شبکه قفصدر؛ اوستی قبه لی در. اما حرمک قبله قپوسنک خدای متعال حقیچون بر دیارده مثلی یوق بر تونج قپودر. قدی اون ایکی ذراعدر. استاد زرکر مهارتنی عیان ایچون اوילה بر باب معلا بنا ایتمش که امعان نظر ایله دقت ایدن واله وحیران اولور. پرنج معان تخته لر اوزرینه خرده نقش بوقلمون قلمکاری زر کرنقشلی ایله ایچنه گموش حلقه، گموش کلید ومنتشه لر ایله مزین برباب لا نظیردر. بعض کیمسه لر بوقپو (استرغون) ده کی قزل الما کلیساسندن گلمشدر دیرلر اما غلطدر. اول قپو خاطر ایچون نمسه کفاری (استرغون) ی سنه ۱۰۱۳ تاریخنده آلوب مذکور قپوی یرندن چیقاره رق حالا (بیج) قلعه سی ایچره (استفانی) دیرینه باب مریم انخاذا ایتمشلردر. اما بوسلطان أحمد خان جامعنک مذکور حرم قپوسی مرحوم ومغورله پدرمز (درویش محمد ظلی) سر زرکران ایکن انشا اولنوب مرحومک اسمی بالاسنده کی ایکی قطعه کتابه لر ایچره تحریر اولنان خطلرده کنیه سیله مسطوردر. بو حرمک اوج قپوسندن دخی طشره حرم کبیره مرمر

نردبان ایله ایتیلور. بو حرمك پنجره لرندن طشره اوچ طرفده یان دهلیزلیری واردر. ایکی طرفنده نحیف عمودجکلر اوزره سطوح واردر. جماعت چوق اولدقده بویان دهلیز لرنده دخی عبادت اولنوب شب وروز هندی وسائره اون بیک فقرا ایله محلو مقصوره لردر. بوصفه لرك اکتنده برچوق چشمه لر واردرکه جماعت آندن آبدست آلیرلر.

مناره لری: آلتی عدد عیوقه سرچکمش مناره لری واردر. بو جامع سلطانلرك بنا ایتدکلری جامعلرك اون اکتنجیسی اولدیغندن آکا علامت اولمق اوزره آلتی مناره سی اون آلتی طبقه در. محراب دیوارینک صاغ وصول گوشه لرنده ایکی مناره و حرم قیوسنك شمال وجنوبنده ایکی مناره اوچر طبقه لی مناره لردرکه دردی اون ایکی طبقه ایدر. تاجلری ویکرمیشر ذراع طولنده علملری جمله مذهب مطلا یوکسك مناره لردرکه کلاه لرنک و علملرنک شعله سی گونش اورونجه پارل پارل پارلر طورر. حرمک گیروده کی گوشه لرنده کی ایکی مناره دخی آلچاق وایکیشر طبقه و تاجلری رصاص خالص ایله مبنیدر. بو حساب اوزره آلتی مناره نك اون آلتی شرفه سی واردر. مبارک گیجه لرده اون ایکی بیک قنديل ایقاد اولندقده مناره لرك هریری نوردن برر سروی گبی فروزان اولور. بو جامعکده قبه لری رصاص خالص ایله مستوردر ویدیوز الی قدر خدامی واردر. اوقافی چوقدر. غلطه شهرینک جمله خراجی ونیجه اوقاف هپ سلطان أحمد خانکدر. بو جامعک طشره حرمی بیاض قوم ایله دوشنمش وکونا کون شجره مثمره لر ایله مزین بولنمشدر. درت طرفنده سکز قیوسی واردر. شمال طرفنده مدرسه قیوسی واول طرفده تربه پرائوار سلطان أحمد خان واردر و آت میدانی طرفی اوچ قبودر. او طرفی میدان حسانه ناظر برچوق پنجره لردر. جمله قپولر سراپا قلعه قیوسی گبی یکی قپولدر و دخی طشره سی آت

میدانیدرکه برباشدن برباشه واسعدر. بومیدانک جنوب طرفی عمارتدر. فقرا اطعام اولنور ودارالضیافه وبیاز خانه وسییل خانه لردر. اما سلطان أحمد خان بوجامعک طشره حرمی تربه ومدرسه سنی تمام ایتمه دن مرحوم اولوب یرینه (مصطفی خان) جلوس ایتدی.

دولون اوغلو جامعی

(جامع ابن طولون)

بوجامعی یاپان دولون اوغلو أحمددر. بوذات آنادن بابادن تورك اوغلو تورکدر. معماری عرب اولمایوب بر خریستیان ایدیه ده پلانک بر قسمی ترتیب ایدن، هله عمومی شکلی ویرن وسوسلری یاپدیران هپ بومثلی آز بر عالم اولان دولون اوغلودر. بر مدندر فوسطاط آهالیسی جامعک جمعه نهاینه دار گلدیکندن شکایت ایدیورلردی. دولون اوغلونک دائما چوغالمقده اولان عسکر وزنجی کوله لری جامعده دولویور، آهالی یه یر قالمایوردی. یشکر ده ده بر جامع یایمغه قرار ویردی. بو یر آهالیجه مقدس عد، اوراده نهازه گیتمک آللهک رضاسنی دعوت ایده جکی ظن اولونویوردی. بونکده سببی حضرت موسینک ایلک اوامر آهییه یی بوراده آلدیغنه اعتقاد اولونویوردی.

جامعک اک باشلی قاپیسی (جمله قاپیسی) بو مناره یه مقابل اولان قاپیسیدر. بوقاپی ایچ وطیش اولولری برله شدیریر. یوزده یعنی شمال غربی یوزنده دیگر بوقاپی داها واردر. بوقاپیلرک ایکسیده یوزک اورتاسنه دکل، یوزی اوچ مساوی قسمه تقسیم ایلمک اوزره، یانلره یاقین اولارق آچیلمشلردر.

جامعه ۳۳ پنجره واردر. بونلر غوثيك طرزی شکلنده در. بوپنجره لردن هر ايكیسی ایچ طرفده کی دیرکلرک آراسنده کی بر کمره توافق ایدر. یو کمرلر ۱۷ دانه در. جامعک ایچنده طیش دیوارلره موازی برصیره دیرکلر واردر بودیوارلرله دیرکلر آراسنده فرانسزلرک غاله ری دیدکلری شی واردر. بوغاله رینک طاوانی توغلا و طاشله یاپیلیمش اولوب قبه لی دکلدر. ایچرده کی کمرلرله طیش دیواری بربرینه قالین فرعون اینجیری (جهیز) آغاجندن حاطیلرله بربرینه برلشدیرمشلردر. بو دیرکلر صیره سنک اورتاسنده اولو واردر. بونکده اورتاسنده شادروان بولونور. اولونک اوستی آچیقدر. غاله رینک دیوارلرنده دورلو دینی و عربجه یازیلیر. بردانه سکز متره یوکسکلکنده چفته " محمد " یازیسی واردر. دولون اوغلو همان بو طاوانک آکننده دیواره برخط حالنده بوتون جامعی دولاشمق اوزره بوتون قرانی کوفی یازی ایله یازدیرمشدر. عربجه مورخلره گوره بو یازیلرک یازلدیغی فرعون اینجیری آغاجندن اولان تخته لر نوحک کمیستک تخته لردن ایش ! دولون اوغلو بو انقاضی آراتنده بولمش ایش ! وینه اونلرک روایتنه گوره دولون اوغلو بونلری جامعک قدسیستک آرتماسی ایچین قوللانمشدر !... جهیز آغاجی چورومز وقوردلرک ییه مدیکی برسرت آغاج اولدیغندن ۱۰۱۰۰ ییلدن بری حالا دایانمقده در. مارسهل بو تخته لردن ایکیسنی چالوب کندی خصوصی موزه سنه آشیرمشدر. کتابنده بونلری جامعک ناظری اولان شیخک یعنی امامک کندیسنه صاتدیغنی سویله مکده در. هرایکیسنه ده نه دیه یم !

اولونک اورتاسنده کی شادروانک حوضی یالدیزیلی تلله چوریمش اولوب طاوانی حوضدن ۱۰ دانه مرمر دیرکه و براز داها آچیقدن دیرک ۱۶ مرمر دیرکه

دایاندریشدر. زمینی غایت قیمتی برموزایقدر. حوضك اورتاسنده فیسقیه وارد. طاوان ییلدیزلرله سوسله نمشدر.

جامعك جنوب قسمنده بر مقصوره وارد. جامعك دیوارینه یاپیلمش برقایى جامع ایله مقصوره یی بربرینه اشراك ایتدیریر. مقصوره قیمتدار مندرلر و پرده لرله سوسلو اولوب نماز زماننده دولون اوغلو، عاتله سیله برابر بوراده بولونوردی. مقصوره منبر و محرابدن اوزاق دکلدیر.

جامعك بناسی ایکی سنه ده اکمال اولوندی. بیتدیكى تاریخ ۸۷۷م. ۲۶۳هـ. ییلى ورمضان آیدر.

رسم کشاد خاطره سنی آق مرمر اوزرینه ایکی یازی یازدیروب محرابك كمری اوستنه قويدیرمشدر. بویازیده برطاقم سوره لر وارد.

فارس و مدیه

(پیشدادیان و مدیلر دوری)

(م - ۱۱۸۲)

" ایران. پیشدادیان. مدیه دولتک ظهوری. کی قباد "

ایران: هندوستان، ترکستان، قفقاسیه، آئوریه، بحر خزر و بصره کورفزی ایله محاط اولان قطعه جسیمه ازمنه متقدمهدن بری (ایران) نامیله معروف و مشهور ایدی. " ایران " ویا دها طوغریسی " آیریان " یا خود " آریان " نامی اسکیدن بری قطعه مذکورده مسکون اولان آریجسنسندن (Ariens) - یعنی یافث نسلندن نشئت ایتمشدر، حوالی مزبورهنک هواسی قوری و حرارت ویرودنجه غیر معتدل اولدیغندن اوزرنده مسکون بولنان اقوام دخی شجیع و محن و مشاقه متحمل ایدی.

قطعه: مزبورده اوائله متعدد حكومتلك ظهور ايله انقراض بولديغى روايت اولنمش ايسهده مورخلىر يدنده بوخصوصده معلومات موثوقه يوقدر. اتجق قطعه: مزبورهنك غرب شالنده مديلر، غرب جنوبنده دخى (فارسيلر) نام ايكى قومك حكومك تشكيل ايدرك خيلى ترقى ايتدكلرى معلومدر.

پيشداديان - معلومات متفرقه: موجودهيه نظراً ملوك ايران پيشداديان، كيانان، اشكانيان، ساسانيان نامريله درت طبقيه منقسمدر.

برنجى طبقه اولان پيشداديان حكمدارلرى حقنده معلومات پك قاريشقدر وفسانه حكمندهدر. پيشداديان گويا ايكى بيك درت يوز سنهيه متجاوز ايرانده پادشاهلق ايتمش ايسهده ايچلرنده يالكز طقوز نفرينك اسملىرى مذكوردر.

مورخين غريبهنك ادعالتجه ايرانيلىر هرئقدر اولاد يافتدن ايسهده موجود اولان معلوماتك اكثريسى فارسيلرك اولاد سامدن (ارفحشد) ذريتى اولديغنى گوسترمكدهدر.

ايرانيلىر بر مدت متفرق اولهرق يشامشلىر. بعده ايچلرنده ظهور ايدن قاريشقلقلىرى برطرف ايتمك ارزوسيله عقل وعدل ايله مشهور اولان (كيومرث) نام بر ذاتى كنديلرينه بالانفاق حكمدار انتخاب ايتمشلردر. كيومرث اوتوز سنه حكمدارلق ايتمش وپرسه پوليس (Persepolis) ناميله معروف اولان اصطخر شهرينى تاسيس وينا ايلمشدر. بعده قرق سنه حكمدارلق ايتمش اولان (هوشنك) حكمدار اولمشدر. گويا اهاليدن ويركى طرحى مرقومك اثريدر. خلفى (طهمورث) لسان فارسى ايچون يازى ايجاد ايلمشدر. زماننده وياعلتى ظهور ايدرك هرکس وفات ايدن اقربا وتعلقاتنك رسملىرتى ياپوب صاقلامش اولديغندن بو سببدن ناشى

ایلریده پوت پرستلک ظهور ایلمشدر. مشهور جمشید طهمورثک خلفلرندندر. مرقوم گویا شرابی ایجاد ونوروز بیرامنی احداث ایلمشدر.

جمشیدک اواخر سلطنتنده ضحاک نام برظالم عصیان ایدرک جمشیدی قتل و حکومتی ضبط ایتمش ایسهده اهالییه قارشی گوستردیکی مظالم و تعدیاتی وانسان اتنی یمک گبی عادات و حشیانسی حسیله اهالی مرقومدن دلکیر اولمشدر. کاوه اسمنده بردمیرچینک تشویقیلهعصیان ایدن اهالی ضحاککی قتل ایتمش و فریدون نام برشهزادهیی ایران تحت سلطنتنه اجلاس ایلمشدر. " درفش کاویانی " نامیله معروف اولوب ایرانیلر عندنده مقدس طانیلان سنجاق کاوهنک اهالییی عصیانه تشویق ایچون آچدیغی بیراق ایدیکه مرقومک صنعتیله مشغول ایکن استعمال ایتدیکی دریدن بشقه برشی دکلدی.

فریدونک (ایرج) (وسلم) (وتور) اسمنده اوچ مخدومی اولوب حین وفاتنده حکومت بینلرنده تقسیم اولنمش وانقسامک نتایج طبعیهسی اولان داخلی قاریشقلقلر واقع اولمشدر. بر مدت صوکره (منوجهر) نامبر حکمدار ایله اوغلی (فیروز) ایرانیلری ینه براداره تحتنه جمع ایتمشلر ایسهده فیروز دورنده بر طاقم طوائف اترک ایران اوزرینه هجوم ایدرک ایرانی ضبط واستیلا و فیروزی اسیر و اعدام ایلمشلردر. فقط اون ایکی سنه صوکره رستم اوغلی زال نام بر قهرمان تورانیلره (یعنی ترکلره) غلبه ایدرک (زومرد) یاخود زاب اسمنده برشهزادهیی فارسیلر تحتنه اوتورمشدر. فقط پیشدادیاندولتی چوق وقت گچمهدن منقرض اولمش ایران اجنبی بیوندریغی تحتنه گیرمشدر. مدت مدیده صوکره حکومت کیانیان سلاهنسه گچمشدر. شو قدر که کیانیان یاد اولنان ملوک ایران بر سلاهنیه

منسوب اولمايوب اوج مستقل سلاهدر كه برى مديلردن ايكيسى دخى فارسيلردن ظهور ايتمشدر.

مدیه دولتنگ ظهوری: مدیه اعیانندن ارباز نام برداتک بابلیر ایله بالاتفاق عصیان ایدرک مدیلری آئوریهنگ بیوندیریغی تحتندن خلاص ایتدیکی یوقاریده (صحیفه ۱۴۹) ذکر اولنمش ایدی. حریت واستقلاله نائل اولمش اولان مدیلرانلری حسن استعمال ایتمهکة مقتدر اولهایوب بر مدت فرقه فرقه یشامشدر واشبوانقسامک ثمرهسی اولان داخلی اختلال و منازعات ایله بونلردن حاصل اولان ضعفیتدن طولایی کمال درجهده اوصانهرق احوال مذکورهیه نهایت ویرمک اوزره بر حکمدار مشترک انتخابنه قرار ویرمشلردر.

کی قباد: زمان مذکوردهکی قباد نام بر ذات مدیلر بیتنده عدالت وحقانیت پرورلکی ایله شهر تکیر اولمش ایدی. مدیلردخی مرقومی اتفاق ارا ایله حکمدار انتخاب ایتمشدر در (۱۳۳۱).

کی قباد تخته جلوس ایتزدن مقدم مناسبلی مناسبسز پک چوق تکلیفدرده بولنوب اهالینگ درجه اطاعتلرینی اکلامق استمشدر. مثلاً کندیسی ایچون مزین بر سرای انشا ومعینته مخصوص عسکرتعین ایدلمسنی وحقنده تکلیفسز معامله اولنهایوب حرمت ورعایت و اوامرینه اطاعت اولنمسنی طلب ایتمشدر. مدیلر دخی مطالبنی بلا تردد قبول ایتمشلردر.

مدیلرینه کیقبادک امر وطلبی اوزرینه وقتيله سمیرامیس طرفندن تأسیس اولنان اکباتانه - یعنی همدان شهرینی توسیع و تزین ایتمشلردر. شهر مذکور متین وگوزل اولوب الوان مختلفهیه یویانمش یدی قات سور ایله قوشادلمش ایدی - که

مشهور هرودوتك قولنجه گویا آكتنجی سورده گموش ویدنجی سورده دخی آلتون یالیدی واریدی.

ارزولری حصوله گلدیکی گبی کیقباد کمال دبدبه وعظمت ایله سراهه نقل ایتمش وچوقلق طیشاری چیققایوب اهالییه گورنمز اولمشدر. فقط بونکله برابر عدالت وحقانیته جهتیله مدیله کندیسندندلکیر اولماشلردر

هر کس استدعاسنی تحریراً کی قباده عرض ایدر وجوابنی تحریراً اخذ ایله ایدی. بوجوابلر تنظیم قوانین ونظامات ایچون اساس اتخاذا اولمشدر. مدیه ممالکی کی قباد دورنده حضور وراحتته نائل اولمشدر. کی قباد کمال عدل ایله اللی اوج سنه حکومت ایتمکدن صوکره وفات ایدرک سلطنتنی اوغلی (فراعورته) یاخود فرهاده براقمشدر. کی قباد فرنک تاریخلرند هدهیوکس (Dejoces) نامیله معروفدر.

فرهاد: فراعورت، یاخود فراارد، ویاخود فرهاد (۱۲۷۸ - ۱۲۵۶) مدیهی اولقدر امنیت واسایش ایچنده بولمشدر که پدری وفات ایدر ایتمز عسکر جمع ایله فتوحاته قیام ایده بیلمشدر. فرهاد اول امرده مدیله همجنس ومدیهی اولان فارسیلری تحت اطاعتیه الدقدن صوکره آتوریه اوزرینه هجوم ایلمش ایسهده راغاو نام موقعده وقوعبولان محاربه شدیددهه اردوسی پریشان وکندیسی دخی تلف اولمشدر. فرهاددن صوکره حکومتی ولی عهدی بولنان مخدومی کی آقساره انتقال ایتمشدر.

كى خسرو وكى كاوس

(١١٨٢ - ١١٤٤)

استياغك رۇياسى: مديه حكمدارى استياغ مندانه اسمنده اولان قىزى
 حقنده عجيب رۇيالر گورمش اولديغندن منجملره مراجعت ايتمش ومنجملر
 طرفندن " مندانه جهانگير اولهچق برمخدوم توليد ايدهجگدر " مآلده ويريلان
 جوابدن برطاقم اوهامه دوچار اولهق كرىمهنسى مديه خاندانندن برينه ويرهجكى
 يرده رعاياسى بولنان فارسستان بکلرندن قامبوزه (يعنى كى كاوسه) تزويج ايله
 مديهدن تبعيد ايلمشدر. استياغ " فارسيلرك اك كبارى مديلرك اك عادى نفرندن
 آلچق اولديغى " فكرنده اولوب بويله برعادي آدمدن ظهوره ايدهجك اولان
 چوجغك دخى حكومت و جهانگيرلك دعواسنده بولنايهجغه حكم ايدرك يو
 حركتده بولنمش ايدى. فقط مندانهك حامله اولديغى ايشيدنجه يكيدين خوف
 وتلاشه دوشهرك مرقومهى گرى جلب ايتمشدر.

كى خسرو: مندانه وضع حمل ايدنجه آستياغ چوجغنى اعداماولنمق اوزره
 هارپاغ نام برونيره تسليايلمشدر. هارپاغ بوجنايتى بالذات اجرا ايتمكه جرأت
 ايدهمديكندن استياغك چوبانلرندن برينى جلب واستياغك امرينى تكرار ايله
 چوجغى تسليم ايتمشدر. چوبان دخى ترده ايچنده قالبوب چوجغى اعدام ايتمزدن
 اول استشاره ايچون زوجهنسى يانته گيتمش وزوجهسنى وضع حمل ايدر ايكن
 بولمشدر. چوبانك چوجغى ايسه تصادف اولهق بى جان طوغمشدر.

چوبان ايله زوجهنسى اشبو كيفيتى تكريلرك حكمت مخصوصهنسى مقامنده
 بيلهرك كندى چوجقلىرىنى هارپاغك امرى وجهله طاغ باشنده براقمشلر مندانهك
 اوغلنى كندى اولادلىرى ويرمش وحتى تخريب اولنمش اولان بيت المقدسك يكيدين

انشاسیچون لازم کلن اچجهی اعطا ایلمشدر. کیخسرو بخت نصرک غضب ایتدیکی اشیای مقدسهی دخی اعاده ایلمشدر. "اسارت بنی اسرائیل" دخیبو وجهله ختام بولمشدر.

کی خسرو و طومریس: کی خسرو بابل فتح ایتدکن صوکره قفقاسیهده (کورجستانده) کائن ماساکت یا خود مساجت اوزرینه سفر ایتمشدر.

ماساکت قومی اسکیت (یعنی ترک) اقوامنک بر قسمی اولوب جسارت و جنگاورلکلریله مشهور و ازمنه متقدمهده گویا انسان اتنی یمک عادتیه معروف ایدیلر. گویا بری سن شیخوخته واصل اولدیغی حالده اک یقین اولان تعلقاتی طرفندن کسیلوب اکل اولنور ایدی.

کی خسرو دورنده ایران جهانی دهشت ایچنده براقمش اولدیغی حالده ماساکت ترکلی ایران اوزرینه تجاوزدن گری طور دقلری یوق ایدی. وقت مزبورده ماساکت قطعه سنده طومریس نام برخاتون حکومت ایتمکده اولوب کی خسرو طرفندن اطاعته دعوت اولندیغی حالده استهزا ایله جواب ویرمش و سفیرلرینی تحقیر ایلمشیدی. اراکس نهری ایکی ممالکی بربرندن تفریق ایتمکده ایدی. طومریسک حرکاتندن طولایی غضب ایتمش اولان کیخسرو قوه عظیمه ایله نهر مذکوری تجاوز ایدرک ماساکت قطعهنه داخل اولمشدر. فقط واقع اولان محاربه خونریزاننده ایران عسکری محو و پریشان اولمش وکی خسرو دخی مقتولین ایچنده قالمشدر. روایتله نظراً طومریس مقتوللر ایچنده کیخسروک جسدینی بولدیروب سر مقطوعنی انسان قاتیه طولمش بر طولم ایچنه آتمش و "مدت عمرکده قان دوکمدن اوصاتمک ایدی. باری شمدی ایستهدیکک قدر ایچ" دیمشدر.

کی کاوس وفتح مصر: کی خسرو دن صوکره ایران حکومتی ولی عہدی بولنان اوغلی قامبیزہ - یعنی کیکاوسہ انتقال ایتمشدر.

کی کاوس (۱۱۵۱ - ۱۱۴۴) پدرینک فتوحاتنی اکمال ایلمشدر. ذاتا کی خسرو دورنده فتوحاتہ آکشمش اولان ایرانیلرک اوکنہ گچمک قابل دکلدی. کی خسروک ظہورندن اول اقطار شرقیہ درت بیوک دولتدن مرکب اولوب بونلرک اوچی - یعنی مدیہ، لیدیہ، بابل مرقوم طرفندن استیلا اولنمش ایدی. کی کاوس دخی گری قالان مصر اوزرینہ هجوم ایدرک آئیدہ فتح وایران ممالک وسیعہسنہ الحاق ایلمشدر.

مصرہ گیتمک ایچون یوللر مساعد اولمادیغندن کیکاوسک تدارکات عظیمہسی کندیسنہ خیلی وقت ضایع ایتدیرمشدر. مصرہ گیتمک ایچون شام چوللرندن مرور ایتمک لازم گلوب مذکور چوللردہ ایسہ صوبولنمادیغندن عسکر ایچون ییہجکی شویلہ طورسون ایچہجکی دخی برابر آلتق اقتضا ایتمکدہ ایدی. قامبیزک ایسہ بوقدر وسائط نقلیہسی اولمادیغندن ایش عادتاً صرف نظر ایدیلہجک درجہیی بولمش ایدی. وقت مزبورده اردولر شمذیکی گبی مہمات ایلہ برابر حرکت ایتمایوب دوست و دشمن ممالکی دیمکسزین ایجاب ایدن لوازماتی راست گلان یردن آگیر ایدی. بناء علیہ اوائلدہ اردو سوق ایتمک کیفیتی زمانمزدہ اولدیغی گبی کلفتی موجب بر شی دکلدی. باخصوص اسلحہ قدیمہ دخی اسلحہ جدیدہ گبی مہماتہ محتاج دکلدی. بو سببندن اولوقت مکمل اردودن معدود اولان ایران اردوسندہ دخی مکارہ یوقدی.

مقدما مصر حکمداری اماسیسک معیتندہ مدت مدیدہ خدمت ایتدکدن صوکرہ فراراً قامبیزک حامیسنہ التجا ایتمش اولان فانس (Phanes) نام بریونان

ضابطی وسائط نقلیه تدارك ایچون کی کاوسه یول گوسترمشدر. کیکاوس فانسک توصیهسی اوزرینه ذقیمت هدیهلر ایله عریستان عشائری نزدینه سفیرلر ارسال ایدرک مکاره ایچون حیوان استمشدر. عریستان شیخلری ایسه متعدد دوهلر اعطا ایدرک ایرانیلرک چوللردن مرورینی خیلی تسهیل ایتمشلردر.

والحاصل ایران اردوسی پک چوق محنت ومشقت چکدکدن صوکره مصره واصل اولهیلمشدر. اولوقت مصر فرعونی بولنان اما سیسک اوغلی پسامنیت ایران عسکرینی یونان معاونلریله مصریلردن مرکب بیوک بر اردو ایله قارشیلیمش ایسهده وقوعبولان محاربه شدیددهه ایرانیلر مظفر اولشلر ومصریلر منهزماً منفیسه قدر رجعت ایدرک شهر مذکوره قپانمشلردر. کی کاوس برآز مدت محاصرهدن صوکره منفس شهریتندیخی هجوم ایله فتح ایلمشدر.

دارا واحوال اخیره

(۱۱۴۴ - ۹۵۳)

دارا: کیکاوسک وفاتندن صوکره ایران اشراف خاندانندن یدیدات خفیاً بینلرنده اتفاق ایدرک کندیسنی اسمردیز اعلان ایدن کاهنی قتل ایله حکومتی استرداد ایلمشلردر. مرقوملر حکمدار انتخابی خصوصنده بر درلو اتفاق ایدهدمکلرندن برگون آتلیینه سوار اولدقلری حالده قیره چیقمشلر وسایسک حیلهمی سایهسنده دارانک آتی اول کیشنهدیکندن مقاولهلری موجبجه دارایی ایران شاهی اعلان ایلمشلردر.

دارا مدبر و عاقل بر حکمدار اولوب ممالک ایران زماننده (۱۱۴۳) - (۱۱۰۷) اقبالک اوج اعلاسنی بولمشدر. فقط دیگر طرفدن ایرانک انقراضی دخی دارا دورنده باشلامشدر.

اسمردیز کاذبک ظهوری ایرانجه پک بیوک قاریشقلقلمی موجب اولوب دارا مدت سلطنتک قسم کلیسنی عصیانلری تسکین ایچون صرف ایتمکه مجبور اولمشدر. هله بابل عصیانک اطفاسی شهر مذکورک کیخسرو طرفندنفتحنندن زیاده کلفتی موجب اولمشدر.

بابل عصیانی وزوپیر: بابلیلر کیکاوسک وفاتی خبری اوزرینه عصیان ایله شهر داخلنده بولنان ایرانیلر ایله برابر کندی اختیار وچولق وچوچقلرینی قتل ایدرک استقلاللرینی محافظه ایچون هرفداکارلغی کوزه آلدیرمشلردر. دارا عظیم براردو ایله بابل محاصره ایدرک ایکی سنه قدر اوغراشدیغی حالده بر ثمره حاصل ایدهمامشدر. نهایت دارا فتحندن قطع امید ایله چکلمک اوزره ایکن زوپیر (زیریا) اسمنده بر وزیر دارایه بابلیلری آلدانمقایچون بر حیلجه مراجعت اولنمسنی تکلیف ایتمش ودارانک موافقتی اوزرینه انی حصوله گتیرمشدر.

زوپیر کندی بورنی و قولقلرینی کسمش و بیق و صقالنک برر طرفلرینی تراش (که اک بیوک حقارتدن معدود ایدی) ایتدکدن صوکره بابه فرار ایتمشدر. زوپیر بابلیلره دارا طرفندن بو درجهده تحقیر ایدلدیکی و بونک دخی بابلک ضبطندن صرف نظر ایچون رأی ویرمسندن نشأت ایتدیکنی بیان ایتدکدن صوکره " بن دارانک پلاتلرینی وعسکرینک وضعیتی بیلیرم وشمدی دارا اک بیوک دشمنم اولدیغندن عسکر ویردیکزحالده ایران اردوسنی پریشانایلههم بابلی قورتارم، همه انتقامی آیرم " دیمشدر. بابلیلر ابتدالری پکده امنیت ایتایوب کندیسنه جزئی

قوت ویرمشلردر. فقط مرقومك شانلی شانلی مظفریتلره نائل اولدیغنی گورنجه (زیرا بو خصوصده دارا ایله زوپیر بیتنده مقاوله وار ایدی) بابلیر شهرک مدافعهنسی زوپیره حواله ایتمشلردر. زوپیر دخی بابل دارایه تسلیم ایلمشدر.

دارایی تلاشه دوچار ایدن عصیانلرک بریده لیدیه والیسنک عصیانی ایدی. دارا اشبو عصیانی دخی عسکر سوق ایتمکسزین - یعنی دیگر بر وزیرک حیث وفدا کارلغی سایهسنده تسکین واطفا ایده هیلمشدر.

اداره: ممالک: زمان مذکوره گلنجهیه قدر ایران وسعتنده دنیاده بردولت ظهور ایتما مشیدی. ممالک مذکورهنک حدودی شرقده سیند نهریله کاشغر قطعهنسی، شمالده قیرغیز چوللریله بحر حزر (حوزار) وقفقاسیه طاغلری و بحر سیاه وطونه نهری، غربده بحر سفید وقارطاجه وصحرای کبیر، نهایت جنوبده دخی سودان و محیط هندی ایدی. اشبو ممالک جسیمه زمانیه مستقل حکومت تشکیل ایدرک کسب شهرت ومعموریت ایتمش قرق التی بیوک قطعهدن مرکب ایدی.

دارا ایران ممالکنی یکرمی ولایته تقسیم ایله والیرک یاخود ساتراپلرک تحت ادارهلرنده بولندیرمشدر. فارستان قطعهنسیله روم ایلی قطعهنسی بونلره داخل دکلدی.

ولایاتک احوال عمومیهسنی تفتیش ایچون " شاه گوزی " و " شاه قولاغی " ناملریله بر طاقم خفی مأمورلر اعزام اولنور ایدی. والیر دخی بولردن پک زیاده قورقمقده اولدقلرندن دارا زماننده ایرانک ادارهء داخلیهنسی اولدقجه انتظام کسب ایلمشدر. هر برولایته والی یاخود ساتراپدن بشقه برده مستقل عدلیه هیئتیی بولنور ایدی. مأمورین عدلیه ایسه اکثر مغان یاد اولنان ایران کاهنلرندن عبارت ایدی.

ایران مدنی

احوال عمومی. سلطنت. مذهب. آثار

احوال عمومی: ایران دولتی قوه قهریه ایله تشکیل ایتمش بر دولت ایدی. بناء علیه قوه عسکریه سنه خلل گلدیکی گبی طبیعی اولهرق انقراض بولمشدر. ایران قدرجسیم بر ممالک دنیایه هنوز گلهامش ایدی. ایرانیلر اشبو دولت عظیمهیی ضبط وربط وحسن صورتهلها اداره ایتمکدن عاجز قالمشلردر، سبیلرینک بریده ممالکک وسعتی ایدی.

دارا هر نقدر پوسته وتاتار لر ایجاد وتشکیل ایله مناسبات ومخابراته خیلی سهولت ویرمش ایسده ینهمامل اولنان فائده حاصل اولهامشدر.

ایرانده منتظم قوانین ونظامات یوق ایدی وهرکسک حقوقی مصدره اولدیغی گبی قوانین واسطهسیله تحدید اولنمایوب اهالی کافهء حقوقدن محروم ایدی. حکمدارلرک ظلم وتعدیاته مانع اولمیلهچک صنوف ممتازه یوق ایدی. ایران دولتی وایران هیئت اجتماعیهسی دیمک ایران حکمداری بولنان شخص دیمک ایدی. اهالینک جانلری، ماللری، عرضلری هب حکمدارک مالی مقامنده اولوب حکمدار انلری ارزولری وجهله استعمال ایدهیلیر ایدی. استبداد اودرجهیه وارمش ایدی که آرتق ایران شاهلری کندیلرینی عموم کائناته حاکم ظن ایدرلر ایدی. یونانستانه هجوم ایدن سرخس چناق قلعه بوغازی اوزرنده انشا ایتدیردیکی کوپرینک دکز طالغهلریله تخریب اولندیغنی گورنجه دکزی تأدیب ایلمک زعمیله رسم تشریفات اوزره دکنکلر ایله دوکدیرمشدر. دارا دخی بابله گیدر ایکن شطه منصب اولان شهرلرک برنده سودیکی بر حیوان غرق اولدیغندن نهرک قورودلمستی - یعنی حیوانک بوغولدیغی یرلردن قارینجهنک کچه بیلمسنه بر چاره بولنمستی امر ایتمشدر.

ایرانلرک راحت یشامق ایچون اخلاق حمیده ایله متصف حکمدار گللمسنى معبوددن نیاز واسترحام ایتمکدن بشقه یدلرنده برچاره لری یوق ایدی. هله دارانک وفاتندن صوکره ایران ممالکنک احوال داخلیهسی پک زیاده وخامت کسب ایتمشیدی. ممالکک ضبط وربطی حکمدار لره عائد اولوب حکمدار لر اریسه سراپلرینه قپانهرق ذوق وصفا ایچنده امرار اوقات ایتدکلرندن دولت امورینک کافهسی حکمدار لرک معیتلرنده بولنان هیتسز خدمه الندن گچمکده ایدی و بناء علیه ارتکاب وسوء استعمال درجه نهاییده ایدی.

ولایته گوندریلان مأمور لرک مقدار معین آقچه تحصیل ایله مرکزه ارسال ایتمکدن بشقه ایشلری یوق گبی ایدی. حکومت ساتراپلر طرفندن اقجهنک نه صورتله تحصیل اولندیغنه باقیایوب یالکز یدینه واصل اولان مقداری بیلیر ایدی. بونک ایچون ساتراپلر دخی اهالیدن ایکی و اوج مثلی ویرگی اخذ و تحصیل ایله بر قسمنی کندیلری ارتکاب ایدر لر، قسم دیکرینی دخی مناسب اولان محللره رشوت اولهرق گوندر لر وانجق ثلثی خزینه دولت واصل اولور ایدی.

ایران قطعیهسی دارا دورنده حدود طبیعییهسی بولمش ایکن حکمدار لر حریص شهرت و مرتکب اولان امرای ضبط ایده هایوب ازهر جهت بی لزوم عد اولنهییلر قطعات بعیده هی استیلا ایتمک اوزره مهاجمات مجنوناده بولنمشلر و بو وجهله دولتی اعتبار وحیثیتدن دوشر مشلر در. دوچار اولدق لری موفقیتسزلکلر دخی تشبثات مذکور هدن صرف نظر ایتدیره جک یرده بالعکس حرصلرینی تحریک و تزئید ایتدیکندن ایران حکومتی او درجهده ضعیف دوشر مشدر، که ایران دولت معظمه سنک کلیاً انهدامیچون اسکندر کبیر طرفندن وقوع بولان قوتلیجه بر صدمه کفایت ایتمشدر.

ایرانلر سلطنت و صفایه مبتلا اولمایوب هیچ بروجله منبت و محصولدار اولمین ایران طپراغنک محصولاتیله اکتفا ایتمکده ویناء علیه اخلاق و عاداتجه پکعالی مرتبهده بولنمقده ایکن صوکرهلری بابل، مصر و سائر ملل متمدنه ایله اولان اختلاطلرندن ناشی اخلاقجه بوزولملشر و خواب غفلت و انقراضه طاهر ق ممالکک ضبط وربطندن عاجز قالمشدر.

سلطنت: ایران حکومتک وسعتی، طرق مخایره و مراسلهنک صعوبتی، علی العموم ایران حکمدارلرینک سلطنت فوق العادهلری، امثالی کورلماش صفالریله اسرافلری ایرانک انقراضنی تعجیل ایلمشدر. مرور زمانله ایرانده اداره داخلیه دخی همان ویرگی اخذ ایتمکدن عبارت قالمشدر.

ایرانک وارداتی اون ایکی ملیون درهم آلتونه بالغ اولوب بوايسه زمانمه گوره یوز ملیونلر دیمکدر. بوزنکینلک ایران شاهلرینی اسرافه آکشدیرمش و اخلاق و طبیعتلرینی بوزمشدر. روایاته نظراً دارا زماننده سرای خلقیچون گونده بیک قیون یاخود بیک صغر انجق کفایت ایدر ایدی.

حکمدارک بیهجکی اکمک ایله ایجهجکی صویه وارنجههقدر هرشی ممالک بعیدهدن جلب اولنور ایدی. حکمدارک بیهجکی اکمک مطلقاً لیدیده حاصل اولان بغدادین یاپلیر، طوز افریقهدن، شراب جلب جوارندن، صوشر (یاخود سوز) شهری قرینده کائن برپیکاردن (که آب زال نامیله مشهوردر) جلب اولنور ایدی.

حکمدارلر دائماً بر محلهده اقامت ایتمایوب موسمه گوره نقل حکومت ایدرلر ایدی. یازین سرین هواسیله مشهور اولان اکباتاننده، قیشین بایلده، بهارده دخی شسترده اوتورلر ایدی.

مذهب: ایرانیلرک مذهبی مصر و آثوریه مذهبلیر گبی قاریشق اولمایوب پک ساده ایدی. ایران مذهبنده مذاهب جدیده طرفندن ترویج اولنان پک چوق احکام منیفه موجود ایدی. ایرانیلر اساساً وحدانیت الهیهی تصدیق ایتدکلری حالده هر رمز واهرمان ناملریله ایکیاللهک وجودینه دخی اعتقاد ایدرلر ایدی. فقط ایرانیلر تکریلرینی انسان و یاخود حیوان صفتنده تجسم ایتمز لر ایدی.

پوتلر دخی ایرانده عادت اولماشدر. کی کاوسک آپسی اعدام ایتدیکی صر هده کاهنلره خطاباً " منافق لر، معبودلرک وجودی وقانی اولورمی؟ و قلیج اکا تأثر ایدهبیلیرمی؟ بومثللو معبودلرک مصریلره شایان اولدیغنی انکار ایدهمز ایسه مده بنمله اکلنمک جرأتک نتیجه سنی سزه کوستررم " دیدیکی مشهوردر.

ایران مذهبنی ایجاد ایدن ذات (زور و عاستر) یاخود زردشت نام ایرانیلرک پیغمبر طانیدق لری بر ذات اولوب کنديسنک هانگی دوره ظهور ایتدیکی معلوم دکلد ر.

ایرانیلرک اعتقادنجه زردشت هر رمز نام معبود ایله مناجات واستشارهدن صوکره (زندآوستا) مجموعهنی تحریر ایلمشدر. مجموعه مذکورهنک ایکی جلدندن ماعداسی ضایع اولمشدر.

ایرانیلرک باشلیجه ایکی تکریلری اولوب بری (هرمز) و دیگری (اهرمان) در. هر رمز منبع خیر واهرمان منبع شر در. هر رمزک معیتنده ملکلر مقامنده برطاقم ذیروح مخلوقات بولندیغنی گبی اهرمانک معیتنده دخی شیطانلره مشابه برسوری مخلوقات اولدیغنی ادعا ایدرلر ایدی.

اعتقادلرنجه هر رمز ایله آهرمان دائماً بربرلریله محاربه ایتمکدهدرلر. بروقت کله جکدر که هر رمز اهرمانه غلبه ایدرک مرقومی جهنمه (یرآلته) آتهجق وبووجهله

انسانلر ایچون زمان سعادت کشاد ایلیه جکدر. هرمز انسانلری اییلکله، آهرمان دخی فالقلره سوق ایدرلر. ایرانیلرک اعتقادی اساساً بوندن عبارت ایدی.

ایرانیلر هرمز ایله آهرمان اوزرنده بیله حکمی جاری اولان جناب خالقک وجودینی دخی تصدیق ایدرلر ایدی.

مذهب اصلیده آتش جناب حقک قوت و اقتداریله نظافتندن کنایه اولدیغی حالده مرور زمان ایله آتش خلق عنندنه معبود طانیلهرق جناب خالق اونودلمشدر - یعنی مذهب آتش پرستلکده قرار بولمشدر.

ایرانیلرک مذهبی مدنیتیه پک مساعد ایدی. ایرانیلر مصریلر گبی اجنیلره فارشی تیتیرلک گوسترمزلر ایدی. بالعکس ضبط اولنان ممالکک اخلاق و عاداتنی درحال اخذ ایدرلر ایدی.

ایرانیلر ابتدا عشیرت اولدقلری حالده مذهبیلری سایسنده تمدن ایتمشلردر. (زنداوستا) نک بر محلنده زیردهکی فقره موجوددرکه اصول مدنیتک ایلك صحیفهسنه درج اولنمغه شایاندر.

" روی زمینده بر بیت انشا ایدرک ایچنده " آتش " یاقان، چولق و چوجق صاحبی اولوب حیوانات بسلهین، ترلالر زرع و یاغ تنظیم ایله محصولات اخذ ایدن بر کمسنه " شرف الهی " یی تزید ایتمش اولور و هرمز عنندنه پک معتبر طوتیلیر "

ایرانیلر عنندنه اک بیوک جنایت گویا یلان سویلکم و بورج صاحبی اولق ایدی. بورجک بودرجهده مکروه اولدیغنه سبب دخی بورجلی اولانلرک اکثر یلان ارتکاب ایتمکه مجبور اولملری ایدی.

ایرانده مذهب کاهنلر (مغان) طرفندن نشر و ترویج اولنور ایدی. فقط کاهنلرک قدر و حیثیتلری وار ایدیسهده اداره امورده نفوذلری پکده جاری دکلدی.

هله اسمردیز کاذبک ظهورندن صوکره کاهنلرک هیج بر حکم واعتبارلری قالمشدر.

بوگونگی گونده هندوستانده، قفقاسیهده وایرانده بولنان آتش پرستلر اسکى ایرانیلرک بقیهسیدر.

آثار: ایرانیلر خیلى آثار مضبوطه براقمشلردر. اشعارک اکثریسی ایران ایله ترکستان بیننده واقع محارباتدن بحثایدر. ایرانده فن معمارینک ترقى بولدیغى (ششتر) و (پرسهپولیس) خراباتندن اکلاشیلپور.

بغداددن همدانه گیدن بیوک جاده اوزرنده گرمانشاه قریهسنه قریب بر محلهده الیوم " تحت رستم " اسمیله معروف ۴۵۰ متر ارتفاعنده بر قیا واردرکه یوزى کاملا برطاقم حروفات ایله یازلمشدر. مذکور قیا دارانک اثریدر. یازیلرک مندرجاتى دارانک افعال حرکاتندن بحثایدر. " سیورى خط " ایله یازلمش مذکور یازیلر زمانمزه اوروپالیلر طرفندن قرائت و ترجمه اولنمقدهدر.

ایرانیلر بابل و هندوستان یازیلرینی دخی استعمال ایدرلر ایدی.

مقدمه تاریخ

تاریخ واهمیتی. تاریخک مأخذلری. تاریخک

یاردمجیلری. رأس تاریخ. تقسیمات تاریخیه

تاریخ واهمیتی - دنیانک ونوع بشرک احوال سابقهسندن بحث ایدن فنه " تاریخ " دیرلر - یعنی تاریخ عمومی بنی بشرک حال وحشت وبدویتدن چیقوب بوگونکی عمران ومدنیت حالته گلنجهیهقدر تصادف ایلدیکی احوال ووقوعات وتبدلات وانقلاباتى عریض وعمیق بیان ایدر برفن معتبردر.

تاریخدینر صنف اھالیاستفاده ایدر. زیرا تاریخ انسانی گلمش وگچمش آدملرک اطوار وحرکاتنی تدقیق وحاكمه ایدرک فنا آدملردن نفرت وایو آدملره متابعت ایتمکی اوکرھدیر وانسانک اكا متعلق اولان حسیات واستعدادندن بعضلرینی محو وبعضلرینی کماله تحریک ایدر. فقط اداره ممالک وملل ایله مکلف اولانلرک استفادهلری دھا زیادهدر. چونکه هیئت اجتماعیهنک ویا برقوم وملتک عظمت واقباله نائل وسراوار وفلاکت وانقراضه واصل ودوچار اولسنک نیه متوقف اولدیغی تواریخده مندرجدر.

امراض مختلفهنک صورت ظهورلریله دواملرینه دقت ویووجهله تخریهلر اجرا ایله کسب مهارت ایدرک اکثر امراضک دفعنه چاره بولمق مرتبهسنه واصل اولان طبییلر مثللو هیئت اجتماعیه بشریهنک احوال ماضیهسنی لایقیله تدقیق ومطالعه ایدن اریاب قانون ایله اصحاب حکم واداره دخی گرک بر جمعیت بشریه ایچنده موجود وحاضر بولنان غوائلک دفعی وگرک ایلریده ظهوری متصور اولان فناقلرک وقت وزمانیله منعی اسبابنی بولھییلرلر. بناء علیه اداره ملک ومللده علاقهدار اولانلر ایچون تاریخ قدر مهم برفن یوقدر دنیلسه بجادر.

ذاتاً مفصل تاریخ عمومی کافه علوم وفنونی جامعدر. زیرا تاریخ هرشیئی موقعنده - یعنی وقت ظهور ویا کشف وایجادنده ذکر ایتدیکی گبی ماهیت واهمیتنی دخی مختصرجه اولسون تعریف وبیان ایدر. انک ایچون تاریخه "مجموعه احوال" ویا "ترجمان احوال عالم" تعبیری دھا مناسب اولور.

بالجمله تواریخ مضبوط ومتنظم اولسه ایدی نوع بشرک ابتدای ظهوری گونندن اعتباراً کافه اقوامک هر استدیکمز عصردهکی احوال وحرکاتنی اکلار وانلردن زمانه گوره استفاده ایدھییلر ایدک. حالبوکه (اوده ناقص اولمق اوزره)

تاریخ بشریتك جزؤ قلیلی اولان ایکی اوج بیک سنهلك وقوعات معلوم ومضبوطدر. مع مافیة تاریخك اك مفید بر فن اولدیغی ناقابل انكاردر. تاریخ تکمیلا مضبوط اولدیغی حالده ایدهجكمز استفادهنك درجهسی اشبو جزؤ قلیلدن ایتمكده اولدیغمز استفادهنك درجهسندن دخی اكلاشیلهیلیر.

تاریخك مأخذلری: تاریخ نوع بشرک ترجمان احوالی اولدیغی حالده دنیایه وقت وزمانیله گلمش گیتمش اولان ووقت حاضرده موجود بولنان اجناس واقوامك كافهسندن بحث ایتمیوب همان یالكز قفقاس جنسنه حصر مبحث ایدر. چونكه قفقاس جنسی ترقی و عمران ومدنیت یولندن خیلی اپرلیمش ومتعدد بیوک دولتلر تشکیل ایله متنوع آثار براقمشدر. اجناس سائره ایسه گری قاهرهك جزؤی اثاره مالك اوله بیلمشیر ویاخود هیچ آثار براقامشلردر. تاریخك منبع ومأخذلری یالكز عبارت اولدیغی جهته قفقاس جنسنك ماعداسندن بحث ایتماسی ضروریدر.

تاریخ ایکی نوعدر. بری تاریخ عمومی، دیگری دخی تاریخ خصوصی؛ تاریخ عمومی اصل تاریخدر، تاریخ خصوصی ایسه انك بر قسمیدر. تاریخ خصوصی بر قطعهنك ویا بر ممالكك ویاخود بر مملكتك احوالندن بحثایدر.

تاریخك منبع ومأخذلری اثاردر دیمش ایلك. اشبو اثار اوج نوعدر: اولاً - اثار مضبوطة، ثانیاً - اثار منقوله، ثالثاً - اثار عتیقه.

احوال ووقوعاتك زمان وصورته وقوعنی بیان ایدن واو احوال ووقوعاتی مشاهده ایلیان معاصرلردن بری طرفندن ضبط وتحریر اولتوب اوصورتده یدیمزه واصل اولان اوراق واثاره " اثار مضبوطة " اطلاق اولنور.

مثلاً کتب مقدسه و تاریخ، تقوم، اوراق حوادث، اوراق رسمیه، محکمہ اعلاماتی، ادبیات، قوانین، معاهدات و سائره - آثار مضبوطهدن معدوددر.

بعض وقوعات ماضیه حقنده اهالی ایچنه نشر اولنمش و کتاب واسطهسیله ضبط و تحریر اولنمیوب پدردن اولاده نقل اولنه گلمش اولان روایات و حکایات وامثال واشعار گیی اثاره " اثار منقوله " دینور. بو مثللو اثار طبیعی مبالغهلی اولور ایسه ده ینه استفاده دن خالی دکلدر.

اسکی زمان آدملرندن قالمش اولان شهر، قلعه و ابنیه سائره، رسم، هیکل و دیکیلی طاشلر، مسکوکات، اسلحه، ملبوسات، اشیای بیتیه و ادوات سائره گیی اثاره " آثار عتیقه " تعبیر اولنور و آثار عتیقه تاریخه اک صحیح مأخذلریدر.

تاریخک یاردمجیلری: بعض فنلرک دخی تاریخه کلی یاردملری واردر. بونلرک ایچنده اک مهم اولان جغرافیه ایله تقویمدر.

جغرافیه بر قومک اسکان ایلدیکی قطعهنک احوالنی و ظهوره گلمش اولان وقوعات تاریخیهنک موقع ظهورلرینی بیلدیرر - موقع و احوال که - اوزرنده مسکون اولان قومک طبع و اخلاقنه و صنعت و مشغولیتنه تأثیر کلیسی واردر. تقویم دخی وقعه تاریخیه معلومهنک زمان وقوعنی خبر ویرر.

فن السنه و فن طبقات الارض دخی تاریخک یاردمجیلری اولان فنلردن معدوددر.

فن السنه اقوام مختلفهنک اساساً بر برینه اولان قرابت و مناسبتلرینک درجهستی بیلدیرر. مثلاً: لسان و بعض احواله نظراً قفقاس جنسی ایکی بیوک فاملیایه تقسیم اولنور. بونلرک بری " هند و آوروپا " یاخود " آریلر " جنسی و یاخود

يافت بن نوح عليه السلام نسليدر. ديكرى دخى ساميلر - يعنى سام بن نوح (ع) ذريتيدر.

مصريلر، كلدانيلر، عبرانيلر (يعنى يهوديلر)، عربلر، فيكهليلر - سام نسلنه، وهندولر، ايرانيلر، يونانيلر، روماليلر، تركلر واوروپاليلر يافت نسلنه منسوبدلر.

رأس تاريخلر: وقعه تاريخيهنك زمان وقوعنى تعيين ايچون كافه اقوام وقوعات عظيمه ومهمهدن برينى مبدأ تاريخ اتخاذ ايدرك كافه وقوعاتى اكا تطبيق ايدرلر - يعنى وقعه مذکورهدن اول ظهوره گلان وقوعات حقنده " فلان وقعهدن بو قدر سنه مقدم " و او وقعهدن صكره ظهور ايدنلر حقنده دخى " فلان وقعه دن شو قدر سنه مؤخر " وقوع بولمشدر ديرلر. مثلاً: ميلاد حضرت عيسى (ع) هجرت نبويهدن التى يوز يكرمى ايكى سنه اول وفتح قسطنطينيه هجرتدن سكرى يوز اوتوز بر سنه صكره وقوع بولمشدر. بو حالده (يعنى هجرت نبويه مبدأ تاريخ اتخاذ اولنديغى حالده) ميلاد تاريخى قبل الهجره التى يوز يكرمى ايكى (ق سنه ٦٢٢) وفتح قسطنطينيه تاريخى دخى بعد الهجره سكرى يوز اوتوز بر (سنه ٨٣١) در. هجرت نبويه گيى مبدأ تاريخ اتخاذ اولنان وقوعات مهميه " رأس تاريخ " دينور.

رأس تاريخ اتخاذ اولنان وقعهلر پك چوقدر وايچلرنده اك مهم و اك مستعمل اولانلر: خلقت عالم، ميلاد، هجرت نبويه، تأسيس رومه واوليمپياد اويونلريدن. خلقت عالمك زمان وقوعى حقنده اختلاف چوقدر. كيمى هجرتدن التى بيك، كيمى درت بيك، كيميده مليونجه سنه مقدمدر ديه ادعا ايلمشلردن. هانگيسنك طوغرى اولديغنى اثبات ايتمك محالدر. خلقت تاريخى ذاتاً بنى اسرائيل

ایچنده ظهور ایدن وتورات شریفده ذکرى سبقت ایدن رؤسا وانبياء عظام
 حضرتك مدت عمرلرینی جمعایله بولنمشدر دنیلور. بوندن ماعدا تورات شریفك
 اسكى ترجمهلرنده دخى بو خصوصده کلی اختلاف موجوددر. بناء علیه خلقت عالم
 تاریخ مستعملنه صحیح نظریله باقمق پك مشكلدر. دیگر طرفدن دنیانك اك قدیم
 ملتلى فرض اولنان چینلیلر وهندولر ومصریلر حکماسیله اورویا ارباب فنونك
 قولنجه عالم دكل یالكز التیبك بلکه التمش والتى یوز ودها زیاده بیكسنه مقدم هیث
 حاضر هاوزره موجودایدی.

ارباب فنونك ادعالرینه نظراً كره ارض ابتدالری بر جسم نارى اولوب
 مدت مدیده ظرفنده تبرد وتحجر ایدرك اوزرنده قابوق حاصلایتمش وینه مدت
 مدیدهصكره اولا نباتات وثانیاً حیوانات واكصكره انسان یشایهیلهچك
 حالگلمشدر. انسانك ظهورندنصكره انكده حال وحشتدن چیقوب ادوات لازمه
 اعمال، بریتانشا، جمعیت تشکیل ومعارف تحصیل ایدنجهیهقدر ینه نیجه بیک سنه
 گچمشدر دیورلر. فن طبقات الارضك كشیفاتى دخى بونی مؤیددر.

بوندن اكلاشلیدیغی اوزره انسان روی زمینده خیلی وقتدنبری موجوددر.
 تاریخك ضبط واحاطه ایدهیلدیكى مدت ایسه اوج درت بیک سنهلك بردوردن
 عبارتدر.

سائر رأس تاریخلردن یونانیلرك استعمال ایتدكلری اولیمپیاد تاریخی (ق
 ۱۳۹۸) سنهنده بدأ اولنمشدر وپلوپونسده هر درت سنهده بر كره اجرا اولنان بیوك
 اویونلردن نشأت ایتمشدر. مثلاً: یونانیلر اولیمپیادك اوندردنچی سنهسى حقتده "
 اوچنچی اولیمپیاد اویونلردن ايكسنه صكره " دیرلرایدی.

تأسيس رومه تاريخى هجرتدن (۱۳۷۵) سنه، كلدانيلرك استعمال ايتدكلرى نابونصر تاريخى (۱۳۶۹) سنه وميلاد تاريخى دخى (۶۲۲) سنه مقدم احداث اولنمشلردر.

عموملتلرك تاريخ صايتمق ايچون قوللاندىقلىسنهلر بربرينه مساوى دكلدر. بوخصوصدهاك قولاي واك مناسب اولانسنه شمسيه اولديغندن بزدهنى آنى سنه قمرىيه ترجيح ايله استعمال ايدهجكز. شوقدركه دوائر رسميهده استعمال اولنديغى گبى بوگونكى گونده (يعنى سنه قمرىه اعتباريله بيكايكييوزطقسان سكرده) سنه شمسيه اعتبارى اوزره بيك ايكى يوز طقسان يدى اوليوب بيك ايكى يوزالى طقوز (هـ سنه ۱۲۵۹) در.

تقسيمات تاريخيه: تاريخ عمومينك اوج قسمه تقسيمى مؤرخلر عندنده عادت حكمنه گيرمشدر. خلقتدن - يعنى ازمئه مجهولدن غربى رومه ايمپراطورلغتك انقراضنهقدر اولانمدته (قرون اولى) ياخود (ازمنه متقدمه)، غرب ايمپراطورلغتك انقراضندن شرقى رومه ايمپراطورلغتك انقراضنه - يعنى عثمانليلر طرفندن قسطنطينيهنكفتحنهقدر اولان مدته (قرون وسطى) ياخود (ازمنه متوسطه)، فتح قسطنطينيهدن زمانمزه قدر اولان مدته دخى (قرون جديده) يعنى (ازمنه متأخره) تعبير اولنور.

(قرن) وياخود (عصر) بر يوزنجى سنهدن ديكر يوزنجى سنهيه قدر اولان مدت ديمكدر.

تركلر

اسيائى عليا ازمئه مجهولدنبرى ترك وتاتار ومغول طوائف وعشائر يله مسكون ايدى. معلومات موجودهيه نظراً اشبو طوائفك جملهسى اولاد يافتندن ترك

نام برینگ ذریتی ایدی. ترك بن یافت تفرقهء بابلدن صوكرهاسیای وسطایه طوغری چکیلوب اوحوالیده اسكان ایتمشدر. مرور زمانایلهاولاد وانسانی کثرت بولندیغندن آسیای علیایهطوغری ایلریلیوب محیط کبیر و محیط متجمد شمالی دکزلری واورال طاغلری و بحر خزر و ایران قطعہسی و نفس چین بیننده کائن قطعہء عظیمهیی استیلا وآره صره بیوک دولتلر تأسیس ایدهگلمشدر ایسهده اشبو دولتلرک جلهسی چوق وقت مرور ایتمکسزینمحو و منقرض اولدقلرندن ترکلر دخی اکثر کوچبه وعشیرتلر حالنده یشامشدر.

اوغوزخان: ترکلرک حکم و نفوذلری هجرت نبویدن اوتوز درت عصر مقدم ظهور ایدن خاقانلری اوغوز خان ایله بدأ اولنمقدهدر.

اوغوز خان متفرق اولهرق یشامقده اولان ترك عشائرنی بر اداره تحتته آلوب عظیم بر دولت تأسیس و تنظیم ایتدکدن صوكره فتوحاته تشبثله گویا چین و هندوستان داخل اولدیغی خالدعموم آسیا قطعهنی فتح واستیلا ایلمشدر (ق ۳۴۰۰).

احوال عمومیه: اوغوز خانک تأسیس ایتدیکی دولت دخی آز مدت ایچنده منقرض اولمش و بو صرهدہ ترکهجنسی " ترك " و " تاتار " ناملریله ایکی فرقهیه آیرلمشدر. تاتارلر چینک شالنده و ترکلر دخی غربنده اوتوررلر ایدی. تاتارلر دائماً چین اوزرینه هجوم ایدوب طوررلر و بعضاً چین اوزرنده نفوذ و حکومت اجرا ایدرلر ایدی. بو مناسبات ایسه بینلرنده اختلاطی موجب اولوب بوندن مغوللر ایلری گلمشدر.

ترکلر و تاتارلر ارهصره بیوجک جمعیتلر تشکیل ایله اطرافه تجاوز ایدرلر و اطراف خوف و اندیشه ایچنده براقیرلر ایدی. فقط سرعت فوق العاده اوزره تشکل

ایدن اشبو جمعیتلرینه او سرعت اوزره زوال بولورلر ایدی. ذاتاً دائمی صورتده عشرت حالنده یشامغه مائل بولندقلرندن بر هیئت عظیمه سیاسیة تشکیل ایتلمری طائفهنگ برندهسر کرده اولهیللهجک برقهرمانک ظهورینه متوقف ایدی.

مصریلرک مذهبی

مصر تاریخی مطالعهایدنلرک اکزیاده گوزلرینه چارپان شیمذهبلرینک قاریشقلغیدر. مصریلر گبی مدنی وعامل برملت ایچنده عادی ووحشی اعتقاداتک موجود بولنمسی شایان استغراب قضیهدر. برطرفدن "نهایت ویدایتی اولمین وعالمی خلق ایدن" جناب واجب الوجودی طانیدقلری حالده دیکر طرفدن دخی اوکوز، ییلان، کدی، قوش، نباتات گبی اثار الیههنگ اک عادی جنسلرینی معبود طانیهرق انلره عبادت ایدرلر ایدی. بو حال ایسه بلکه اهلینک صنغله تقسیمله هر صنغک بولندیغی احوالندن نشئت ایتمشدر.

علم ومعارف کاهنلرک امتیازی اولدیغی گبی کاهن صنغک استعمال ایتدیکی لسان دخی سائر صنغله ایچون مجهول برلسان ایدی. مصریلر مذهبه متعلق کافه اموری کاهنلردنایشیدر ایدی وانلری اوکرهنههجک بشقه بر واسطه یوقدی. بناء علیه مصریلر بلکه برطاقم جهلانک باطل شرح وتقریرلری اوزرینه اوهام واعتقادات باطلهیه مبتلا اولمشلردر. زیرا تاریخده امثال کثیره ایله مثبت اولدیغی وجهله بر قومک متدین اولدیغی مذهبک احکام عمومیهسی او قومک سویلدیکی لسان اوزره اولیوب مجهول بر لسان اوزره تحریر و بیان اولنمش بولندیغی حالده بعضا رؤسای روحانیه منافع شخصیهلرینی التزام ایدرک بو حالی سوء استعمال ایدرلر. بو سوء استعماله کسب وقوف ایدن اهالی رؤسای روحانیهنگ باطل شرح وتفسیرلرینی

کتابلره مراجعتله تفتیش و تدقیق ایتمکدن عاجز بولنور ایسه طبعی یا انلره اعتقاد ایدرک افکار باطله و اوهام عجیبیه مبتلا اولور، ویا مذهبنک اساسنه اعتراض ایله صلابت دینیهنی غائب ایدرک مذهبسز اولور، ویا خود تبدیل دین ایدر.

ایشته مصریلر ایچنده گوریلان رنکارنک اعتقاداتک سبب ظهوری کتبدینیهنک یالکز کاهنلره مخصوص بر لسان اوزره تحریر اولنمسیله کاهنلرک منفعت شخصیهلری اوغورنده اجرا ایتمکده اولدقلری بر طاقم ارتکابلردن بشقه بر شی دکلدی.

هر دوتک قولنجه تب کاهنلری وحدانیت الهیهی تصدیق ایدرلر ایدی. زمانمزه کشف اولنان مصر ائاری دخی قول مذکوری تصدیق ایدیور. کتابلرک برنده " رب السموات والارض اولان الله که عالمک خالقیدر، کندیسی ایسه خلق اولماشدر، نه بدایتی، نهده نهایتی واردر " عبارهلری مندرج ایدی. برده اهرامک انشا اولندیغی ده عصرلرده (یعنی دردنجی سلاله دورنده) انشا اولنمش اولان معبدلردهنه رسم، نهده هیکل بولنمشدر. حالبو که صوکرهلرده یاپیلان معبدلر هیکل و اویمه رسملر ایله مالا مالدر. بو ایسه بعض مورخلرک ادعا ایتدکلری گبی مصریلر کابتدالری وحدانیت ربانییهی تصدیق ایتمکده اولدقلرینی ایبا ایدر. مرور زمان ایله مصریلر حق تعالی حضر تلرینی اونودهرق قدرت الهیهنک اظهارینه واسطه اولان بر طاقم احوال طبیعیه واجسامه طابنمغه باشلامشدر. بیاغی اهالی ایسه بویولده ده ایلربییه وارمشدر.

مصر تکریلرینک کافهنی ذکر ایتمکلازمکلسه مستقل بر جلد کتابیله کافی گلمز. حدوحسابسز اولان عمومی تکریلردن یشقه هر بر مملکتک کندیسنه مخصوص بر سوری معبودلری وار ایدی.

تکريلر: مصريلرکاک بيوک طانيدقلىرى تکرى تيليلرک (آمون) ديدکلريدر. حقنده " معبودلرک پدرى وياقيدائها " ديرلر ايدى. فقط مصريلر مرور زمان ايله آموندن کنايه اولان شمسه طانيمغه باشلامشلردر. آموندن صوکره منفيسيلرکعبادت ايتدکلرى فتاح (فتاه) در. حقنده دخى " عدالت منبعى " و " رب العالمين " ديرلر ايدى.

اوزريس ايله زوجھسى بولنان همشيرھسى ايزيس (ياخود ايزيده) نك آينلرى عموم مصريلر بيتنده جارى ايدى. ايزيسك هيكل اوزرنده " (اولمش) و(وار) و(اولھجق) نه وار ايسه بن اويم " عبارھسى محكوك بولنمشدر. مصريلر گونش ايلھنيل نھرينه - اوزيريس، منيت طوپراغه - ايزيس، طوپراقدنحاصل اولانبركته دخى اوغللرى بولنان (ھوروس) نظريه باقارلر ايدى.

(آيس) ديدکلرى بوغا دخى اوزيريسدن کنايه ايدى. فقط اهالى آيسى اك بيوك معبود بيليرايدى واك زياده اكا عبادتايدر ايدى. آيسك توييسياه واوزون اولھجقوالنينك اورتهسنده مثلث الشكل بياض نقطه ايله بعض علامات فارقه بولنھجق ايدى. آيس كبرديكى وقت مصريلر سياهلر گيئوب ماتم ويكيسى بولنديغى وقت دخى شنكلر اجرايدرلر ايدى. شايد آيس بولنمز ايسه بونى بيوك بر اوغورسزلق عد ايدرک حكومتك عليهنده شكايته باشلارلر ايدى. آيس ذقيمت شالر اوزرنده يتار واك بكنديكى شيلرى بول بول ير ايدى. آيس گويا بوغادن حاصل اولمايوشمسك - يعنى اوزيريسك نورندن حاصل اولور ايدى. آيس دخى اوزيريس صفتيله طانيلير ايدى - گويا اوزيريسك روحى آيسده بولنور ديرلر ايدى. كدى، ييلان فاره، تمساح، چايلاق وبعض نبات وروزگار خيل معتبر تكلريلردن معدود ايدى. شوقدر وارکه بعضلرينى بر مملكت وبعضلرينى دخى ديكر مملكتلر

طائیرلر ایدی. بعضیلری ایسه (مثلاً تمساح) بر محلهه مقدس و محترم و محال سائرهده ایسه منفور و مردار بیلینیر ایدی.

اشبو معبودلردن برینی قصدا و قضاء اولدیرن اعدام اولنور ایدی. بونلره مخصوص دفنکاهلر بولنوب مرد اولدقلری وقت کمال طنطنه و رسم تشریفات اوزره دفن اولنور ایدی. بونلرک خارچنده بر طاقم انسان باشلی حیوان و حیوان باشلی انسان صورتنده بر سوری پوتلر موجود ایدی.

حاصل کلام مصریلرک تکریلری لایعد و لایحصادر. معبودلر ایچنده خیر و شر صاحبیلری وارد. خیر صاحبی اولانلره حمداً و تشکراً شر صاحبیا اولانلره دخی خوفاً عبادت ایدرلر ایدی. بو مثللو مذهب "فتیشیزم" (Fetichisme) یاد اولنور.

اخرت: مصریلر آخرته دخی اعتقاد ایدرلر ایدی. گویا هر کس اخرتده اوزیریسک تحت ریاستنده اولهرق اجتماع ایدن بر مجلس حضورنده محاکمه اولنوب سؤال و جوابدنصوکره افعال و حرکات ممدوحهسی میزانک بر طرفنه و مذمومهسی دیگر طرفنه وضع ایله طاریلهرق حرکات ممدوحهسی غالبگلدیکی حالده جنته و مذمومهسیغالبگلدکنده دخی جهنمه گوندریلیر ایدی. انسانک روحی مدت مدیده نباتدن نباته و حیواندن حیوانه گنجهرک گناهلرینی عفو ایتدیردکن صوکره ینه اسکی وجوده عودت ایدر ایدی. اعتقادلرنجه گناهی چوق اولانلرک روحی منفور حیوانلر ایله نباتاته، گناهی چوق اولماینلرک روحلری دخی مقبول آغاجلر ایله محترم حیوانلره گچر ایدی. گناهسز اولانلریایسه اوزیریس کنندی معینته آگیر ایدی.

مصریلر آخرته اعتقاد ایتدکلرتدن اقامت ایتدکلری خانهلره مسکن موقت نظریله باقهرق مزاری اصل مسکن عد ایدرلر ایدی. بناء علیه مدفنلریته ممکن مرتبه

متانت ویرمکه غیرت ایدر لر ایدی. مثلا (اهرام) و (لایرینت) دفنگاهلردن بشقه بر شی دکلدنر.

اثار: مصریلرک طبیعتلرنده خارقالعاده شیلره میل زیادهجه ایدی. براقدقلمری اثارده مشاهده اولنان عظمت وجسامتک دنیاده امثالی یوقدر. مصریلر گویا گوزللکی اترك نفاستنده گورمایوب جسامت وعظمتنده گورر لر ایدی. مصریلرک اثارى انجق یوز بیک مصرینک قالدیره بیلدکلمری ثقلتی بر مقدار صودن حاصل اولان بخار واسطهسیله قالدیرمغه مقتدر اولان بزلریدخی عظمت و جسامتیه حیرت وتعجب ایچنده براقیور. مصریلر سلطان أحمد میدانندهکی دیکیلی طاش کبیلری ویاخود دها جسیملرینی یدلرنده باروت اولمادیغی حالده قبالردن تفریق ودمیر یولگییواسطه نقلیهلری یوق ایکن اوزاق محللردن جلب ایله ماکیته استعمال ایتمکسزین مرتفع محللره رکز ایدرلرایدی. معبد وسرایلرک ستونلری، هیکللری، فرعون تپهلرینک اکثر طاشلری هب بو بیوکلکده در.

" اسفینکس " (sphinx) یاد اولنان (یعنی وجودی ارسلان باشی انسان شکلنده اولان) هیکللرک بری عادتاً طاغ پارچه سیدر. اهرام حقنده دخی طاغ دینلهیلیر.

هرملر روی زمین اوزرنده بولنان بنالرک اک جسیملریدر وبر هرم ایچون استعمال اولنان طاشلردن التی قدم ارتفاعنده و بیک (۱۰۰۰) میل طولنده بر دیوار انشا اولنهییلیرایدی. اهرامک ایچنده بر طاقم او طهلر موجود اولوب برنده هرمی انشا ایتدییران حکمدارک تابوتی وضع اولنور ایدی. مثلا جزهده بولنان هرملرک اک کچوکی اولان منکره هرمتک ایچنده مرقومک قبری بولنمشدر.

(لابيرينت) دخى محيرالعقول ائاردن برى اولوب اوج بيك (٣٠٠٠) اوطههى واناكى حولىي شامل جسيم ير آتنده برسرايدر. رواياته نظراً لابييرينت مقدس حيوانلرى دفن ايچون انشا اولنمشدر.

فرعونسرايلرنده دخى اك زياده كوزه چارپان جسامتدر. تب سرايى اوقدر جسيم ايديكه اليوم اوزرنده بر ايكى قريه موجوددر. سرايلرك درونى جسيم يكپاره ديركلر ايله محاط بيوك صالونلردن وحوليلردن عبارت ايدى. قارناق (كه تب سراينك بر جناحيدر) سراينده بولنان بر صالونك طولى (١٠٣) و عرضى (٥٠) متره اولوب (١٣٤) يكپاره ديركى شاملدر كه هر برينك قطرى اوج مترهدر. درت طرفدن سرايلره گلان يوللر اسفنينكس هيكللريله دونادلشيدى و قپولرنده اوبهلسق (Obelisque) دنيلان ديكيلى طاشلر (سلطان احمد جوارندهكى گيى) مركزز ايدى. هيكللرك اك مشهورى اولان آمنوفيس ثالث طرفندن انشا ايتديريلن " ممنون " هيكليدر. هيكل مذكور گويا طلوع شمس ايله برابر كنديلكندن برطاقم صدالر چيقارر ايدى. ممنون هيكللى " غرائب سبعة عالم " دن معدوددر.

مصريلرك آثار جسيمهسندن بريده فيومده بولنان (مريس) كوليدر. مذكور كول نيل مباركك طغيانى موسمنده طوطرق نيل مجراى طبيعیهسنى بولديغى وقت محتاج اولان ترلالره صو ويرر ايدى وايچنده پك چوق بالق بولنديغندن خزينه دولتك باشليجه منبع ايرادنن عد اولنور ايدى.

مصريلر خيلى كتب ورسائل براقمشلر ايسهده همان جملهسى ضايع اولمشدر. " قلب دواسى " اسميله معروف و مشهور بر كتبخانهنك موجود اولديغنى مورخ مشهور هرودوت ايله سيجيليهلى ديتودور خبر ويرمشلردر. فقط كتبخانه مذكورهدن اثر قالماشدر. شوقدركه آيريجه تاريخ صحيفهلرى عد اولنهييلهجهك

دیکیلی طاشلر وبنالرك دیوارلری ایله دیرکلری اوزرنده بولنان یازیلر ضایع اولیوب بعضاریاب فنون طرفندن قرائت و ترجمه اولنمقدهدر.

مصریلرک استعمال ایتدکلری یازی اوکرنمسی مشکل بر یازی اولوب "هیروغلیف" (Hieroglyphes) یازیسی تسمیه اولنور. هیروغلیف یازیسی حروفاتدن مرکب اولمایوب آیریجه معنایی شامل أشکالدن مرکبدر.

مصریلر کاغد یرینه مصرسفلی باتاقلرنده نشوونما بولوب پاپیروس (Papyrus) نامیله معروف اولان بر نباتک یاپراقلرینی استعمال ایدرلر ایدی.

اثوریه وبابل مدنیتی

آثوریلر وکلدانیلر. صنعت و مشغولیت. عادات ملیه

کاهنلر. اصول اداره. مذهب. اثار

آثوریلر وکلدانیلر: آثوریلر ایله کلدانیلر عن اصل بر قوم دکلسهده اکثر وقتلر بر اداره تحتنده یشادقلرندن اصول وعاداتجه اتحاد حاصل ایتمشلردر.

آثوریلر طاغی اولدیغندن زیاده متحرک و مشقته متحمل و جنکه مائل ایدیلر. صحراده اقامت ایدرک زراعت و تجارت ایله اشتغال ایدن بابلیلرک ایسه سکونت واسایشه میللری غالب ایدی. بناء علیه حکومت و سلطنت دخی اکثریا آثوریلر النده قالمشدر. حکومتایکی دفعه بابه انتقال ایلدیکی حالده اکیسنده دخی بابلیلر آتی برآز مدت ایچنده ضایع ایتمشلردر.

بابلیلر سیاسة آثوریلرک مادوننده اولدقلری حالده ترقی ومدنیتجه مافوقنده ایدیلر. علوم، فنون، صنایع، تجارت وزراعتک مرکزی نیتویه دکل بابل ایدی.

صنعت و مشعولیتلری: کلدانی کاهنلرینک فنونہ و خصوصیلہ فن ہیئتہ پک چوق خدمتلری واردر واسکی یونانیلرک کلدانیلردن خیلی معلومات اخذ ایتدکلرینہ شبه یوقدر. یونانیلرک مذہبی دخی بابل مدنیتنک یونانیلر ایچون ماخذ اولدیغنی ایما ایدر.

نجوم دنیلان شارلاتانلغی برفن هیئتہ وضع ایله برابر ایلك اول کواکب واجرام ساویهنک وضعیات و حرکاتنی و کسوف و خسوفی کشف ایدن کلدانیلردر. بابل قطعہسنده زراعت پک زیاده ایلریلمش ایدی. وقتیلہ کلدانیلر طرفندن حفر و انشا اولنمش جدوللر، بندلر، سدلر موجود اولوب بعضلری حالا مستعملدر. حبوبات ایچنده اک زیاده رغبتلرینی موجب اولان بغدای ایله سوسام ایدی.

بابل شهری شرق و غرب تجارتنک مرکزی و دهبویی مقامنده ایدی. بناء علیه بابلدہ پک چوق اجنیبلر موجود بولنور ایدی. بابلیلرک خستهکانی چارشیلره چیقارمق عادتی اجنیبلرک کثرتندن نشئت ایتمش اولسه گرکدر - یعنی اجنیبلر ایچنده خستهنک دردینه دوا بیلنلر بولنمسی احتمالنه مہنی عادت اولمش ایدی.

هند و غرب امتعه و اشیا سنک مرکزی و سر کیسی مقامنده اولان بابل کندی امتعه و اشیا سیله دخی مشهوردر. یوک و یاموقدن معمول قماشلر ایله گوزل خالیلر اسکی زمانده بابله مخصوص ایدی. بابلدہ خیلی دستگاہ موجود اولوب بیکلرجه عملہ چالشیر ایدی.

تجارت گمیلر و کاربانلر واسطه سیله اجرا اولنور ایدی. بصرہ کورفرزنده بابلیلرک دونتالری و هندوستان و عربستان و افریقہ سواحلنده بابلیلرک تجارت شعبهلری و بابل تجارلرینک اورتاقلریله وکیللری بولنور ایدی.

ارمنستان و قفقاسیه امتعهسی فرات واسطهسیله نقل اولنور ایدی. بابل تجارلری اوکوز ومانده دریلرینی هوا ایله شیشروب اوزرلرینه کراسته دوشرلر و غیره صالیورلر ایدی. امتعه اشبوصاللر اوزرنده آقندیله بابلهدر گیدر ایدی.

برطرفدن بحر سفید و مصر، دیگر طرفدندخیاسیایوسطی و هندوستان ایله اولان تجارت کاربانلر واسطهسیله اجرا اولنور ایدی. شو قدرکه مؤخرأ بابلیلر بصره کورفرنده دونیا انشا و تجهیز ایتدکلرندن هندوستان و یمن و افریقه ایچریلریله اولان تجارتی گمیلر واسطهسیله اجرا ایتمکه باشلامشدر. بابل تجارلری یمندن مسک، عنبر، عود آغاجی و آلتون، حبشدن و افریقای وسطادن فیل دیشی، هندوستاندن مجوهرات و اینجه قماشلر و شاللر، ارمنستاندن شراب و اسرا و سائر ممالکدن دخی فابریقهلر ایچون خام امتعه جلب ایدرلر ایدی.

عادات: دنیایه بابلیلر قدر سوسه مبتلا بر قوم گلمشدر. بابلیلر غایت سوسلی البسهلر گیمش، قوقولی روحلر ولیواندهلر سورنمش، دوز گونلنمش، صاچلری طارانمش، یاغلنمش، مطلقا اللرنده ظریف باستونلر اولدیغی حالده سوقاغه چیقارلر ایدی. بابلک باشلیجه اخراجاتی دخی ملبوسات ایله توالته و سلطنته متعلق سائر اوراق تفک اشپادن عبارت ایدی.

پولیغامیه: یعنی تعدد زوجات عادتی بابلده درجه نهایی بولمشدر. تزوج کیفیتی ایسه بابلده پک عجیب ایدی.

روایات معتمدهیه نظراً بابلده وجورارنده یتشمش نقدر قیز وار ایسه یوم مخصوصده (سنهده برکوه) جمع اولنهرق قیز سر کیسی قوریلر و طالب اولانلره قیزلر صاتیلر ایدی. بابل گنجلری گوزل اولان قیزلر ایچون پک چوق پاره و یروب آیرلر ایدی. بو آلیش ویریشدن حاصل اولان آقچه دخی هرکسک چیرکینلکی

نسبتنده اولوق اوزره گوزل اولماينلره توزيع وتقسيم ايديليز ايدي. بو حالده فقير وطمعكار اولانلر چيركين، فقط كليتي جهاز صاحبي اولان قيزلري آليرلر ايدي. بوسايده اك چركين واعضاسي ناقص اولانقيزلر دخي قوجهسز قالمالزر ايدي. بابلده عرض وادب وحسن اخلاق پكده آرانماز ايدي. رواياته نظراً هرير قادين عمرنده بركره معبد مخصوصه گيدهرك عرضني راست گلان ارکكه صاتمغه مجبور ايدي. گويا اشبو عادت وحشيه اك بيوك حكمدار فامليلالري طرفندن دخي اجرا ايديليز ايدي.

كاهنلر: آثوريلر وكلدانيلر صنفلره منقسم دكل ايديسهده كاهنلك پدردن اولاده ارث طريقيه انتقال ايدر بر صفت محترمه ايدي. كاهنلر رؤساي روحانيهدن معدود ايديلر. فقط خدمت ومشغوليتلرندن ناشي علميه صنفی ديتلديكي حالده دهها مناسب اولور ايدي. كلداني كاهنلري يوكسك قاهلردن (رصد خانلر) كواكب ونجومه وسائر ظهورات سماويه باقهرق گويا حالدن واستقبالدن خبر ويريرلر ايدي. كاهنلر ك بابلده پك چوق اعتبار وحيشيلري وار ايدي.

بخت نصر پدرينك حين وفاتنده سفرده بولنديغندن عودتنه قدر بيوك كاهن وكالت ايتمش ايدي. بوندن دخي اكلاشلديغي اوزره كاهنلر مأمورين ملكيه وعسكريهيه تقدم ايدرلر ايدي.

اصول اداره: اصول ادارهجه آثوريه وبابل حكومتلري حكومات مستقله ومستبده اولوب حكمدارلر "شهنشاه"، "رئيس رؤسا"، "وكيل الله"، "ظل الله" لقبيلره تلقيب اولنورلر ايدي. تبعهلرينك عرض ومال وجانلري تجاوز وخواهشلرندن هيچ بر قانون ايله وقايه وتأمين اولنماش ايدي. سمراميس بروزيوك

زوجھسی بولندیغی حالده نینوس طرفندن بلاتکلیف ضبط اولندیغیبالاده کورلمشیدی.

قوه روحانیه قوه جسمانیه حکمدار النده جمع اولنمش ایدی. حکمدارلر ایسه جاریهلر وهرنوع اکلنجهلر ایله طولمش اولان سرایلرینه قبانوب اهالی ایله اختلاط ایتمزلر ایدی. امور دولت وکلا وماینجیلر واسطهسیله عرض اولنور ایدی. اوامر وتنبیهاتک اجراسی دخی ماینجیلرک کیفلرینه محول ایدی - یعنی حکمدار ازادهسی موجیجه حرکت اولنوب اولنادیغنی بیلمز ایدی.

حکمدار سفره چیقدیغی وقت ایچریلی وطیشاریلی اولهرق سرای خلقنک کافهسنی برابر گنورر ایدی وگچدیکی مملکتلر خراب وتراب اولور ایدی. زیرا مملکتلر حکمدار ایله معیتنی بسلمکه ویرطاقم هدیهلر تقدیم ایتمکه مجبور ایدی.

آثوریه ویابل قطعهلری ولایتلره ویاخود (ساتراپلقره) تقسیم اولنوب والیر ویاساتراپلر طرفندن اداره اولنور ایدی. بعض کره امور ملکیه وعسکریه وعدلیه والیرک یدلرینه ویرلیدیکی گبی، بعضاً دخی ولایتلره آیریجه عسکر وعدلیه مأمورلری گوندریلیر ایدی. والینک معیتنده برحاکم ویرده محاسبهچی، یاخود دفتردار مقامنده بر مالیه مأموری بولندیغی مثللو، ولایتلردخی بر طاقم شعبهلره تقسیم اولنهورق کچوک مأمورلرک ادارهسنه احاله اولنور ایدی. فقط کوچک مأمورلر اداره مجلسلرینه مشابه بر طاقم مجلسلرک رأیلری اولمقسزین هیچ بر اجراآنده بولنهمازلر ایدی.

مذهب: آثوریلر ایله کلدانیلرک مذهبلری پک قاریشق ومعبودلری متعدددر. شو قدر که مذهبلرینکاساسی سهادر دنیلهیلیر.

باشلیجه اولان تکریرلی (بعل) ویا (بل) ایدیکه گونش دیمکدر. کواکب و اجرام سهاوینک اڭ پارلاخی گونش اولدیغی گبی بعل دخی آثوریه تکریرلینک بیوکیوافندیسی طانیلیرایدی. قمر ایکنجی درجهده اولوب (ملیتا) اسمنده بر پری صورتنده تجسم اولنور ایدی.

بابلده و نینهویده بعل ایله ملیتایه مخصوص معبدلر وار ایدی. بروج اثنای عشره و سیارات دخی تکریرلردن معدود ایدی. بونلری بعل و ملیتانک مستشارلری مقامنده طانیلر ایدی.

اعتقادلرنجه دنیایی و موجوداتی خلق ایدن، (کسیزوتروسی) - یعنیطوفان طالغهنسی طوردیرن، (سورالسنه) یی یعنی بابل قلهنسی انشا ایدن بعل ایدی. مستشارلری اولان سیارهلر دخی (نبو) - عطارد، (نانا) - زهره، (ترغال) مریح و (بلغاد) - مشتریدن عبارت ایدی.

بونلردن ماعدا هر بر مملکتک آیریجه حامیلری وار ایدی. مثلا نینهویه شهری مؤسسسی بولنان آتوره، بابل دخی سمرامیسه عبادت ایدرلر ایدی. بعض حکمدارلره دخیعبادت ایتمک عادت اولمشیدی.

اصول عبادته گلنجه یوم مخصوصده معبدلره طویلانوب مذبخ مخصوصده اود، عنبر، مسک، بخورگی رایجهلی اجزالر یاقهرق عبادت ایدرلر و قربان کسرلر ایدی. مهده بولنان چوجقلر اڭ مقبول قربانندن معدود ایدی.

آثار: آثوریلر ایله کلدانیلر صنایعی - یعنی زراعت، معمارلق، رسم، نقش و اویمه ایشلرینی خیلی ایلریلتمشدر ایدی. آثوریلر ایله کلدانیلرک آثارنده دخی مصر آثارنده اولدیغی گبیجسامت گوریلر سهده زینت و طبیعت دخیمشاهده اولنور.

آثوریلر ایله کلداتیلرک استعمال ایلدکلری یازییه (خط میخ) - یعنی (سیوری خط) دیرلر - که هر حرف اوق واری اشارتلردن عبارتدر نینهویه وبابل خراباتنده بولنان آثار عتیقه بو خط ایله تزیین اولنمشدر. اوروپالیلر اشبو یازیلی اوکرنهرک معلوماتجه پک چوق استفاده ایتمکدهدلر. بو خصوصده اک زیاده ابراز همت ایدن انکلترهلی موسیو لایارددر.

قارطاجه

(۱۵۰۰ - ۷۶۸)

دیدونه. قارطاجه. احوال عمومییه. اصول اداره

دیدونه: روایات واقعهیه نظراً قارطاجهیی تأسیسایدن دیدونه (Didona) نام برخاتوندر. مرقومه صور حکمداری پیغالیونک (Pygmalion) همشیرهسی وشیشه (Sichee) نام برراهبک زوجهسی ایدی. شیشهک لایعد اولان ثروت وسامانی پیغالیونک حسدینی موجب اولمش وبونک اوزرینه پیغالیون شیشهیی قتل ایدرک مال وملکنی ضبط ایتمکاستهمش ایسهدهزوجهسی دیدونه بندکانیله برابرکمیلره راکباً فرار ایدرک طمعکار برادرندن شیشهک مالنی قاچرمشدر.

فرار ایدن دیدونه قارطاجه - یعنی تونس ساحلنه چیقمشدر. دیدونه اولحوالی حکمدارندن براوکوز دريسنک قاپلایبیلجهکی قدر یر استهمش وحکمدارک موافقتی اوزرینه اوکوز دريسنی ایپلک اینجهلکنده کسهرک خیلی محلا حاطهاتیمش ومحل مذکورده قارطاجه شهرینی تأسیس ایلمشدر (ق ۱۵۰۰).

قارطاجهک احوال عمومییهسی: قارطاجه جمهوریتی موقع جغرافییهسی حسبیلله اقطار غربیه تجارتک مرکزی اولمش وبوساییده آز وقت ایچنده کسب قوت و معموریت ایتمشدر. حتی برمدت صور وصیدا ایلهرقابت ایتدکدنصوکره انلره

دخی غلبه ایدرک غرب تجارتی کاملاً عهده‌سنه آلمشدر. قارطاجه‌لیلر فنیکه‌لیلر گبی آسایشه میال اولمایوب فتوحات عظیمهیه نائل اولمشلدر. قارطاجه‌لیلر آزمدت ظرفنده بنغازی طرفندن محیط غربیه قدر اولان افریقه ساحلتی، ایبهریه (یعنی اسپانیه) شبه جزیره‌سنی، مالطه و ساردینییه و بولغار اظه‌لرینی و سیجیلیه‌نک بر قسمی ضبط واستیلا ایتمشلدر. قارطاجه‌لیلر اشبو نهایتسز محارباتده ممالک اجنبیهده تحریر ایتدکلری گوکللی عسکر استعمال ایدرلر ایدی. بوعسکر ایچنه زمانیه فساد داخل اولوب قارطاجه‌نک انقراضنه سبب اولمشدر.

قارطاجه سیجیلیه‌نک حین استیلا‌سنده جزیره مذکوردهده حکومت تشکیل ایتمش اولان یونانیلره تصادف ایدرک هر نقدر ابتدالری اطهده بولنان سیجیلیه‌لیلره غلبه ایله خیلی یرلرینی فتح ایلمش ایسهده بعده موردهده بولنان یونانیلرک سیجیلیه همشهریلرینه معاونتلی اوزرینه قارطاجه‌لیلر مغلوب وزمان مذکوردهده ظهور ایدن کوللیلرک عصیانلی اوزرینه سیجیلیه‌دن صرف نظر ایتمهک مجبور اولمشدر. یونانستانک انقراضی صرهلرنده قارطاجه تکرار تجاوز ایدرک سیجیلیه جزیره‌سنک قسم کلینسی المشلدر. فقط اوائنده رومهلیر ظهور ایدرک بحر سفید سواحلنده وبعض اطهلرده قارجه‌لیلرک نفوذینه سکتیه ویرمهک و قارطاجه‌لیلره رقابت ایتمهک باشلامشلدر. مثلاً قارطاجه جمهوریتی کوللیلرک عصیانندن قورتلدقدن سوکره تکرار سیجیلیه‌نک استیلا‌سنه قیام‌ایتمش وبوسفر موریه یونانیلری همشهرلرینه امداد عاچز اولدقلرندن موفق اوله‌جغه شبهه ایتامکده بولنمش ایکن، رومهلیر سیجیلیه‌یه مداخله ایدرک قارطاجه‌لیلرک تشبثاته مانع اولمشلدر. یونک اوزرینه رومهلیر ایله قارطاجه بیننده محاربه ظهور ایتمشدر که آرهدیه وقوعبولان

متارکھلردن صرف نظر اولنديغی حالده یوز اونسکز سنه (۸۸۵ - ۷۶۸) دوام ایتمشدر. محاربات مذکوره تاریخ عمومیده (پون) محاربھلری نامیلہ مشهوردر. طلع حرب بعضاً برطرفه، بعضاً دخی دیگر طرفه دونمش. فقط نہایت رومھیلر مظفراً قارطاجھی فتح و تحریب و احراق بالنار ایتمشلردر (ق ۷۶۸).

اصولاداره: قارطاجھنک ادارھسی ادارہ، جھوریہ ایدی. ریاست امور جھورده رئیس مقامندہ اولھرق ایکی منتخب مأمور یا خود سوفت (Suffet) بولنور ایدی. سوفتھر مجلس اعیانک رأی و رضاسنی استحصال ایدرک اموری ادارہ ایدرلرایدی - یعنی قوه، قانونیہ وعدلیہ اعیان مجلسندہ اولوب سوفتھر اجرا مأمورلری مقامندہ ایدی.

قارطاجھیلرک مذھیباجدادلری اولان فنیکھیلر مذھبنک عینیدر.

قارطاجہ شھری اوائلده بابلقدر مشهور بر بلده عظیمہ اولدیغی حالده رومھیلر طرفندن کاملاً تحریبایدلشد. تونس جوارنده قارطاجھنک خراباتی حالا مشاہدہ اولنمقدھدر.

نشر مدنیت خصوصندہ قارطاجھنک اوروپایہ پک چوق خدمتی وارد. اسکی اوروپا سکنه سی ییلدکلری صنایعی هب قارطاجھیلردن اوکرنمشلردر.

تعمیر بیت شریف ایچون مکہء مکرمہ شرفاسندن شریف مسعود

حضر تلرینہ ارسال اولنان نامہء همایون صورتیدر

بالفعل مصر محافظہ سندہ اولان دستور مکرم مشیر مفخم نظام العالم وزیرم محمد باشا ادام الله اجلالہ سدهء سنیہء سعادت مدار و عتبہء علیہء سپہر اقتدارمه مکتوب گوندروب مضمونندہ اول مہبط جبریل امین و محل وحی و تنزیل رب

العالمين اولوب "إن أول بيت وضع للناس للذي ببكة مباركا وهدى للعالمين" نص شريفى شان رفيعى البياننده جلوه گر منصه ظهور اولان بيت عتيق مرور ايام وكرور شهور واعوام ايله ارکان سعادت عنوان واساس عزت بنيانك بعض محلى طرف ركوعه مائل وقد وقامت والا رتبتي سمت قيامدن جانب سجوده متماثل اولوب ميان اساسى منطق بند تعمير وترميم ايله استوار بولمق ملوك وسلاطين ماضيه زمانلرده مهما امکن مقدر اولمش ايمش بعده والد ماجد مز جنت مكان فردوس آشيان مرحوم ومغفور له سلطان أحمد خان اسكنه الله فى اعلى غرف الجنان زمان دولت اقترانلرنده جدار پر انوارى وديوار سعادت مدارى سمت ركوعه زياده ميل ورغبت وجانب تعمير وبنايه صورت جواز ورخصت گوسترملكله مجددا بناسنه مباشرت واول دولت وعزت ايله مشرف ومستعد اولغه سعى وهمت مراد ايلدكلرنده طرف شرع شريف لازم التعظيم وقبل دين متيف واجب التكريمدن مساغ وجواز گوسترليوب انجق يت شريفك ركن ركينى وجدار سعادت قرينى تعمير ومرمت واول خدمت عليه كندولره باعث مباحات ومفاخرت اولمشيدى الحاله هذه بو سنه عميمه الميمنه ده سوق تقدير "فعال لما يريد" ايله مكه مكرمه نك اطرافنه امطار كثيره نازل وسيل العرم صوبى حرم محترمه واصل اولوب "وعهدنا إلى إبراهيم وإسماعيل أن طهرا بيتى للطائفين" خطاب مستطابى ايله اكيل جليل القدر مباحتمزى فرق فرقدانه برابر "وإذ يرفع إبراهيم القواعد من البيت" احسان بى پايانيله سر افتخار وابتهاجمزى چرخ بريندن بر تر ايدوب بو خدمت عظمى وسعادت كبرى آباء كرام واجداد عظامك انار الله براهينم برينه ميسر اولماشدر "هذا من فضل ربي والله رؤوف بالعباد" ايمدى شكرا على هذه النعمة مصر محافظه سنده اولان وزير مشار اليهمزه بو منوال اوزره خط شريفمزه فرمان همايونمز اولمشدر كه

محروسه مصرک قبطیان خراجندن و مال حلالندن بیت شریفک بناى منیف و اساس لطیفی ایچون کفایت مقداری مال و یروب و بو خدمت مستوجب الرتبتي ادايه استحقاق و استعدادی اولان بر مستقیم و دیندار کمسنه بی جانب همایونمدن بنا امینی تعیین ایدوب ارسال ایلیه که واروب مکء مکرمه ده ساکن و اول مقام ذوی الاحترامده متمکن اولان کبار و علما و شرفا و مشاهیر فضلا و صلحا و سائر ارباب رأی رزین و اصحاب فکر متین ایله استشاره و استخاره دنصکره امر شوری و اتفاق آرا ایله ما راه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن موجبنجه بفضل الله تعالى نه طریقله قرار داده اولورسه اولو جهله بناسنه مباشرت و اول خدمت مستلزم الرتبتي خیر ایله اتمامه سعی و دقت ایلیه بناء علی ذلك ذات سیادت مابکز حقنده دخی حسن ظن همایونمز زیاده اولمغله اشبو نامه همایون عزت مشحونمز سلك تحریره کشیده قیلنوب ارسال اولنمشدر وصولنده گرکدر که نهاد صداقت معتاد کزده مندرج اولان آثار نجابت و ناصیهء احوالکزده مودعه اولان انوار رشد و اصالت مقتضاسنجه ان شاء الله تعالى مشار الیه وزیرمز طرفندن کفایت مقداری مال حلال ایله تعیین و ارسال ایلدیکی بنا امینی واروب و اصل اولدقده منوال محرر اوزره اتفاق آرا و امر شوراده ما خاب من استخار و مانذب من استشار مدلولی اوزره علما ذوی الاحترام بیت الله الحرامک تسویغ و تجویزلری اوزره بیت شریفی بنا و تعمیر ایدوب بفضل الله تعالى اداء خدمت و تکمیل مصلحت ایتدره سز بیت الله الحرامک قدیمی اولان طین مشکین و احجار سعادت قرینی کفایت ایتمز ایسه بناء شریف و اساس منیفه دخی ضمیمه اقتضا ایدرسه اولبابده انواع اهتمامله مسوغ شرعی اوزره مقدا بنا و تعمیر اولندیغی محلدن کفایت مقداری اطهر طین و احجار نظافت رهین النوب مقتضای شرع شریف اوزره اول محل لطیف و مکان منیف بناسنه خرج و صرف

ایتدیلرلیله جناب رب العزه عز شانہ وعم احسانہ درگاه کبریاستدن هزار عجز وقصور ایله رجا ونیاز اولنور که اول مقام مبارکک تعمیرى خصوصتده وسائر افعال واقوامزده رضای شریفی تحصیل واردات ازلیه لم یزلیه سنی توفیق اوزره خیر ایله اتمام وتکمیل میسر ایلیه آمین بحرمة سید المرسلین.

شریف مکہ مکرمه حضر تلرینه صره ایچون گوندیلان نامه همایون

صورتیدر

جناب امارت مآب ایالت نصاب سعادت اکتساب ذو النسب الطاهر والحسب الظاهر صاحب العز والشرف خلف بعد خلف نسل السلالة الهاشمية فرع الشجرة النبوية طراز العصبه العلوية المختص بمزيد عناية الملك الأحد السيد الشريف دام سعده توقيع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله که حالیا توفیقات الهی وتأییدات نا متناهی ایله اقالیم معموره ارض بالطول والعرض حکم جهانمطاع قضا جریانمله معمور وسکان اقالیم ربع مسکون فرمان قدر توان پادشاهانه مه مأمور اولوب سایه عدل وراقتم عامه عالمیانه فرق سر وبسیط زمین اوزره آثار عاطفتم راحت گستر اولمشدر فلا جرم بو نعمت بهیه الهیه وعطیه عظیمه هنیئه نک لوازمات شکر وحمدی اقتضا وابتغا ایلدی که ساکنان یشرب ویطحا ومتوطنان بلده رسول مجتبی اولان شرفا وعلما وفضلا وصلاحا وعامه فقرا حقلرنده ابواب بر وعاطفتم مکشوف واسباب لطف ومرحتم معطوف اولوب همیشه مظهر احسانم اولدقلری اوزره کبر وصدقات علیه بی غایه مدن هر بری حصه مند وانعامات سنیه بی نهاییه مدن جمله سی سودمند اوله لر علی الخصوص فقرای مقامین مکرمین وضعفای حرمین محترمین انعام جزیل خسروانه مه محتاج اولدقلری لایح خاطر فیض

مظاهر بادشاهاته م اولمغين بو سال فرخنده قال ويو سنهء ميمنت اتصالده دخى سال بسال جانب حرمينه ارسال اولنه گلان صره امينى تعيين اولنان آستانهء سعادت مدار امكدارلرندن اولان افتخار الاماجد والاكارم جامع المحامد والمكارم المختص بمزيد عناية الملك الجلى على دام مجده يه تسليم اولنوب وجناب امارت مأب سيادت انتسابلرينه اولان وفور محبت وصنوف عاطفتم مقتضا سيله خلع فاخرهء خسروانه مدن بر ثوب خلعت مورث البهجت سلطانى دخى عنايت وارزانى قلنوب مشار اليه صره امينى على دام مجده ايله طرف باهر الشرفه ارسال اولنمشدر ان شاء الله الملك المتعال واروب واصل اولدقده قاعدهء قديمه لرى مقتضا سنجه خلع فاخره مى توقير واجلال تام ايله كيوب بين الامثال وجوه مباهات اظهار ايلدكدنصكره بالفعل مكهء مكرمه وكعبهء معظمه ده شيخ الاسلام اولان اعلم العلماء المتبحرين افضل الفضلاء المتورعين مولانا عتاقى زيدت فضائله واقضى قضاة المسلمين اولى ولاية الموحدين الخ مواجهه لرنده معرفت مومى اليه ايله صره دفترلرين اچوب وارسال اولنان صرهء شريفه اقيچه لرين دفتر عليهء سلطانيدهء تعيين اولنان اصحاب حقوقه توزيع وتقسيم وادا وتسليم ايليوب بر فردك صره سنى آخره ويرديرميوب موجود اولنلره ادا ايليوب فوت اولان ونا موجود بولنانلرك اساميلرى اوزرينه اشارت ايليوب اولمقوله غاييلرك حصه لرين كير ودفتر ايله امين صره اولان على دام مجده يه تسليم ايدوب دوام عمر ودولت واقبال وقيام شوكت وسلطنت واجلام ايچون خلوص بال ايله دعائى اجابت ماله اشتغال اونه وحجاج ذوى الابتهاجك امن وسلامت واطمينان ورفاهيتلرى بابنده دخى بذل قدرت و صرف دقت ايليوب منازل ومراحلده ووقفه وعرفاتده گركى گيى حمايت وصيانت اولنوب بر فردك اموال وارزاقنه ودواب ومواشينه خلل وضرر ايرشدرمك احتمالى اوليه ومدينهء منوره اهاليسى كه جيران

حبيب اكرم وزايران رسول محترمدر انلرك دخى وظايف وجهاتى وسائر متوجهاتى ومتعيناتى اسلوب قديم اوزره اكمال ايله ارسال اولنوب طرفلرندن اولان وكيل وقاضىء مدينةء منوره وشيخ الحرم وحالا صره امينى وكاتبى معرفتيله صرهء جديدةء سلطانيده قيد اولنديغى اوزره هر برينك صره لرى اصحاب حقوقه ايصال وتسليم اولنوب احقاق اولنمقده سعى بليغ تام وانواع تقيد واهتمام اولنوب ير فردك حصه سى كتم وغدردن احتراز اولنه وان شاء الله تعالى بو سنهء ميمنت اتصاليده نو جهله لوازم حج ادا اولنوب وارياب حقوقك صره لرى نه طريقله توزيع وتقسيم وادا وتسليم اولنديغى مفصل ومشروح ترقيم اولنوب سدهء سدره مثال ملوكانه مه عرض وانبا اولنه كه بو دفعهء وجود گتوريلان مساعىء جميله وصدقات جزيله لرى معلوم همايونم اولوب حقكزده حسن توجه ملوكانه مز متضاعف ومتزايد اوله شويله معلوملرى اوله.

شريف سعيد وشريف احمده گوندريلان امارت نامهء همايونى صورتيدر
جنابى امارت مآب ايالت نصاب سعادت اكتساب نيرى سماء النسب
الظاهر والحسب الظاهر وارثى اصناف المحامد والمفاخر بانى بيت المجد والشرف
محمى مراسم مكارم السلف خلف بعد خلف فرعى الشجرة الزكية النبوية طرازى
العصابة العلوية جامعى محاسن الاخلاق المرضية الرضوية المختصى بمزيد عواطف
السنية السبحانية السيد سعيد والسيد احمد دام سعدهما توقيع رفيع همايون واصل
اوليجق معلوم اوله كه محل وحى وتنزيل ومهبط حضرت جبريل اولان مكهء مكرمه
شريفلكى مشاركت وجهى اوزره امور شرافته امر شورى واتفاق آرا ايله شروع
ومباشرت ايلديككز حالاً مسند سلاطين عظام ومقصد خواقين ذوى الاحترام اولان

سده سنیه کردون نظام وعتبه علیه سپهر احتشامزه عرض واعلام اولنوب اولیابده طرف همایون سعادتتمقر ونمزدن اجازت ورخصتی مشعر برات سعادت ایات طلب اولنمغله چونکه سزک اشتراك اوزره مکء مکرمه شریفی اولماکز خصوصنده اولقام متهرکده اولان شرفا وعلما واعیانک رأی واتفاقلری قرار داده ولباس حکومت جامه خانه تقدیردن قامت استعدادکزه اشتراك اوزره لباس اولنمغه حاضر وآماده اولمش ایمش مارأه المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن فحواسنجه بو امر مستحسن حضور همایون دولتتمقر ونمزده دخی احسن گوریلوب طغرای شریف سعادت ردیفمز ایله معنون برات شریفمز ارسال اولندیغندن غیری حالا حقکزه مزید عواطف وافر ومزیت عوارف متکاثره خسروانه مز صدور وظهر ایدوب خاصه خلع فاخره مزدن سزله بررثوب خلعت مورث البهجت پادشاهانه م عنایت واحسانم اولوب ارسال اولنمشدر وصولنده گرکدر که قدیم الایامدن الی هذا الان اولیکلدوکی اوزره انواع تعظیم واکرام واصناف توفیر واحترامله کیوب دخی جبلتکزه مرکوز وطیتکزه مرموز اولان وفور رشد ونجابت وفرط فراست وکیاست مقتضا سنجه بربریکز ایله کمال حسن الفت ونهایت مهر ومحبت اوزره گوکل برلکی ایله اجرای حکومت وهر بابده مقتضای شرع مظهر نبوی اوزره حرکت ایلمکله سعی ودقت ایلیوب مادامکه شرع شریفه رعایت اوزره اولوب کتاب اللهم فحوای شریفی ایله عمل ایلیوب دین ودولته لایق ورضاء الله موافق خدمتله وجوده گنورمکه سعی وهمت ایلیه سز منظور نظر اعزاز واکرام وملحوظ لحظات احترام اولماکز مقرر ملاحظه اولنه واول اماکن متهرکه نک حفظ وحراست وضبط وصیانتنده مجد وساعی اولوب اشقیای عربانک دفع وازاله سی بابنده دخی بذل اهتمام ایدوب وحجاج ذوی الابتهاج وسائر واردین

وصادرین کمال رفاهیت و اطمینان ایله واروب گلوب حضور و استراحت اوزره اولملرنده بغایت تقید و اهتمام ایلیوب و ارسال رسل و رسائل و تجهیز صحف و وسایل ایله اولجانبلرک احوال و آثارین استانهء سعادتتمزه یازوب اعلام ایتمه دن خالی اولمیه سز.

کذلک شریف مکء مکرمه یه گوندریلان نامهء همایون صورتیدر

جناب امارت مأب ایالت نصاب سعادت اکتساب سیادت انتساب ذو النسب الطاهر والحسب الظاهر صاحب العز والشرف خلفا بعد خلف نسل السلالة الهاشمية فرع الشجرة الزكية النبوية طراز العصابة العلوية المختص بمزيد عناية الملك الصمد مکء مکرمه شریفی السید أحمد دام سعده توقيع رفیع همایون واصل اولیجق معلوم اوله که ذهن صاف و خاطر موشکافلرینه مخفی و بو شیده و مستور اولمیه که قدیم الایامدن جده اسکله سنه هندستان طرفلرندن و غیر دیاردن گلان تجار گمیلرندن و سائر اسکلهء مزبوره بیع و شرا ایچون گتورن جلبه و غیر سفندن النان گمرک رسمتک نصفی طرف همایونمزدن تعیین و ارسال اولنان جده بکلری و امینلری طرفندن ضبط و قبض اوله گلوب و نصف آخری شرفاء سالفین جانبته ایصال و تسلیم اولنه گلشیکن سلفکز شریف ادريس و شریف محسن اولیگلشه مخالف و رضای همایونمزه مغایر مزبور اسکله یه گلان گمیلرک متاعلرینک گمرک رسمتک جمله سنه وضع ید ایدوب اخذ و قبض ایتمکله بیت المال و حرمین شریفین رسومی قدیم الایامدن اولیگلدیکی اوزره اجرا اولنوب کما کان جده اسکله سنه گلان اگر هندستان گمیلری اگر جلبه و سائر سفن ایله گلان متاعک نصف گمرکی جانب همایونمزدن اسکلهء مزبور امینی تعیین اولنان مصرک محافظ بکلرندن قدوة الامراء

الكرام دام عزه به ضبط وقبض ايتدريلوب ونصف اخرى معتاد قديم اوزره جانبكزدن قبض اولنوب بيت الماله عايد وراجع اولان نصف گمركى طرفكزدن النماق بابنده فرمان همايونم صادر اولوب بو خصوصدن جناب سيادت مابكزى اگاه وخبير ايلمكچون اشبو نامه عزت علامه مز سلك تحريره گتوريلوب ارسال اولنمشدر وصولنده گركددر كه جبلتكزده مركوز وطينت پاككزده مرموز اولان وفور صداقت واخلاص وفرط خلوص واختصاص مقتضاسنجه بو بابده صادر اولان امر قدر توان وفرمان قضا جريانمز موجيله عمل ايدوب منوال مشروح اوزره اقاصىء ممالكدن گميلر وجلبه نك اسكله مزبوره گتوردكلرى متاعك گمركنك نصفى جنابكز طرفندن رسم قديم اوزره اخذ ونصف آخرى طرف همايونمزدن تعيين اولنان مشار اليهه قض ايتديره سزكه ازمنهء سالفه دن بيت المال جانبنه داخل اولنان مال ميرى ضايع وتلف اوليوب حق مستحقنه واصل اوله.

كذلك شريف مكهء مكرمه به گوندريلان خلعت واستتالت نامهء همايونى صورتيدر حالا بعون الملك المتعال بو سال فرخنده فال ميمنت مألده ممالك محرسهء اسلاميه دن حج بيت الله الحرام وزيارت روضهء مطهرهء حضرت سيد الانام عليه افضل التحية والسلامة توجه تام ايدن حجاج مسلمين وخاك پاك حرم محترم صاحب لولا كه يوز سورمك سعادتته نائل اولمغه رغبته واهتمام اوزره اولان زوار موحدين بعون الملك المعين قطع منازل وطى مراحل ايدرك منزل وحى ميبين ومهبط روح الامين اولان حرمين شريفين ومقامين منيفين سعادتته واصل وشفائى خاطر ايله كلام مشكين ختام "واتمو الحج والعمرة لله" داعيه سته سعى واقدام ايدرك وجوه دولته نائل اولوب اول بيت خدائى اكرم كه مطاف معظم ومكرمدر عرصهء عزتته

روی نیازی ساییده ورخ عبودیتی مالیده قیلمغله هر بری بر مانند شاه جهان مفتخر
 وصاحب عنوان اولشئر ایکن انواع خضوع وذلته پیاده لر گبی کسوت نخوتدن
 مجرد وساده احرام واحترام بر له زار وگریان بر هنه وعریان عزیمت ایدوب اول
 بارگاه اعلاده رفاه حال و فراغ بال ایله دوام دولت ابد اتصالمز ایچون ادعیه اجابت
 مآله مداومت واشتغال اوزره اوللرینه ساعی اولوب ومیزاب شریف ایله میان بند
 لازم التکریمی محله وضع واختتامی خصوصنده کلی مظاهرت اولنوب خاصه
 علمای دیندار واشراف واخیار وصلحای امت رسول مختار واطفال اهل اسلام
 وعامه عباد رب الانام ایله علی الدوام امکنه متبرکه علیه ومقامات متمنه سنیه
 ده فرقان کریم وقرآن عظیم تلاوت وختم درگاه چاره سازدن انواع تضرع ونیاز ایله
 برا وبحرا جنود ظفر نمودیمک غلبه وانتصاری واعداء لثامک خذلان وانکساری
 ایچون دعا وثنایه مواظبت اولنوب ومحروسه مصر قاهره ده اولان غلال خیرات
 ومبرات وجانب عزت سهامزدن معین اولان نذور وصدقات جده وینوع اسکله
 لرینه واصل اولدقده دوه لر ایله مکء مکرمه ومدینه منوره یه نقل وایصالده بذل
 همت وفقرای حرمین شریفینک حسن انتظام احوالترینه صرف دقت اولندوغی
 جانب جناب والارته مزدن اول خدمت خیر خاتمه تعیین اولنوب من جمیع الوجوه
 حسن اعتماد همایونمز اولمغله مکارم علیه مزدن حالا حبش بکلرکیلکی عنایت
 اولنان امیر الامراء الکرام حسن دام اقباله طرفندن عرض وانها اولندقدنصکره وجه
 مشروح اوزره ذکر اولنان ترمیم بیت شریفک تمشیت وتتمیمی ایچون مجد وساعی
 ودائما اسلاف بزرکوار واجداد عالی تباریکزدن زیاده رضای یمن اقتضامزه مراعی
 اولدوغکز اول اطرافده اولان حکام ذوی الاحترام طرفلرندن عرض وانها اولنمغین
 سلك ظهوره گتوریلان مساعیء جمیله کز مسامع علیه مزه القا ومجالی صور حقایق

اشیا اولان مرآت صاف خورشید لمعتمزه جلوه نیا اولوب حیز ظهورده آماده اولان خدمات مشکوره ومظاهرات موفوره کز عز حضور فایض النورمزه مستوجب رأفت غیر محصور واقع اولمشدر مستدام عمر ودولت وشرافت وبر خور دار امارات وسیادت اولوب همیشه احیای سنن آباء بزرکوار ایلیوب دائما دولت علیه مزه خیر خواهلقده ثابت قدم واستوار اولغله اعطاف شاملة الاکناف شهریاریمزله سرافراز اولمقدن خالی اولیه سز وحقکزده انواع عنایت علیه مز ظاهر وصادر اولوب خلع فاخره سنیه مزدن پوستین سمور قابلو بر ثوب خلعت موروث البهجت سلطانی وبر ثوب دخی خلعت کسوت موجب المسرت جهانبانی عنایت وارزانی قیلنوب نامه همایونمزله درگاه معدلت پناهمز چاشنیکیرلردن قدوة الاماجد والاکارم مصطفی دام مجده ارسال اولنمشدر لدى الوصول گرکدر که جبلتکزده مرکز ونهاد سعادت معتادکزده مرموز اولان وفور غیرت وحمیت وصدافت وابعن جد دودمان علیه مزه ایده گلدوککز کمال انقیاد ومتابعت موجبنجه بو بایده تمام دقت واهتمام ایدوب واحسان اولنان خلع فاخره مزى انواع تعظیم واکرام ایله در بر قلوب فرمان همایونمز اوزره لوح شریفی اسعد ساعاتده جای رفیع الدرجاته وضع واستحکام وتبرکا حفظ ایچون میزاب عتیقی حضور شریفمزه ایصاله اهتمام اولنوب عادت مرضیه کز اوزره اشراف وعلیا وعامه صلحا ایله اول اماکن متبرکه ده ادعیه دوام دولت روزافزون واثنیه ثبات سلطنت عزت مشحونمزه مداومت وتمشیت امور حرمین شریفینه اهتمام ودقت وحفظ وصیانت ولایت ورعیت باینده مساعیء جمیله کز ظهوره گتوره سز که فوق الحد منظور نظر اکرام وملحوظ لحظات احترام اولمکز مقرر ملاحظه اولته.

رئيس الكتاب حسن بك انشاسيله جانب صدر اعظيمدن شريف مكه مكرمه به

گوندریلان تسلیتنامه صورتیدر

همان بنیه انسانی دکل بلکه دار جهانیده ابواب خلود مسدود واسباب ثبات
 ویقا مفقود ایدوکی واضح ومشهود در ارادت حضرت مفیض الجود ومشیت حی
 قیوم واجب الوجود یله واقع اولان ماجرا اعنی والد ماجدکزک روح پرفتوحلری
 "یاایتها النفس المطمئنة ارجعی إلى ربك" ندای بشارت نهایسنه اجابت وشراب "کل
 نفس ذائقة الموت" جامنه اصابت "کل من علیها فان" آیت کریمه سنک فحوای
 سعادت احتواسنی تصدیق "ویقی وجه ربك ذو الجلال والإکرام" روایتنی تحقیق
 ایدوب بودار فانیدن قرار ومنزل بقاده مسکن اختیار ایلدیکی خدای تعالی علیم ودانا
 وكفی به شهيدا درکه جمله احبا واصدقانتک حزن وبکاسنه باعث اولمشدر الحکم لله
 العلی الکبیر-شعر- حکم النية في البرية جارء & ماهذه الدنيا بدار قرار علم
 شریقلرینه خفی بیورلیه که طینت اجسام زلال زوال ایله تخمیر وخلقت اجساد
 قواعد اختلال اوزره تعمیر اولنمشدر قضایه رضا وصدردن غیری به چاره مز یوقدر
 خدای واهب الحیوة ومحیی الاموتدن مسؤلدرکه انلرک همای روح پرفتوحی ریاض
 جنانده طیران ایتدکجه ذات کزیده صفاته عمر بیکران ودولت جاودان واجر بی
 پایان میسر ومقدر اولمش اوله خاطر عاطره هبوب باد غموم ایله طاری اولان غبار
 امید در که زلال نشاط ایله ازاله قیلنه بارگاه رب العزتدن متضرعدر که بو واقعه اخر
 مصایب ونوایب واقع اولوب ذات سریف سعادت سمات علی الدوام مستند عز
 واحترامده مؤبد ومستدام باد برب العباد

يمن واليسى حاجى پاشانك اموالنه دائر مصر واليسى ابراهيم پاشا طرفندن شريف
مكهء مكرمه حضر تلرينه گوندريلان تحرير اتك صورتيدر

جناب امارات مآب سيادت نصاب صدارت انتساب سعادت اكتساب ذو
القدر العالى والمجد السامى المحضوف بصنوف عواطف الملك السبحانى صاحب
المقام والمنظر الانيس مكهء مكرمه شريفى السيد ادريس ادام الله تعالى سيادته فى مقعد
صدق انيس وجليس حضر تلرينك موقف شريف صداقت نشان ومشرى لطيف
مكرمت عنوانلرينه صدق واخلاصمذى مبنى درر دعوات خالصات صفا صفات
وغرر تسلييات وافيات عنبرية النسييات اتماف واهدا اولندقدنصكره انهاء خير خواه
سينه صاف اولدر كه حاليا جانب جده دن بعض سفين وجلبه ايله بو جانبه گلن
كمنسه لر بوندن اقدم وزارت ايله يمن اياالته متصرف اولوب بارادة الله تعالى مكهء
مكرمه ده وفات ايدن وزير حاجى پاشانك سفينه وجلبه ايله دريادن گلن اثواب
واثقال وارزاق واموالنه عاقبت انديش اولميان مفسدينك انهاسى ودولتكزى قايرميان
بدخواهليلر كز تحريك واغواسى ايله تعرض اولنديغى خبرينى اعلام ايلديلر علم
شريفكزه خفى دكلدر كه مشار اليه حاجى پاشا عالم صباوتدنبرو گاه دفتر دارلق وگاه
نيجه التزام وغدارلق ايدوب نقل وارتمالندنصكره جميعا اموال ونقودى دولتلو
پادشاهمه موروث اولوب دولتلو پادشاه خلافت مآب ابد الله ايام دولته الى يوم
الحساب حضر تلرينك انواع احسان بى پايانلريله بهره مند وبهره ياب ايكن بو مقوله
اموال پادشاهى يه ايادىء مضرت ميادى وضع ايتمك قتى امر بعيد ورأى ناصوابدر
العياذ بالله تعالى بو احوال اشتديكمز منوال اوزره ركاب كامياب پادشاهى يه عرض
وانها اولته جقى اولورسه آثار مالى نه يوزدن ظهور ايدة جكى يللودر ايام دولت
پادشاهى وهنگام خلافت شهنشاهيده بو قدر زمان وآواندنبرو مسند رياست ومقر

شرافنده صفا ورفاهیت اوزره انواع نعم جلیله لری ایله کامکار اولدوغکزدن غیرى بر ایالته برابر جدهء معموره محصولیه بهره ورایدوب بونک گبی نیجه نیجه التفات جمیله ونعم جلیله الاثرلری حقکزده ظاهر واشکار ایکن بومقوله ایش اختیار ایتمک نه اصل وضع ناهموار ایدوکی ملحوظکنز دکلمیدر بویله ایشلر وبو مقوله جنبشلر ایله زوال نعمتدن احترازیکنز یوقمیدر ومظاهر قهر پادشاهی اولنلرک مسند ومقرلری عسکر ظفر رهبرلریله زیر وزیر اولمسی مقرر دکلمیدر بیت الماله دست درازلق عقلا ایشی اولمیوب طمعکارلق دخی صداقت پرور اولنلرک روشی دکلدن آز وچوق نعمتک زوالنه باعث اولمسی محققدر محصل بو مکتوبدن مراد بو ایشک عاقبت ونهایتی یرخوش فکر وملاحظه ایدوب مومی الیه حاجی پاشانک الیقونیلان اموال وارزاقن کیر وگمیلره وجلبه لره قویوب یرار وکیلکز وحاجی پاشانک اول جانیده اولان وکیل وآدملریله بو جاتبه گوندرمکه صرف اهتتام ایلیه سز که حاجی پاشانک کندو خطیله اولان دفتر حالا الیمزده در رکاب ظفر انتساب پادشاهی یه ارسال ایدوب خزینهء عامرهء شهنشاهی یه ایصال واخل اولنه وحالا دفتر مزبورک بر صورتی سزه گوندرلدی امدی اول دفتر موجبنجه شویله النان ارزاق بالکلیه ارسال اولنمز ایسه چوق ایش ظهورینه باعث اولمسی مقرر در خصوصاً بوندن اقدام حاجی پاشانک فوتندنصکره وارثلرندن الی درت بیک غروش الوب بوندن ماعدا سابقا در دولتده قزقر اغاسی اولان سلیمان اغا دخی کندو مالندن اون بیک فلور یلک بهاری حاجی پاشانک گمیسنده ایدی اولدخی معا النمشدن وبالجمله اول گمیلردن هر نه النمش ایسه گرک حاجی پاشانک وگرک سلیمان اغانک بالتهام ارسال ایلمکه صرف مقذور وسعی نا محصور ایلیه سز والسلام

(استعاره بیاندهدر)

استعاره مشابهت علاقہسیلہ وقرینہ مانعہ ایلہ معنای موضوع ہلک غیریہ مستعمل اولان لفظدر.

وبعضا مصدر اولهرق مشابهت علاقہ سیلہ برلفظی معنای موضوع ہلک غیریہ استعمال ایتمک معناسہ گلور. واولوجهلہ استعمال ایدن کیمسہ یہ مستعیر ومشبہ ہلک لفظنہ مستعار ومعناسہ مستعار منہ ومشبہک معناسہ مستعارلہ دنیلور. اکر استعارہ لفظ مفرد ایسہ استعارہ مفردہ ومربک ایسہ استعارہ مرکبہ دنیلور.

استعارہ مفردہ یا استعارہ مصرحہ ویا استعارہ مکنیہدر استعارہ مصرحہ مشبہ بہہ دال ومذکور ومعنای مشہدہ مستعمل اولان کلمہدرکہ اصلیه وتبعیه قسملرینہ تقسیم اولنور.

شویلہکہ اگر اسمعام ایسہ اصلیه اولور مصدرلر دخی اسم عامدہ داخلدر. مثلا بوگون حمامدہ بر ارسلان گوردہ عبارہسندہکی ارسلان لفظی حمام قرینہسیلہ رجل شجاعدہ مستعمل اولهرق استعارہ مصرحہ اصلیهدر. دین حق معناسندہ مستعمل اولان طریق مستقیم دخیوقبیلدندر.

کذلک صو طغیان ایتدی عبارہسندہکی طغیان لفظی تکرر معناسندہ مستعمل اولهرق مصرحہ اصلیه اولوب وجہ شبہ دخی استیلای مفرطدر.

واگر ذات فعل یا فرع فعل ویاخود حرفایسہ استعارہ تبعیه اولور یعنی اصل فعل استعارہ اصلیه اولوب اکا تبعا ذات فعل ایلہ فرع فعل دخی استعارہ تبعیه اولور. وحرفلرک متعلقاتندہ استعارہ اصلیه اولوب انلرہ تبعا حرفلر دخی معانئ جزئیہسندہ استعارہ تبعیه اولور. حرفلرک متعلقاتندن مراد اول معانئ مطلقہ درکہ

حرفلرک معنالیرى بىان مقامنده انلر ايله تعبير اولنور. مثلا ايچون اادات تعليدر دینلوب ايچون حرفنک معناسى تعليل ايله بىان اولنور.

ایمدى بوآت اوچویور دنیلدکده آتک سکرتمسى سرعته قوشک اوچمسنه تشبيه اولنهرق اوچمتق مصدرى سکرتمک معناسنده استعمال اولنمغله استعاره: اصلیه اولور واندناوچویور فعلی اخذ اولنهرق سکرديور معناسنده استعاره: تبعیه اولور.

کذلک انک حالى بونى ناطقدر ديدیکمزده نطق دلالت معناسنده استعاره: اصلیه واکا تبعاً ناطق دخى دال معناسنده استعاره: تبعیه اولور.

(نازدن خامو شسين يوخسه زيانک طويمدن * ايتسهک بیک داستان سويلرسين ابرولرله سن) بيتى دخى بوقيلدنلر که سويلمک افاده معناسنده استعاره: اصلیه اولوب اکا تبعاً سويلرسين دخى افاده ايلرسين معناسنده استعاره: تبعیه اولور. وایچون حرفى اادات تعليل اولوب غرضه لاحق اوله گلورکن بعضا برفعلک غایتته لاحق اولور. ومثلاً بر خانهلری خراب اولق ايچون بنا ایدیورلر دینلورکه غایت برفعله مترتب اولمقده غرضه تشبيه اولنهرق استعاره: اصلیه اولوب اکا تبعاً ايچون حرفى دخى خراب اولق فعلنک غایتی اولان معنای خصوصیه استعمال اولنهرق استعاره: تبعیه اولور.

اما علملرده استعاره جاری اولماز. مگرکه بر وصف ايله مشتهر اولهرق اسمعام حکمنده اوله. حاتم گبی که جود ايله مشتهر اولدیغندن حاتم لفظی بعضا سخى آدم معناسنه مستعار اولور.

شوده معلومک اولسون استعاره اگر تشبيه تملیحی یا تهکمی به مبنی اولور ایسه استعاره: تملیحیه ویا تهکمییه دینلور.

نته که مزاح یا استهزا مقامنده حاتم دینلوبده بریخیل آدم مراد اولنمق گیی .
استعاره: مکنیهه گلنجه برشی ذهنده دیگر شیئه تشبیه وارکان تشبیهدن
یالکز مشبه ذکر وتصریح فقط مشبه بهک لوازمندن برشیئک ذکريله اول مضمیر
ضمیر اولان تشبیه رمز اولنور ایسه استعاره: مکنیه اولور.

مثلا اولومک طرناققری فلانه صابلانندی دنیلدکده اولوم نافع ومضرى فرق
ایتمکسزین اهلاکده یرتیجی حیوانه تشبیه قیلنمش یرتیجی حیوانک لوازمندن
اولان طرناق ایله بوتشیهه رمز اولنمش اولغله یرتیجی حیوان استعاره: مکنیه
واولومه طرناق اثباتی استعاره: تخیلیه اولور. استعاره: دائما استعاره:
مکنیهنک قرینهسی اولهرق اندن منفک اولماز ومجاز عقلی قیلندن اولغله مجاز لغوینک
اقسامندن عد اولنهماز.

استعارهنگ قرینهسندن بشقه مستعار لهک یامستعارمنهک ملایمی اولان
برشی ذکر اولنماز ایسه استعاره: مطلقه دینلور. بالاده مثاللرده اولدیغی گیی .
واگر مستعارلهک ملایمی ذکر اولنور ایسه استعاره: مجرد دینلور. نتهکه
بوگون قهوه خانه ده مسلح برارسلان اوتوره یوردی دنیلدکده قهوه خانه قرینه
ومسلح تجرید اولور.

واگر مستعار منهک ملایمی ذکر اولنور ایسه استعاره: مرشحه دینلور. نته
که بر بحر عمیق ایله مباحثه ایتدم دینلدکده مباحثه بکردن برعالم اراده اولندیغنه
قرینه وعمیق ترشیح اولور.

کذلک انک لسان حالی بویله سویلور دنیلدکده لسانک حاله اضافتی
استعاره: تخیلیه وحالک انسان متکلمه تشبیه اولندیغنه قرینه وسویملک ترشیح
اولور.

وكذلك (لال اولور البت زبان خامه پيچيده موى * قيلجه غمدن طبع ارباب سخن علتلنور) بيتنده خامه انسان متكلمه تشبيه اولنوب زبانك اكا اضافتى تخييليه وقرينهدر لال دخى ترشيحدر.
 ترشيح تناسى تشبيهه مبنى اولغله مطلقهدن ابلاغ اولديغى گيى مطلقه دخى مجردهدن ابلاغدر.

استعاره: مركبه: برهيت متزعهييه دال اولان عبارهدر كه تشبيه ثبيليه مبنى مشبه اولان هيت متزععهده مستعمل اولور بونك وجه شهبهيدخى مركب اولديغندن استعاره: ثبيليه دينلور.

نته كه برخصوصده متردد اولان كيمسه حقنده برآديايلرو گيديور وبرآديم گيرو چكيلور دينلور كه اول كيمسهنك برايشى ايشلمكه نيت وهمان اندن فراغت ايلمسندن برهيت انتزاع اولنوب وبرشخصك برآديم ايلرو گيتمسيه برآديم گيرو چكلمسندن دخى برهيت انتزاع ايله هيت اولى اكا تشبيه قيلنوب هيت ثانيهيه دال اولان عباره هيت اولاده استعمال اولنمشدر.

وجه شبه دخى گاه اقدام وگاه احجامدن متزع اولانهيتندر. استعاره: ثبيليهك استعمالى شايع ومنتشر اولور ايسه مثل اولور. ولسانمزده ضرب مثل دينلور. وضروب امثالديو جمعلنور. اياغكى يورغانكه گوره اوزات مثل كىي.
 وجه شبه اعتباريله استعاره ايكى قسمه تقسيم اولنور. شويلهكه اگر وجه شبهى ظاهر اولور ايسه استعاره عاميه واستعاره: مبتدله دينلور. رجل شجاع معناسنده مستعمل اولان ارسلان گيى.

واگر خفی اولور ایسه استعاره' خاصیه واستعاره' غریبه دینلور. (بویدن خوش رنگدن پاکیزهدر نازک تنک * بسلهمش قو یینده گویا کیم گل رعناسنی) ییتنده گل رعناهی داییه تشبیه کبی.

وبعضاً استعاره' عامیهده برنوع تصرف ایله غرابت حاصل اولور. نته کیم (کوشه کوشه مهلر مهلر بدید اولسونده گور * سیر سعد آبادی سن برکره عید اولسونده گور) ییتنده مهلر و مهلردن مراد مسیرهیه گلان گوزلردر گوزلرک مهر وماهه تشبیهی عادی بر تشبیه ایسهده سعد اباده گلان گوزلری ایکی قسمه تقسیم و بر قسمی مهره و بر قسمی ماهه تشبیهیله استعارهیه غرابت ویرلشدن.

استعارهتک حسن و مقبولیتی متضمن اولدیغی تشبیهک فصل تشبیهده بیاناولنان جهات حسننه رعایت ایتمکله واستعارهیه من جهة اللفظ تشبیه رایجهسنی الدرمامقله اولور.

شوقدرکه تشبیهک الغازه مؤدی اولیهجق مرتبه جلی اولسی دخی لازم گلور ووجه شبه پک خفی اولان یرده تشبیه جاری اولور ایسهده استعاره جائز اولماز. مثلاً فلان آدمک کبی آغزی فوقار دینلور اما آغزی فوقار بر انسان گوردم دیوبده ارسلان معناسی قصد اولنسه لغز قیلدن معدود اولور. بناء علی ذلك هر تشبیه جاری اولان یرده استعاره جاری اولماز. وعلیایله نور وشبهه ایله ظللمت گبی وجه شبهری قوی اولغله متحد گبی اولان شیلرده استعاره تعین ایدوب تشبیه گوزل اولماز.

(کنایه بیاندهدر)

کنایه، لغت عربیهده تصریحک خلافیدر. اصطلاح علمبلاغتده اول لفظدرکه معناسک ملزوم و متبوعنده استعمال اولنور. و بوملزوم اولان معنی ذهنده

اکالازم اولور. واشبو معنای مراده دلالت ایدر قرینه معینه بولنور فقط معنای حقیقینک اراده سنه مانع اولماز.

وبعضاً مصدر اولهرق اولوجهله لازمی ذکر ایدویده ملزومی اراده ایتمک معناسنده قوللانیلور. ولفظهمکنی به ومعنایهمکنی عنه دینلور.

مکنی عنه یاذاآندر. نتهکه قلبدن کنایه اولهرق محل حسد وانساندن کنایه اولهرق ایکی ایاغی اوزرنده یورر طرناقلمری گنش بر حیواندینلور.

(جوشش اشکه دل پر خون بر مجرا ایکی) مصرعی دخی بوقیلدندر که مجرا بوراه کوزدن کنایهدر.

یاخود صفتدر. نتهکیم کریم وسخی معناسندن کنایه اولهرق قپوسی آچیق و سفرهسی میداننده وابه معناسنه اولهرق قباقولاق و قالین قفالو دینلور.

(حسابم وار بنم قصاب ایله قانلی بچاقلی یز) مصرعی دخی بوقیلدندر که بوراده قانلی بچاقلی خصمالد دیمکدر. ویاخود نسبتدر. یعنی صفتی موصوفته اثباتدر. نتهکه تحتہ جلوس ایتدی دینلور و حکمدار اولدی و حکومتی اله آلد دیمک اولور.

(صراردی بکزی حسدن بنمله یاری گوروب * رقیب روسیپه برغریب رنک اولدی) بیٹی دخی بوقیلدندر که بکزی صراردی مکدر اولدی دیمکدن کنایهدر.

عباره: کنایهده اکر صفتک موصوفی مذکور یامقدر اولماز ایسه تعریض قیلندن اولور.

تعریض برجهتی گوستر ویده دیگر جهتی قصد ایتمکدر. نتهکه شوکابوکا بدمعامله ایدن بر شخصک یاننده انسان کامل انجق ناسه حسن معامله ایدن

کیمسهدر دیرسین وسن انسان کامل دکلسین دیمکی قصد ایدرسین موصوف اولان مخاطب ایسه عبارده مذکور اولدیغی گبی محذوف دخی دکلدر. کنایه تلویح ورمز ایله ایما و اشارت قسملرینه دخی تقسیم اولنور.

شویله که اگر لازم ایله ملزوم ارهسنده واسطهله چوق اولور ایسه تلویح دینلور. نته که رمضانده انک مطبخنده یومیه شوقدر چکی اودون صرف اولنور دینلد کده بو عیاره دن مطبخده چوقیمک پیشدیکنه واندن اکلهنک و مسافرینک کثرتنه واندن صاحب خانه نک مضایف و کریم اولدیغنه انتقال اولنور. و اگر واسطه آز اولوبده لزومه خفا اولور ایسه رمز دینلور. نته کیم قالین قفالو ترکیبندن ایله معناسنه انتقال بر از فکر ایله حاصل اولور.

واکر لزومه خفا دخی بولناز ایسه ایما و اشارت دینلور. نتهکه لطف و کرم انک خانه سنهدر دینلور و صاحب خانه اهل لطف و کرمدر دیمک اولور کذلک کرم دیدکلری شی انک قوناغنه قونمش و اوراده یا صلاتوب قالمش دینلدکده کرمک اول قوناغه قونمسی اوراده وجودندن کنایهدر اوراده وجودی دخی صاحب خانیه ثبوتندن کنایه اولور و کرم بوراده مسافره تشبیه اولنمغله استعاره مکنیه دخی وارد.

(صنایع بدیعیه حقندهدر)

صنایع بدیعیه کلام بلیغک وجوه تزین و تحسین دیمک اولهرق ایکی قسمه تقسیم اولنور.

قسم اول معنایه عائد اولان محسناتدر.

قسم ثانی لفظه عائد اولان محسناتدر.

بو ایکی قسمدن هریری بمنه تعالی برر فصلده تعریف قیلنه جقدر.
صنایع بدیعیهه ملحق بعض محسنات اولغله انلر ویرده متأخرین شعرا
بیننده متداول اولان صنعت تاریخ دخی بشقهجه برر فصلده ایراد اولنهجقدر.

(محسنات معنویه حقندهدر)

(۱) صنعت طباق که مطابقت و تضاد دخی دینلور بینلرنده تضاد یاخود
دیگر وجهله تقابل بولنان شیلری جمع ایتمکدر. بیاض ایله سیاهی و دوست ایله
دشمنی بریرده جمع ایتمک گبی.

(بارینی کردن احبابه ایدنلر تحمیل * نقدر اولسه سبکروح اولور البته ثقیل)
بیتی ایله مؤلفک (ایدن وصلت دمنده فکر هجران اغلسون گولسون * دوکنلر اشک
شادی بویله هر آن اغلسون کولسون) و (لی جان تازهلر بیار جسمی جان
الورجودت * اوشوخه دل ویرن دلخسته هرآن اغلسون گولسون) بیتلری
بو قیلدندر.

طباقک بر قسمیده مقابله دینلان صنعتدر که متوافق معنالری ایراد ایلدکدن
صکره صر هسیله مقابللرینی ذکر ایتمکدر.

(دلده صفای عشقک دیده غمکله پر نم * بر اوده عیش و شادی براوده یأس
وماتم) بیتنده اولدیغی گبیکه متوافق اولان عیش و شادی ایراد اولدقدن صکره
مقابللری اولان یأس و ماتم گتورلمشدر.

(۲) مراعات نظیر که صنعت تناسب و تلفیق دخی دینلور متناسب شیلری جمع
ایتمکدر.

قلم قلمتراش حقه مقراض وطوب تفنك قلیج مزراعی بریرده ذكر ایتمك
گی.

(گیدرمی سینه اهل محبتدن خیال یار * نیجه منفك اولور صورت هیولای
مرایدن) بیتندهکی صورت ایله هیولا و مرایا بوقییلدند.

ابوت ایله بنوت گی متضایفین بریرده مجتمع اولدقلری جهته بینلرنده
صنعت طباق بولنور ایسهده متلازم اولدقلری اعتباریله دخی بینلرنده مراعات
نظیروارد.

بعضا برلفظك مراد اولمیان معناسی اعتباریله تناسب بولنور. ایشته بوکا
ایهام تناسب دینلور که مراعات نظیره ملحقدر.

نته کیم (عجیبی طوتسه ال اوستنده نرکسی دلدار * ازلدن ارهلرنده گوز
آشنالغی وار) بیتنده گوز آشنالغی معارفه معناسنه اولوب انجق گوزك معنای
لغویسی اعتباریله نرگسه مشابیت و مناسبتی معلومدر.

(گلزار دهر ایچنده نسیم صبا گی * خلک اسوب صاوردیغی بادها
ایمش) بیتنده کی هوالفظی دخی بوقییلدند.

(نوروز ایروب اغیار ایله سیر ایلدی دلبر * گیجه یله گونم اولدی بنم
شمدی برابر) بیتی دخی بوقییلدن معدود اولور.

تشابه اطراف صنعتی که کلامی ابتداسنه مناسب اولان شی ایله ختم
ایتمکدر مراعات نظیردن معدوددر.

نته کیم (خلق ایدر دادوستد بز پرتلاش وی نصیب * چارسوی عالمک
براوکمدق دلایز) بیتنده اولدیغی گی که دادوستد ایله چارسو وی نصیب ایله او
کمدق دلال متناسبدر.

(یوقدر بر مراد ونهال امل دیو * باغ جهانده چکمه الم هب اولوربتیر) بیته
دخی یوقیلدندر.

ینه یوقیلدن اولهرق برده ارضاد واردر که تسهیم دخی دینلور. بوده بر
صنعتدر که کلامک اولنده برسوز بولنوب حرف روی معلوم اولدیغی حالده
فقرههنگ یاخود بیتک آخیرینه دلالت ایلر.

نثرده فقره شعرده بیت منزلهسنده اولوب حرف روی دخی فقرهده یاخود
بیته تکرر ایدن حرفدر.

مثلا (اول مستعین اسم جلام که دفعه * فنج کلامه قدرتمی مستعان و یرر)
بیته حرف روینک نون اولدیغی معلوم اولیجق مصرع اولدهکی مستعین لفظی
مستعانه دلالت ایلر.

(وطنک ذوقی ملاقات احبا ایلهدر * بی ملاقات احبا وطنی نیلیهیم) بیته
دخی یوقیلدندر.

(۳) صنعت مشاکله برشیشی صحبتنده بولندیغی بر شیشک اسمیله ذکر ایتمکدرته
کیم برقوناغه یالین آباق گلان برفقیرهنه درلو بیمک ایسترسین پیشورهلم دینیلیمسی
اوزرینه بکا برچفت آباق قابی پیشوریکز دیمسی گبی.

کذلک آغاج غرس ایتمکده اولان برچفتلک صاحبنه بر مسافر گلهرک حاتم
طی گبی غرس ایت دیوبده انعام واحسان ایت معناسنی مراد ایلمسی دخی
یوقیلدندر.

(۴) عکس. کلامک بر جزئی دیگر جزئی اوزرینه تقدیم اولندقدن صکره بر عکس
اولهرق ایراد اولنمقدر. (عادات السادات سادات العادات) و (باری تعالی اولودن
دیری و دیریدن اولو اخراج ایلر) عبارهلرنده اولدیغی گبی.

(بیتقاب و یانقاب عرض جمال ایلردی یار * کههلالی بدرو که بدری هلال
ایلردی یار) بیٹی دخی بوقیلدندر.

(۵) رجوع. برسوزی سویلدکدن صکره لنکته آنی نقض ایتمکدر.

(چشم امعان ایله باقدقچه وجود وعدمه * صحن جنت گورینور آدمه
صحرای عدم * غلط ایتم نه رواجته تشبیه ایتمک * بشقهدر نعمت آسایش مأوی
عدم * طوتلم اندهده اولمش نعم کونا کون * او یله محتاج تناولمیدر الای عدم) گبی.
(گوش ایت گوکل بیانمیان سویلرم سکا * یوق بلکه رشته دل و جان
سویلرم سکا) بیئیله (ایدنلر دورجاناندن بنی جاننده بولسونلر * غلط دیدم دکل
جاننده جاناننده بولسونلر) بیٹی دخی بوقیلدندر.

(۶) مبالغهکه بروصفک شدت یاضعفده مستبعد یا محال درجهسته بلوغی ادعا
اولنمقدر تبلیغ واغراق و غلو دیو اوج قسمه تقسیم اولنور.
شویله که مدعا اگر عقلا وعادة ممکن ایسه تبلیغ دینلور و عندالبغا مقبول
اولور.

(بنم اولنادره سیخ کهر تازه ظهور * کهنه مضمونهدکل کنج خیالم مخزن)
بیٹی گبی.

واکرعاده محال وعقلا ممکن اولورایسه اغراق دینلور. بودخی مقبولدر.
(فتح خیبر اولهلی ایلماشدر کیمسه * زور بازوا یله بر بویله حصاری تسخیر) بیٹی
گبی.

واکرعقلا دخی محال ایسه غلو دینلور. برقصرعالینک ستایشی حقنده
نفعینک (دکل مهر و بیاض صبح افقده سیر ایچون سقفن * فلک باش قالدیرنجه
خاکه دوشدی تاج و دستاری) بیٹی گبی.

غلو مقبول اولماز مگرکه صیغه: شرطیه یا تشبیه گبی بروجله صحت
وامکان رادهسته تقریب و تعدیل قلنه. نته کیم قصیده: مذکورهنک (صانورلر برگل
زردوزدر برنطع خاراده * رخامنده کورنلر عکس خورشید پرانواری) بیتنده
صانورلر تعبیری ایله مبالغه صحته تقریب قیلنمشدر.

وکذا برآت مدحنه دائر اولان (شکست ایتمز حبابنایتسه جولان روی
دریاده * طوقنسه برق نعلی نرم ایدرکن سنک خارایی) بیتندهکی غلو دخی فرض
اوزرینه مبنی اولهوق صیغه: شرطیه ایله برمرتبه تعدیل اولنمشدر. یاخود مگرکه
برگوزل خیال بولنه اوحالده دخی غلو مستحسن اولور. (نازی آب ایتمشده برفواره
رسایتمش خیال * ایشته اوصودر اتمش قامتک اولمش سنک) بیتنده اولدیغی گبی.

ویاخود هزل مقامنده ایراد اولنه اوحالده دخی غلو مجاز اولور.

نته کیم (نه عجب یارین عشرت ایتمهک نیت ایتسم دوندن سرخوش
اولورم) دینلدیکی کبی.

بو صورتلردن ماعدا غلورلر مقبول اولماز. هله نفعینک (بنم اول ناظم
اندیشهکه سمسار قضا * ایدهمز قیمت عقد در نظمم تقدیر) گبی اشع غلورلری
قطعیا مردود ومنکردر.

مبالغه: مقبوله قیلندن عد اولنمغه شایان بر صنعت دخی برغرضی نقیضنه
بکزر تعبیر ایله تأکید ایلمکدر.

ایشته بونک برقسمته (تأکیدالمدح بیایشبه الذم) دینلورکه ذم یوللو مدح
دیمکدر.

نته کیم بوقلیجک قصوری یوقدر فقط محاربهلرده چوق قوللانمش اولدیغندن اوزرنده پک چوق قان لکهسی وار دینلکده اگر قلیجده قان لکهسی عیب صاییلور ایسه ایشته بوقلیجک اوعیبی واردر لکن قان لکهسی قلیجده عیب صاییلهاز او یله ایسه بو قلیجده عیب تصور اولناز دیمک اولهرق مدحی مؤکد اولور.

(حسنه هیچ دیهچک یوق اما * نکهی اوق گهی ایشلر جانه) بیته دخی بوقیلدندر.

دیگر برقسمنه دخی (تأکید الذم بیایشبه المدح) دینلورکه مدح یوللو ذم دیمک اولور. (نته کیم اندن خیر گلمز لکن ایلیک گوردیکی آدمه کملک ایدر) دینلور. (فلان ادم فاسقدر اما جاهلدر) و (گناهنه گیرمیهم اوروج یدیکتی گوردم اما نماز قیلدیغنی گوردم) عبارهلری دخی بوقیلدندر.

(محسنات لفظیه حقندهدر)

(۱) صنعت جناس. ایکی لفظک معنالری مختلف اولدیغنی حالده تلفظه تشابهلریدر. بونک اقسام عدیدهسی واردر. نته کیم بروجه اتی تعریف اولنور. جناس تام. ایکی لفظک وجوه اربعهده یعنی نوع و عدد و ترتیب حروفده وهیئتهده یعنی حرکه و سکونده متفق اوللریدر. شیرشیرخوار گهی

(جاهله جاهله رفعتمی گلور عالمده * علم افزاز معارفدر اولان صاحب توغ) و (باغده می ایچیلوب ناهلر ایلر نیلر * سسی چیقماز عجبا بلبل او یورمی نیلر) و (اول مه جفایی صانمهکه دور اندن اوکرنور * بی مهر ویی وفالغی دوراندن او کرنور) بیتلرندهیکی جاهله نیلر دور اندن جناسلری دخی بوقیلدندر.

واگر وجوه اربعه مذکورهدن يالكز برنده اختلاف بولنسه جناس تام اوليوب بشقه بر اسم ايله تسميه اولنور. شويلهكه اختلاف اگر هيئته ايسه جناس محرف دينلور. (جبة البرد جنة البرد) عبارهسنده كي برد وبرد لفظلري گيبي كه باحرف اولكيسنده مضموم وايكنجيسنده مفتوحدر.

(جاهل يامفرط يا مفرط اولور) عباره سنده كي مفرط ومفرط دخي بوقبيلدندركه اولكيسي فاء ساكنه وراء مخففه وايكنجيسي فاء مفتوحه وراء مشدده ايلهدر.

واختلاف اگر ترتيب حروفده ايسه جناس قلب دينلور. روزگار زوركار گيبي.

واختلاف اگر عدد حروفده ايسه جناس ناقص دينلور. ساق ايله مساق گيبي.

مؤلف فقيرك بر قصيدهسندن (آسمان پايه هماسايه همايون كوكب) مصرعندهكي هما ايله همايون دخي بوقبيلدندر. واختلاف اكر نوعده ايسه يعنى متجانس لفظلرك يالكز برر حرفي نوعاً مختلف اولو بده بو حرفلر بيننده قرب مخرج بولنورسه جناس مضارع دينلور. دام ايله طام گيبي. اما بينلرنده قرب مخرج بولنور ايسه جناس لاحق دينلور. (ستار ايله سيار وستاره ايله سياره وجبة البرد جنة البرد) عبارهسندهكي جبه ايله جنه گيبي.

قصيده مذکورهدن (آب لطفكله زمان ايتدي زميني سيراب * تاب قهركله قضا دشمني ايلر تهديد) بيتي دخي بوقبيلدندر.

واختلاف اگر نقطه جهتيله اولورسه جناس مصحف دينلور. سوق ايله شوق گيبي.

مؤلف فقیرك (لب نكارده بن بنجه پك نشاط ویرر * كه نقطه نقش ایله جودت اولور سراب شراب) بیٹی دخی بوقییلدندر.

صنعت اشتقاق دخی جناسه ملحقدر. کاتب ایله مکتوب وقول ایله قائل گبی.

(جور دهر ایله اولور بلبل غرابه همنشین * یینه شکوایی غراب ایلر غرابت بوندهدر) بیتندهکی غراب ایله غرابت بوقییلدندر.

شبه اشتقاق صنعتی دخی كذلك جناسه ملحقدر. خال ایله خالی لفظلری گبی.

(۲) موازنه. فاصلهلرک وزناً متساوی اولمایدیر. (عالمه جام صفا صوندیغی دم باکه فلک * برقدح صونمدی کیم ویرمیه بیك دورلو کسل) بیتندهکی فلک وکسل گبی. صله نثرده فقرهلرک ونظمده مصراعرک صوک کلمهلر یدر.

اگر فاصلهلدن بشقه دیگر جزؤلرک جملهسی یاخود اکثری وزناً مقابللری کبی اولور ایسه مماثله تسمیه اولنور.

(مشیر سلطنت عقل مصور * پناه مملکت عدل مجسم) بیتنده اولدیغی گبی. (۳) سجع. فاصلهلرک برحرف اوزرینه مترافق اولمایدیر.

نثرده سجع نظمده قافیہ گبیدر. واوچ قسمه منقسمدر. شویلهکه فاصلهلر وزناً مختلف اولورلر ایسه مطرف دینلور.

نتهکه (طلبه علم بلاغتی اکمال ایتدیلر * علم حقوقده دخی اییجه کسب کمال ایتدیلر) دیدیکمزده اکمال ایله کمال گبی.

شعردن نظیری مؤلفک سالف الذکر قصیدهسنک مطلعی اولان (حمدلله که بکا یاور اولوب بخت سعید * ایلدی چرخ ایله سرنامه صلحی تجدید) بیتیدر.

واگر فاصلهلر ورتاً دخی متوافق اولورلر ایسه سجع متوازی دینلور.
نته کیم قصص انبیانک (اندن صکره سائر ناس انلردن اورهدی ونیجه
قوملر وصنف صنف انسانلر تورهدی) عبارهسندهکی اورهدی وتورهدی
کلمهلری گبی.

ینه قصص انبیانک (کروه مشرکین بر جملهده اهل اسلامی بتورمک اوزره
مدینه منوره اوزرینه یوریدی خلقی خوف ودهشت یوریدی) عباره سنده کی
یوریدی ویوریدی کلمهلری دخیوقییلدندر.

شعردن نظیری دخی (آفرین آی روز کارک شهسوار صفدری * عرشه آص
شمندنکیروتیغ ثریا جوهری) بیتیدر.

واگر فاصلهلرده اولدیغی گبی ما قبللرندهکی اجرانک اکثری سجعا ووزنا
مقابللری گبی اولورسه سجع مرصع دینلور.

(فلان افندی زبده: امائل واقراندر و برادر سر بلندی عمدہ: افاضل
واعیاندر) عبارهسنده اولدیغی گی.

سجع هر حالده کلام بلیغه زینت ویرر. فقط فاصلهلر متحد المأل اولیوب
هر برینک بشقه بشقه معنالی اولمق شرطدر والا مجرد سجع ایچون برنوع تکرار
دیمنک اوله جغتہ مبنی تطویل قییلندن اولور. مثلا بزہ پک چوق احسان ایتدی
ولطف بی پایان ایتدی دنیلسه مقبول اولماز.

(۴) صنعت تشدیدکه التزام ولزوم مالایلزمدخی دینلور شعرده حرف روینک ونثرده
انک مقامته قائم اولان حرفک تکراری قافیہ وسجع ایچون کافی ایکن اندن فضله
برشی التزام اولنمقدر.

مثلا کرم وهمم گبی کلمهلرده قافیه وسجع ایچون یالکز میمک تکراری
کافی ایکن کرام وینام گبی کلمه لرده میمک ما قبلنده کی الفک دخی تکراری التزام
اولنورسه لزوم ما یلزم قیلندن اولور.

(براهل همت از بول ایدل مهجور ارنلردن * که اولسون منزل وصلک
یولنی گوسترنلردن) بیٹی بوقیلدندر که اخر کلمهده یالکز نونک تکراریله قافیه
حاصل اولهییلور ایکن بش حرفک دها تکراری التزام اولنمشدر.

ذو القافیتین غزللر هپ بوقیلدندر. (شعر) صفا ویرر بزه یار ایتسه پر عتاب
خطاب * که تلخ اولنجه ایدر طبعی نشته یاب شراب * وطن جلاسی جفا سن
صورار ایسهک ساقی * نوای ناله چینی ویرر جواب چوآب) گبی.

سامینک دخی بویولده برمشهور غزلی واردر که مطلعی بودر. (جوشش
اشکه دل پر خون بر مجرا ایکی * حیف کیم فلک دل مشحون بردیا ایکی).

محسنات لفظیه نک اصل حسنی معنی لفظه تابع اولمیوب بلکه لفظک معنایه
تابع اولمسیدر. چونکه معنی طبیعتنه براغیلور ایسه کندوسنه لایق اولان لفظی ایستر
وانک ایستدیکی لفظ گتوریلور ایسه لفظ ومعنی ایکیسیده گوزل اولور واگر تسجیع
ایچون تکلف ایله عباره تصنیع اولنور ومعنی لفظه تابع قیلنور ایسه لفظ ومعنی
حلیه حسن وقبولدن عاری قالور.

(صنایع بدیعیهنک لواحقى حقندهدر)

تلمیح. برقصیه یاخود بر مثل مشهوره اشارت اولنمقدر.

نته کیم سلیمان فهیم افندینک (بزه عرض جمال ایتمزمی بلقیس امل آخر *
فهیما خاتم داغ محبتله سلیمانز) بیتنده سلیمان علیه السلام ایله بلقیس قصهسته اشارت

اولنمشدر. و(اختر مطلبم افاق فلکده طوغماز * گونده بيک شی طوغورر ليله جيلای عدم) بيتنده (الليلة حيلی) مثل مشهورينه ايا قيلنمشدر.

تلميحده مقصده دلالت خفی ويعيد اولور ايسه الغازه ملحق اولور
وصددهن خارج قالور.

اقتباس. کلامه قرآن کریمدن ياخود حديث شريفدن برشی تضمين
اولنمقدر.

مؤلف فقيرک بر بهاربه سندن (ترانه لب هر جويبار فاعتبروا * زبان بلبلک
اورادی يا اولی الابصار) بيتنده وديگر بر بهاربهء فاسيهسندن (شنوزجو ومن الماء کل
شی حی شنوزصوت سبوان ربنا لغفور) بيتنده اولديغی گبی.

تضمين، بر شاعر کندو شعرينه آخرک شعرندن برشی تضمن ايتديرمکدر.
شول شرطهکه غيرک شعری اولديغنه تنبيه اولنه. مگرکه بينالادبا معروف بر شعر
ايسه تنبيه حاجت قالماز.

نتهکه نفعی بر بهاربه سنک (بحمد الله زمانکده بقول صبرئ شاکر * کريبان
فلک مهجور دست آه شکو (ادر) بيننده صبرينک اسمنی تصريح ايدرک بر مصراعنی
تضمين ايلمشدر. و(ايشته ميدان هنر گيتميهلم شيرازه) مصراع مشهورینی سروری
تضميناييله (رومده آکه سروری گلهمز ميقرارشو * ايشته ميدان هنر گيتميهلم شيرازه)
ديديکی گبی مؤخرافهيم دخی (حلب انده ايسه بونده بولنور اندازه * ايشته ميدان
هنر گيتميهلم شيرازه) ديو تضمين ايلمشدر. كذلك بالاده ذکر اولنديغی اوزره (فکر
زلفک دلده تاب سوز عشقک سينهده * ناردردر گلخنده گویا ماردردر گنجينهده) بيتنک
مصراع ثانيسی تضمين ايله (سوز عشقک سينهده سودای زلفک قلبده * ناردردر
گلخنده گویا ماردردر گنجينهده) بيتی ياپلمشدر.

اما برشاعر دیگر برشاعرك اشعارندن مصراع یاخود بیت گبی یرشی الویده کندو شعری گبی اعلان ایدر یاخود بعض الفاظنی تبدیل ایله مضمونی چالویده کندو شعرینه قاتار ایسه سرقت صاییلور. بوایسه مذموم و مقدو حدر. (سرقت شعر ایدنه قطع زبان لازمدر * بویلهدر شرع بلاغته فتاوی سخن).

واکر خلف سلفک شعرینی اخذ و اصلاح ایله انی ده اعلای صورته نظم ایلر ایسه مقبول اولور.

وبعض متشعرین که (فهییا شاعران بواهوسده قالماش انصاف * قناعت ایلمز مضمونه دیوانی چالار چاریار) مؤداسنحه دیوانلردن بکندیکنی الویده کندی نامنه اعلان ایدرلر. شعرادن معدود اولمدقلری جهتله موضوع بحثدن خارج قالورلر.

وبعضاً ایکی شاعرك بر برندن خبری اولمقسزین بر مصراع یاخود بر بیت ایکیسنک دخی خاطرلرینه سنوح ایلر بوکا توارد دینلوب سرقت صایلهاز. هله تاریخلرده بوتوارد چوق دفعه وقوعبولمشدر. نته کیم فصل آتیده امثلهسی ایراد اولنجهقدر.

شعراى عجم بعضا اشعار عربیهی کندو شعرلرینه تضمین ایله ملمع طرزنده شعریاپارلر.

نتهکیم حافظ شیرازی یزیدک (ادرکاسا وناوها * الا یاایهالساقی) بیتنی برمصراع اولق اوزره تضمین ایله (الا یاایهالساقی ادرکاسا وناوها * کهعشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلهها) مطلعنی سویلمشدر.

ملمع. برمصراعى برلساندن وديگر مصرعى ديگر لساندن اولهرق نظم اولنان شعردر.

(هيچ كيمسه دكل سر قدردن آگاه * لاحول ولاقوة الا بالله) بيت مشهورى ايله مؤلف فقيرك بر ملمع غزلندن (جودت اولهلى چشمه مفتون جانا * لانومله طول ليال بالله) وديگر برملمع غزلندن (هواى زلفيدر اقصاى آرزو جودت * سواد طره نايده مراشب معراج) بيتلرى گيى.

عروض فارسى اڪثريا عروض عربى يه مخالف دوشر مثلاً بحر رمل ايله بحر هزج عروض فارسى اصولنجه هر بيتى بعضاً سكزر وبعضاً التيشر جزدن مركب اولهرق استعمال اولنور. اما عربنده ايكيلى دخى سكزر جزدن مركب اولهرق استعمال اولتاز. بناء عليه بروجه بالا يزيديك ايكيشر جزدن مركب اولان ايكي مصراعندن حافظ شيرازى برمصراع ياپمشدر.

شعرى روم اوزانده عروض فارسى اصولنه تابع اولدقلرندن لسانمزده فارسى ايله تركيدن ملمع شعر سويلمك سهلدر. اما عربى ايله تركيدن ملمع شعر سويلمك جاي نظر ودقتدر.

مثلاً بحر رملدن برملمع سويلنهجك اولديغى حالده هر مصراعى اوچر جزدن تركيب اولنور ايسه هم فارسى هم عربى عروضنه توافق ايلر. واكردردر جزدن تركيب اولنور ايسه عربى عروضنه مخالف اولور وشعراى عربدن برى گورسه انى ناموزون صانور.

مع مافيه ملمع شعرلرده بومثللو اختلافلر معفودر. اما كاملاً عربجه شعر سويلنهجك اولور ايسه اوزان عربتهفوق اولنمق لازمدر.

بناء علیه بعض متعربینك قصیده طنطراتیه گبی هربیتی سکزر جزدن مرکب
اوهرق بحر رملدن سوبلدکلری عربی شعرلره شعرای عرب اشعار عربیه نظر یله
باقمازلر.

بعض متأخرین ادبا یالکز مهمل یعنی نقطهسز حرفلردن شعر سولمک
گبی صنعتلر اختراع ایتمشلردر.

نته کیم (اودلکه اوله هوادار مدح اهل کرم * اولور عرائس الهام کردکاره
حرم) بیتنده هیچ نقطهلی حرف یوقدر.

بوده بر هنردر. لکن اسلاف ادبا بو مثللو خطه عائد اولان صنعتلری
محسنتات بدیعیدن عد ایلامشلردر.

شعرای متأخریتدن وبعضیلری الغاز و تعمیمه یولنده منظوم کلاملر
سولمشلردر. لکن بونلر دخی محسنتات بدیعیهدن معدود دکللردر.

الغاز. لغز سولمکدر. لغز بیلمجه دیمکدر که بر شینک علائم وأوصافی
ذکر ایله اکا سائر اشیادن متمیز اولهجو صورتده ورمز یولنده دلالت ایدن کلامدر.
تعمیه کلام موزونده بر ذاتک نامنه رمز وایما ایله دلالت ایتمکدر. اول کلامه دخی
معما دینلور.

نته کیم (بنده یوق صبر و سکون سنده وفادن ذره * ایکی یوقدن نه چیقار
فکر ایدهلم بر کره) بیتنده نابی نامنه ایما اولنمشدر.

صنعت تاریخ اربابی دخی بر مصرعک حسابجه نقصان یا زیادهسنه رمز
وایما ایتمکه تعمیمه دیرلر.

المراجع

- أمين، محمد. مكالمة صبيان. ترجمة: إسماعيل حقي. ط ٢. إستانبول، ١٢٩٠هـ.
- الأنسي، عبدالباسط. دروس اللسان العثماني. ط ٦. بيروت، ١٣٣٢هـ.
- جودت، أحمد. بلاغت عثمانية. إستانبول، ١٢٩٩هـ.
- الخوري، فارس. رشدة الطلاب في صرف ونحو اللغة العثمانية. بيروت، ١٨٧٢م.
- زاده موسى، عقل. سلسلة تدريس قواعد عثمانية. القدس، ١٣١٤هـ.
- زيدان، جرجي. مدنيت اسلاميه تاريخي. ترجمة: زكي مغامز. إستانبول، ١٣٣٩هـ.
- سعدالله، مدحت. توركجه يكي صرف ونحو درسلى. إستانبول، ١٣٤٠هـ.
- شاكرا، محمد. رسالة في تعليم اللغة التركية الحديثة. القاهرة، ١٩٣٠م.
- صفوت، مصطفى. هدايت مبتديان ومفتاح لغات عثمانيان. ط ١. القاهرة، ١٢٩٠هـ.
- طالب، محمد. نخبة الأنجاب في اللغة التركية. ط ٢. القاهرة، ١٣٠٥هـ.
- عاطف، عبدالله؛ رمزي، مسعود. مكمل قواعد عثمانية. إستانبول، ١٣٢٨هـ.
- مجهول. قواعد لساني عثمانى. إستانبول، ١٣١٥هـ.
- مجهول. لهجة عثمانية. ج ٢. إستانبول، ١٢٩٣هـ.
- مراد، محمد. تاريخ عمومي. برنجي جلد. إستانبول، ١٢٩٨هـ.
- نظيما، علي. لسان عثمانى. ط ٢، إستانبول، ١٣٠٥هـ.

نور، رضا. تورك تاريخى. إستانبول، ١٩٢٥ م.
يوحنا؛ نوفل، جرجس. مرشد المتعلم وترجمان المتكلم في اللغة العثمانية. ط ٣. بيروت،
١٣٠٥ هـ.